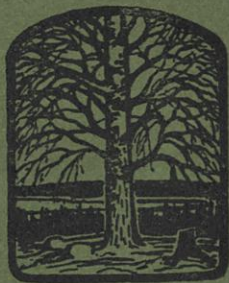

JUHANI AHO

LASTUJA

V

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

LASTUJA

JUHANI AHON teokset:

- Muuan markkinamies.* Toinen painos. Hinta 1 mk.
- Rautatie.* Toinen painos. Varustettu Eero Järnefeltin piirtämillä kuvilla. Hinta 3 mk. 75 p. —
Helppohintainen painos. Hinta 85 p.
- Papin tytär.* Toinen painos. Hinta 2 mk. 75 p.
- Helsinkiin.* Hinta 2 mk. 75 p.
- Lastuja I.* Toinen painos. Hinta 2 mk. 75 p.
- Yksin.* Toinen painos. — Otavan kustannuksella. Hinta
2 mk. 50 p.
- Uusia lastuja.* Hinta 3 mk. 25 p.
- Papin rouva.* Hinta 3 mk. 75 p.
- Maailman murjoma.* Lukujen alkukuvat on piirtänyt Eero Järnefelt. Hinta 2 mk.
- Heränneitä.* Hinta 2 mk. 25 p.
- Lastuja III.* Kuvat piirtänyt Eero Järnefelt. —
Hinta 3 mk. 75 p.
- Panu.* Toinen painos. Hinta 6 mk.
- Panu,* nelinäytöksinen näytelmä. Hinta 2 mk. 75 p.
- Lastuja IV.* Toinen painos. Hinta 2 mk. 75 p.
- Katajainen kansani.* Hinta 2 mk. 25 p.
- Katajainen kansani.* Toinen sarja. Hinta 2 mk.
25 p.
- Aatteiden mies,* piirteitä August Fredrik Soldanin elämästä. Varustettu Soldanin y. m. tekemillä kuvilla. Hinta 6 mk. 75 p.

JUHANI AHO

LASTUJA

VIIDES KOKOELMA

PORVOOSSA

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

JUHANI AHO

LASTUJA

VIIDES KOKOELMA

PORVOOSSA 1904

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN KIRJAPAINOSSA

Senssuurin hyväksymä. Porvoo, marrask. 29 p. 1904.

Vaikka nämä kertomukset ovatkin kirjoitetut ennen kun »lastujen» nimi tuli käytäntöön ja vaikka ne kaikki ovat ennen julaitut, on kuitenkin tehnyt mieleni vetäd ne samaan kokoon, sijoittaa ne samaan sarjaan kuin muutkin pikkukertomukseni.

SISÄLTÖ.

	Sivu
Siihen aikaan kun isä lampun osti	1
Kievarin pihalla	21
Sydänmaankylän kansakoulu	45
Kello	57
Esimerkin vuoksi	81
Hellmannin herra	123
Sipolan Aapon kosioretki	202

SIIHEN AIKAAN KUN ISÄ LAMPUN OSTI.

Siihen aikaan kun isä lampun osti, sanoi hän äidille näinikään:

— Äiti hoi, kuulehan, — eiköhän ostettaisi lamppua meillekin?

— Mitä lamppua?

— No etkö sinä tiedä, että kirkonkylän kauppamies on Pietarista tuonut semmoisia lamppuja, joista yksi näyttää enemmän kuin kymmenen pärettä. Jo ovat pappilaankin semmoisen ostaneet.

— Onko se semmoinen, että, kun se keskellä huonetta palaa, näkee joka nurkassa lukea melkein kuin selvällä päivällä?

— Se se on — ja siinä palaa öljy, eikä tarvitse muuta kuin sytyttää iltasella, niin se palaa sammumatta, vaikka aamuun asti polttakoon.

— Mutta mitenkä se märkä öljy palaa?

— No, mitenkäs viina palaa?

Aho, Novelleja.

— Mutta saattaisihan siitä tulla tulipalo koko taloon — kun viina syttyy palamaan, ei se sammu vedelläkään.

— Eihän siitä mitenkä talo palamaan pääse, kun öljy on kiintonaisten lasin sisässä ja tuli on myöskin.

— Lasin sisässä! — Mitenkä se tuli saattaa lasin sisässä olla — eikö se poksahda rikki?

— Tuliko?

— Ei, vaan lasipa.

— Poksahda rikki! Eikä poksahda — kyllä se saattaa poksahdaakin, jos tulta liian korkealle vääntää, mutta onko pakko vääntää.

— Tultako vääntää? — Elä — elä, mitenkä sinä tulta väännät!

— No, ka — kun ruuvia vääntää oikeaan käteen, niin sydän nousee — siinä on niinkuin kynttilässäkin sydän, ja tuli nousee myöskin, mutta kun vasempaan käteen, niin se pienenee, ja kun sitten puhaisee, niin se sammuu.

— Vai sammuu — mutta en minä sitä nyt ymmärrä, vaikka kuinka selittelisit — mitä lienee niitä uusmuotisia herrain laitoksia.

— Kyllä sitten ymmärrät, kun saat nähdä, jahka minä sen ostan.

— Paljonko se maksaa?

— Seitsemän ja puoli markkaa — öljy erittäin, ja sitä saa markalla kannun!

— Seitsemän ja puoli markkaa, ja vielä öljy erittäin! Sillähän saa jo pärekupoja moneksi talveksi, jos ostaa tahtoo, mutta kun Pekka niitä kiskoo, ei mene penniäkään hukkaan.

— Ei lampussakaan hukkaan mene, ja maksavathan ne metsätkin, eikä meidän maalla enää niin joka paikasta pärepuita otetakaan; pitää etsiä ja vedättää korven taustalta asti tänne suohautaan, ja sieltäkin jo kohta ovat lopussa.

Äiti kyllä tiesi, ett'eivät pärepuut vielä kuitenkaan niin yht'äkkiä taida loppua, koska pahan siitä tähän asti ei ole mitään kuulunut, mutta että nyt vain piti se syyksi sanoa, kun lamppua teki mieli. Mutta ei se äiti siitä asiasta kuitenkaan sen enempää sanonut, sillä isä olisi saattanut suuttua. Ja koko lamppu olisi ehkä sitten saattanut jäädä näkemättä ja ostamatta. Taikka olisivat johonkuhun muuhun taloon ennen ennättäneet lampun ostaa, ja kohta olisi koko pitäjä puhu-

nut, että se talo oli — pappilaa lukuun ottamatta — ensimmäinen, jossa alettiin lamppua polttaa. Näin se äiti ajatteli sitä asiaa ja sanoi sitten isälle, että »osta sitten vain, jos mieli tekee, sama kai minulle on, mikä palaa, pärekö vai muu öljy, kunhan vain kehrätä näen. Milloinka sinä sen sitten ostaisit?»

— Ajattelin, että sopisi ehkä jo huomenna lähteä — olisi vähän muutakin asiaa kauppamiehelle.

Tämä oli keskellä viikkoa ja äiti kyllä tiesi, että ne muut asiat olisi ennättänyt lauvantainakin ajaa, mutta ei hän nytkään virkkanut mitään, ajatteli vain, että kuta pikemmin sitä parempi. Ja jo samana iltana kannatti isä aitasta sen ison matkakirstun, jossa ukkovaari ennen vanhaan Oulussa käydessään eväänsä kuletti, ja käski äidin täyttää sen heinillä sekä panna pumpulia keskelle. Me lapset kysyimme, minkätähden siihen ei panna muuta kuin heiniä ja sitten pumpulia keskelle, mutta äiti käski meitä olemaan vaiti. Isä oli paremmalla tuulella ja selitti, että hän tuo kauppamieheltä lampun, joka on lasista ja saattaisi särkyä, jos sattuisi kaatumaan tai reki muuten tärskähtäisi.

2.

Sinä iltana me lapset pitkän aikaa valvoimme ja ajattelimme sitä uutta lamppua, mutta se vanha istukas-Pekka, joka kaikki päreet kiskoi, alkoi jo heti kohta kuorsata, kun päre oli sammutettu. Eikä hän edes kertaakaan kysynyt, mikä se lamppu oli, vaikka meillä siitä niin paljo puhetta riitti.

Isä viipyi matkallaan koko päivän, ja se päivä tuntui meistä kaikista hyvin pitkältä, ett'ei tahtonut syöntikään käydä, vaikka oli maitovelliä puoliseksi. Istukas-Pekka se vain söi muittenkin edestä ja kiskoi sinä päivänä päreitä orren täyteen. Äitikään ei sinä päivänä monta leperettä kehrännyt, kun aina tuli menneeksi ikkunan luo katsomaan, eikö isää jo näkyisi jäältä tulevaksi. Muutaman kerran hän sanoi Pekalle, ett'ei niitä päreitä enää taideta tarvitakaan, mutta Pekka ei sitä puhetta edes senkään vertaa mieleensä pannut, että olisi kysynyt, miksi nyt ei enää muka päreitä tarvittaisi.

Vasta iltaista syötäessä kuului ruunan kulkunen kartanolta.

Pala suussa me kaikki lapset kapistimme ulos, mutta isä ajoi meidät pirttiin ja käski

istukas-Pekan tulla kirstua reestä nostamaan. Pekka jo silloin pankon nurkalla torkkui ja oli siinä käynyt niin kömpelöksi, että kolahtutti kirstun jalan kynnykseen, kun sitä isän kanssa pirttiin kantoi. Mutta siitä olisi hän saanut isältä korvilleen, jos olisi ollut nuorempi mies, mutta hän oli vanha ukko, eikä isä itseään vanhempaa miestä ole eläessään lyönyt.

Paha hänet ehkä sittenkin olisi perinyt, jos lamppu olisi särkynyt, mutta ei sille toki tullut mitään.

— Mene uunille, sen tolo! ärjäsi isä Pekalle, ja Pekka nousi uunille.

Mutta isä oli jo ottanut lampun kirstusta ja riiputti sitä kädessään.

— Kas, tässä tämä nyt on, tämmöinen tämä nyt on — tänne lasin sisään pannaan öljy, ja tuo suikale siellä sisällä on veeku — pysykää ulompana päreinenne siinä!

— Eikö sitä panna palamaan? kysyi äiti ja siirtyi päreineen vähän ulommaksi.

— Oletko sinä hupakko — mitenkä se palamaan pannaan, kun ei ole vielä öljyäkään?

— No, mutta eikö sitten saata panna öljyä?

— Vai öljyä panna, e-hei! Niin sen äkkinäinen luulisi, mutta kauppamies varoitti moneen kertaan, ett'ei saa tulen valolla öljyä panna, se saattaisi syttyä ja polttaa koko talon.

— Milloinkas siihen sitten saa sitä öljyä panna?

— Päivällä, päivällä, etkö sinä jouda päivää odottamaan — ei se niin kovin kummaa ole!

— Oletko sinä sen sitten jo nähnyt palavan?

— Minäkö? Jo toki montakin kertaa olen lampun palavan nähnyt — olen nähnyt pappilassa, ja tätäkin jo kauppamiehen luona koetettiin.

— No, paloiko se?

— Paloihan se, ja kun pantiin puodin luukut kiinni, niin olisi nähnyt vaikka nuppineulan lattialta — katsokaa, tässä on tällöinen kuoppa, ja kun tuossa tuli palaa, tämän soikulaisen lasin sisässä, niin valo ei pääse kattoon, jossa sitä ei tarvitakaan, vaan leviää alas kaikki, niin että näkee vaikka nuppineulan lattialta.

Kyllä meidän kaikkien olisi kovasti tehnyt mieli koettaa, näkisikö vaikka nuppineulan

lattialta, mutta isä ripusti lampun kattoon ja rupesi syömään.

— Tänä iltana pitää vielä pärevalkeaan tyytyä, sanoi isä syödessään, mutta huomenna tässä talossa poltetaan lamppua.

— Katsos, isä, Pekka on tänäpäivänä kiskonut orrellisen päreitä.

— Ka, eikö ole kiskonut — kyllä nyt on syttyjä täksi talveksi — muuhun ei nyt enää päreitä tarvitakaan.

— Tarvitaan niitä siltä vielä saunassa ja navetassa, sanoi äiti.

— Mutta tuvassa poltetaan lamppua, sanoi isä.

3.

Tänä yönä en nukkunut senkään vertaa kuin edellisenä, ja kun aamusella heräsin, olisin melkein itkenyt, jos olisin iljennyt, kun muistin, että lamppu vasta iltasella pantaisiin palamaan. Olin nähnyt unta, että isä yöllä pani öljyä lamppuun, ja että se sitten koko päivän paloi.

Heti päivän tultua kaivoi isä siitä matkakirstusta isomahaisen putelin ja kaatoi siitä

jotakin pienempään puteliin. Olisimme mielellämme kysyneet, mitä siinä putelissa oli, mutta emme uskaltaneet, sillä isä oli niin totisen näköinen, että meitä vähän peloitti.

Mutta kun hän laski lampun alemmaksi katosta ja rupesi sitä ruuvaamaan ja vääntelemään, niin ei äiti enää malttanut olla ääneti, vaan kysyi:

— Mitä se isä nyt tekee?

— Panen öljyä lamppuun.

— No, vaan särethän sinä sen — mitenkä sinä saat tuon sijoilleen, jonka irti väänsit? — Äiti ei tiennyt, emmekä me muutkaan tienneet, miksi sanottaisiin sitä, jonka isä oli lasiastiasta irti vääntänyt. Isä ei virkkanut mitään siihen, käskihän meidän vain pysyä loitommalla. Sitten hän kaasi siitä pienemmästä putelista siihen lasiastiaan, niin että se tuli melkein täyteen, ja nyt me arvasimme, että isommassakin putelissa mahtoi olja öljyä.

— No, eikö siihen nyt tulta pannakaan? kysyi äiti taas, kun kaikki ne irti väännetyt kalut olivat paikoillaan ja kun näki, että isä nosti lampun kattoon.

— Nytkö päivällä?

— Niin, no saisihan tuota nyt koetella, mitenkä se palaa.

— Kyllä se palaa — odota vain iltaa eläkä hätäile!

Ruokalevon jälkeen kantoi istukas-Pekka jäisen pärepölkyn sisään ja romahutti sen olaltaan lattialle, niin että koko tupa hytkähti ja öljy lampussa liikahti.

— So, so! sanoi isä. Mitä sinä nyt?

— Toin pärepölkyn sulamaan — eihän sitä jäistä ruojaa kukaan kisko.

— Eihän sitä ole pakko kiskoakaan, sanoi isä ja iski meille silmää.

— No, ei kai se tuommoisenaankan pala.

— Eihän sen ole pakko palaakaan.

— Eikös niitä sitten päreitä enää kiskotakaan?

— Entäs jos ei kiskottaisikaan.

— Sama minulle on, jos isäntä itse ilman toimeen tulee.

— Eikös se Pekka näe, mikä tuolta orresta riippuu? — Kun isä tämän sanoi, katsahti hän ylpeästi lamppuun ja säälivästi Pekkaan. Pekka

asetti pärepölkkinsä soppeen pystyyn ja kat-
sahti vasta sitten lamppuun.

— Se on lamppu, ja kun se palaa, niin ei
pärevalkeaa enää tarvitakaan.

— Vai ei tarvitakaan, sanoi Pekka ja lähti
muuta puhumatta havutukilleen tallin taakse.
Pekka pienenteli itsensä korkuisen havuko'on
sinä päivänä niinkuin muinakin, mutta muulta
väeltä ei tahtonut tulla mitään valmista. Äiti
koetti kehrätä, mutta kuontalo ei kulunut
puolilleenkaan, kun hän jo rukkinsa syrjään
siirsi ja lähti ulos.

Isä vähän ensin kirvesvartta veisteli,
mutta tottapa työ oli vastahakoista, koska se
kesken jäi. Äidin mentyä meni isäkin; lie-
neekö kylään mennyt, vai minne. Mennes-
sään hän kielsi meitä minnekään lähtemästä
ja uhkasi kurittavansa, jos kuka meistä sor-
mellaankaan lamppua koettelisi. Mutta ennen
me olisimme papin kaulusta uskaltaneet mennä
koettelemaan kuin lamppua. Se meitä vain
peloitti, että jos se nuora, josta se orressa
riippui, itsestänsä yht'-äkkiä katkeaa ja sitä
sitten sanotan meidän syyksemme.

Ikävältä meistä kuitenkin rupesi aika pir-
tissä tuntumaan, ja kun ei muuta tiedetty,
päätettiin lähteä miehissä mäkeen. Koko

kylällä oli yhteinen vesitie joelle, ja samassa paikassa oli hyvä mäki, josta kelkka juoksi aina avannon toiselle puolelle pitkän matkan.

— Tuolla tulevat Lamppulan lapset! huusivat kylän lapset, kun näkivät meidän tulevan.

Me kyllä ymmärsimme, mitä he sillä tarkoittivat, mutta kuitenkin! kysyimme me: »Mitkä Lamppulan lapset — eihän meidän talon nimi ole Lamppula.»

— Jos kohta — mutta eikös teille ole ostettu semmoista lamppua?

— No, mutta mistä tekin sen jo tiedätte?

— Äitisi oli meidän pihan läpi kulkeissaan sanonut äidille, että isänne on kauppamieheltä ostanut semmoisen lampun, että, kun se palaa, näkee vaikka nuppineulan lattialta, sanoi lautamiehen tyttö.

— Se kuuluu olevan ihan samanlainen kuin se, joka on pappilankin salissa — niin kertoi isänne meillä vast'ikään, ja minä itse kuulin sen, sanoi kievarin poika.

— No, onhan teillä sitten semmoinen lamppu? kysyivät kaikki kylän lapset.

— On, mutta ei sitä nyt saata mennä katsomaan, kun se ei päivällä pala; mutta kun ilta tulee, niin sitten mennään kaikki.

Me laskea jyräsimme mäkeä hämäriin asti, ja aina kun noustiin mäen päälle, niin puhuttiin kylän lapsille lampusta.

Sillä lailla kului aika nopeammin kuin luultiinkaan, ja kun oli vielä viimeinen kerta laskettu, niin lähdettiin miehissä kotia kohti juoksemaan.

4.

Pekka seiso i vielä havutukkinsa ääressä eikä edes päättäänkään kääntänyt, vaikka me huusimme hänelle kaikki yhteen ääneen, että tulisi katsomaan, kun lamppu pannaan palaamaan.

Yhdessä avauksessa syöksähdimme tupaan koko lapsilauma.

Mutta siinäpä meille jo tulikin seisaus. Lamppu olikin jo pantu palamaan ja loisti katosta meitä vastaan niin kirkkaasti, ett'emme osanneet muuta kuin silmät sirrallaan siihen tirkistellä.

— Ovi kiinni, ostolämmin! huusi ääni pöydän päästä.

— Lentävät kuin kanat tuleen! kuului äiti toruvan karsinasta päin.

— Ei tuo kumma ole, jos sitä lapset säikähtävät, koskapahan minä, vanha ihminenkään, en osaa muuta kuin päivitellä, kuului kievarin vanha emäntä sanovan.

— Mutta joka paikkaan se meidänkin tyttö ennättää, sanoi lautamiehen miniä.

Kun silmät alkoivat vähän selvitä, huomasimme me vasta, että tupa oli naapurin väkeä puolillaan.

— No, tulkaa nyt lapset vähän likemmäksi, että oikein näette, puhui isä paljoa lempeämmällä äänellä kuin äsken.

— Kopistelkaa lumi jaloistanne ja tulkaa tänne karsinaan, täältä se oikein korealta näyttää, sanoi taas vuorostaan äiti.

Kuurtaen kaartaen me kiersimme äidin luo ja istuimme kaikki rinnakkain hänen viereensä penkille. Nyt me vasta hänen turvitaan uskalsimme oikein ruveta lamppua tarkastelemaan. Emme juuri olleet ajatelleet, että se ihan tuolla tavalla palaisi kuin se nyt paloi, mutta kun taas mietimme sinne ja tänne, niin kyllä se tuossa nyt paloi niinkuin pitikin. Ja kun vielä vähän aikaa katselimme, niin tuntui meistä kuin olisimme jo aikoja sitten ajatelleet, että sen pitäisi palaa, niinkuin se nyt paloikin.

Mutta sitä emme kuitenkaan osanneet ymmärtää, mitenkä tuli oli saatu tuonne lasin sisään. Kysyimme sitä äidiltä, mutta äiti sanoi: »Tottapahan sitten saatte nähdä».

Kilvan kyläläiset lamppua kiittelivät, ja mikä mitäkin sanoi. Kievarin vanha emäntä sanoi, että »sehän paistaa ihan yhtä tasaisesti kuin taivaan tähti». Kipeäsilmäisestä lautamiehestä oli se siitakin syystä mainio, »ett'ei siitä ollenkaan savua lähtenyt, jotta sitä saat-taisi vaikka kammarissakin polttaa, eivätkä seinät mustuisi ollenkaan». Siihen sanoi isä, että »kammaria vartenhan se alusta pitäen on tehty-kin, mutta hyvä se on näin pirtissäkin, kun ei tarvitse monen päreen kanssa tuhrata, ja tällä yhdellä tulella näkee koko joukko, vaikka kuinka monta olisi». — Kun äiti virkkoi, »ett'ei kirkon pienempi ruunukaan sen kirkkaammin valaise», niin isä käski minun otta-maan aapisen ja menemään ovensuuhun koet-tamaan, tokko tuolla lukea näkisi. Minä menin ja aloin lukea »Isämeitä». Mutta silloin kaikki sanoivat, että »se poika osaa sen ulkomuistista». Silloin äiti sieppasi minulle virsikirjan hyllyltä, ja minä rupesin lukemaan »Jerusalemmin hävityksestä».

— No, ei häntä kummempaa ole vielä ennen nähty! ihmettelivät kyläläiset.

Sitten isä vielä sanoi, että »jos kellään olisi nuppineula, niin saisi viskata sen lattialle, ja se kyllä paikalla löytyisi».

Lautamiehen miniällä oli nuppineula rinnassa, mutta kun se sen lattialle heitti, niin se menikin sillan rakoon, eikä sitä löydetty, vaikka mitä olisi tehty.

5.

Vasta kun kyläläiset olivat lähteneet pois, tuli Pekka pirttiin.

Hän ensin vähän silmiään siristi lampun outoa valoa vastaan, mutta riisui sitten vain rauhallisesti nutun päältään ja töppöset jalastaan.

— Mikä se tuolla katon rajassa kiiluu niin, että silmiä häikäisee? kysyi hän viimein, kun oli saanut sukkansa orrelle asetetuiksi.

— Arvaapas nyt, mikä se on! sanoi isä ja vilkutti äidille ja meille silmää.

— En minä häntä arvaa, sanoi Pekka ja läheni lamppua.

— Ehkä se on kirkon ruunu, ivasi isä.

— Jos lienee, arveli Pekka, mutta oli jo tullut uteliaaksi ja aikoi koetella lamppua.

— Ei sitä koetella tarvitse — pitää se uskoa koettelemattakin.

— No, no — en minä häntä tahdokaan, sanoi Pekka vähän vapisevalla äänellä ja vetäytyi penkilleen ovensuuseinälle.

Äidin taisi käydä Pekka-parkaa vähän sääliksi, koskapahan rupesi selittämään hänelle, ett'ei se ruunu ole, mutta että sitä sanotaan lampuksi, ja että siinä palaa öljyä, eikä nyt enää tarvitse pärettä polttaakaan.

Pekka ei kuitenkaan siitä puheesta ymmärtänyt sen enempää kuin että rupesi tuota päivällä tuomaansa pärepölkkyä kiskottavakseen pienentelemään, mutta isä sanoi hänelle, että »johan minä päivällä sanoin, ett'ei nyt enää tarvitse päreitä kiskoa».

— Enhän minä häntä enää muistanut, mutta olkoon sitten, koska ei enää tarvitse — ja Pekka pisti pärepuukkonsa seinänrakoon.

— Kyllä se nyt siinä ruostumaan joutaa, sanoi isä, mutta Pekka ei enää puhunut mitään.

Vähän ajan perästä hän rupesi kenkiään paikkaamaan. Kurotti päreen orrelta, pisti sen pihtiin ja istui jakkaralleen pankon nurkkukseen. Me lapset huomasimme sen ennen

kun isä, joka, selin Pekkaan päin, kirvesvartaan lampun alla veisteli. Emme kuitenkaan mitään virkkaneet, mutta nauraa kuhersimme vain keskenämme ja ajattelimme, että »annas kunhan isä näkee — mitähän sanoo!» Ja kun isä sen näki, niin hän astui kädet kupeissa Pekan eteen ja kysyi hyvin pilkatun, että »mitä sinä siinä nyt niin tarkkaa teet, kun et muiden tulella näe?»

— Kenkiäni minä tässä paikkaan, sanoi Pekka.

— Vai kenkiäsi sinä paikkaat — mutta jos et näe sitä työtäsi tehdä sillä tulella, jolla minä, niin mene sitten päreinesi vaikka saunaan tai saunan taakse.

Ja Pekka lähti.

Pisti kengät kainaloonsa ja otti jakkaransa toiseen käteen, päreen toiseen. Hiljalleen hän kyhni ovesta porstuaan ja kolisteli sieltä kartanolle. Paretuli roihahti tuulessa tavallistaan isommaksi, ja soma rusko valaisi vähän aikaa aittoja, tallia ja navetan päätyä. Tuota me lapset ikkunasta katselimme, ja se oli meistä hyvin kaunista. Mutta kun Pekka saunan ovesta sinne sisään kumartui, niin pimeni taas kaikki kartanolla, ja sen sijaan näimme me

vain lampun häikäisevän kuvaimen mustassa ikkunassa.

Sen perästä ei meillä enää pärettä pirtissä milloinkaan poltettu. Lamppu se vain katossa loisti, ja usein sitä kyläläiset kävivät sunnuntai-iltoina ihmetellen katselemassa. Koko pitäjässä kohta tiedettiin, että meidän talo oli ensimmäinen, jossa — pappilaa lukuun ottamatta — alettiin lamppua polttaa. Meidän jälkeen osti lautamies samallaisen lampun kuin meidänkin oli, mutta kun hän ei sitä milloinkaan sytyttämään oppinut, niin hän möi sen kievariin, ja siellä se on vielä nytkin. Köyhemmät talot eivät ole vielä yrittäneetkään lamppua itselleen hankkia, vaan tuhraavat vielä tänäkin päivänä pitkät puhteensa pärevalkean ääressä.

Mutta sitten kun meillä oli lamppu ollut vähän aikaa, piilusi isä tuvan seinät ihan valkoisiksi, eivätkä ne sitten enää ole milloinkaan mustuneet, kun vanha sisään lämpiävä uunikin särettiin ja sijaan tehtiin uusi uloslämpiävä, peltiniekka.

Vanhan uunin kivistä Pekka teki saunaan uuden kiukaan, ja niiden kanssa muuttivat sinne sirkatkin, koskapahan niitä ei sen koommin enää ole tuvassa kuulunut. Isä on

siitä hyvillään, mutta meille lapsille tulee välistä pitkinä talvi-iltoina entisiä aikoja ikävä, ja silloin me juoksemme sirkkoja kuuntelemaan Pekan luo saunaan, jossa hän yhä vielä pärettä polttaen iltojansa viettää.

KIEVARIN PIHALLA.

Kestikievaritalon pihalle paahtoi päivä niin polttavasti, että auringonpuolisissa nurkissa ja seinänraoissa ihan kuumuudesta ritisi. Pihakivetkin polttivat jalkaan kuin kivet uunin arinassa ja hipristellen niitä myöten täytyi Vahdinkin astua, kun se unisena leukojaan levitellen veteli itseään yhdestä varjopai-kasta toiseen, aina vaan viileämpää leposijaa hakien; joskus se kujaankin poikkesi, että ehk'ei siellä nyt niin hiottaisi, mutta siat ne on jo sinne ennättäneet eikä Vahti tahdo sikain kanssa saman katoksen alla asua.

Ja sitten ei edes tuulekaan, ei senkään vertaa, että pöly ajavan tiessä jällelle jäisi, mutta kohoaa se vaan kohtisuorana kärryihin ja joka paikkaan tunkee, tietä kulkevan suuhun ja sieramiin. Mutta sehän se onkin karpäsille mieleen, se tuulematon ilma, niille suuremille erittäinkin, jotka aina päivänpuoleisilla seinillä paahtautuvat ja tuimalla surinalla silloin tällöin toistensa niskaan lennähtävät — kun

on näin tulisen kuuma, niin silloin ne elämästään nauttivat, mutta sateisella säällä on niillä ikävä olla ja alakuloisina ne silloin mikä missäkin jöröttävät.

— Surr! — niin ne panevat. — Surr-rurr-rurr!

— Nöh-nöh — nönönöh! — sanovat siat kujassa toisilleen ja se merkitsee, että kyläpä nyt on vähän liian vari.

Mutta Vahti ei sano mitään, vaikka kärpäset kovin hänen korviansa ahdistelevat, lentävät niihin suurissa parvissa ja ihan verille purevat. Välistä se kuitenkin suuttuu, kun ei puistelemisesta mitään apua lähde ja kärpäset vaan yhä äkäisemmiksi tulevat — silloin se etujaloilleen kapsahtaa, sivaltaa käpälällään ne heittiöt korvistaan irti ja suuhunsa niitä tavoittaa; mutta kärpäset ovat näppärätä väkeä, jotka päänsä katsovat, ja tyhjänä lokahtavat Vahdin leuvat toisiansa vasten.

Eikä sitten kaukaan aikaan mitään tapahdu, ei näy eikä paljo kuulukaan. Hollimieskin on tuohon tuvan varjoon nurmelle nukahtanut ja siinä hän mahallaan vieläkin makaa, vaikka päivä jo aikoja sitten on varjonsa toiseen paikkaan kiertänyt ja nyt sen tuuheata

tukkaa kauheasti kuumentaa; tuolla maantiellä jossain kyllä ratasten ritinätä kuuluu, mutta sitäkään ei sitten taas kotville kuulu, kun hevonen kaiketi on kuumasta hidas eikä jaksa pikemmin kiiruhtaa, vaikka herra kyytimiestä käskee — jos se nimittäin kyydillä ajava lie, joka siellä tulemassa on. Pääskykin tuolla toisen talon päällä leijaa — mutta missähän on talonväki kaikki, koska ei ketään näy? — Arvatenkin ne niityllä on, uutterina luokoja kouhottelemassa, sillä eihän kuka tiedä, milloinka tuonne taivaalle pilven kasvattaa ja saateen sieltä alas maahan paiskaa.

Ei ne kaikki kuitenkaan lu'olla liene — isäntä, kestikievari, kotonansa köllöttää, ja sehän se ei ole tavallisesti hyvä merkki, ett'ei isäntä työväen mukana kulje, mutta kotiin jää. Vaan saattaahan se taas olla niinkin, että yhtä ahneus niitylle ajaa, toisen se sieltä käskee kotona olla — ja niin se on nytkin. Isäntä on asian semmoiseksi nähnyt, että »kun häntä kuitenkin joku talonmies pitää kotosalla oleman — jos näet herroja kulkisi ja ne jolloinkin jotain tarvitsemaan sattuisivat — niin on häntä silloin itse ja käyköön aikamiespoika työväen mukana — tottahan se siellä omalla työlläänkin jotakin toimittaa, kun itse en kui-

tenkaan muuta jaksaisi kuin ladon kynnyksellä istua ja sinukkata janoon särpiä —»

Sillä lailla se isäntä ajattelee, heitäksen selälleen tuvan lattialle, kuivavien heinien päälle, sitoo sormensa mahan yli solmuun ja siinä sitten tyynenä köllöttää. Hän on ja ajattelee sitä, mitä äskenkin ajatteli, mutta sitten ei pitkään aikaan ajattele mitään — on vaan. Joutuu sitten taas mieleen jotain muutakin, mutta se on semmoista, jota jos pitemmältä ajattelisi, sen tähden ehkä pitäisi ylöskin nousta, ja se olisi kovin vaikeata, kun on iso maha tiellä. Ja siksi ei sitä isäntä tahdokaan ajatella, mutta koettaa miettiä jotain muuta. Vaan kun yhä vaan sittekin aatos sinnepäin kiertää, että »on sitä talossa kylmää puteliolutta, vasta vieraiden varalle ostettua», niin vaikea on taas olla nousemattakin. —

Ja siitpä se nouseekin, ritisevien heinien päälle seisoalleen kämpii ja lähtee kellariin, kun tietää, että siellä kaksi koria olutta päällekkäin lepää, ja »jos noista nyt muutaman putelin kuumaansa juopikin, niin ei siitä talon siltä köyhtyä tarvitse».

— Siinä se tuokin rotjottaa — tekisipä mieleni vähän kengän kärellä paikkojansa koettaa, murajaa hän, kun näkee hollimiehen piha-

maalla mahallaan makaavan, mutta ei hän sitä kuitenkaan koeta, menee vaan ja mutisee vielä mennessään: — ei sitä missään nuo ihmiset niin paljo laiskuuteen perehdy kuin näin kievari-paikoissa --- erittäinkin nuo hollimiehet ne täällä siihen oppii — ei ne muuta kuin päiväkaudet loikoo ja lojuu.

Isäntä meni kellariinsa, joka oli tehty pihanpääkammarin alle vastapäätä tupaa ja jonka ovi oli punamaalilla maalattu. Sinne hän vajoosi — kellarin mustaan kurkkuun ja viipyi siellä kappaleen. — Sill'aikaa hollimies syystä, kuka sen tiesi mistä, kääntyi mahaltaan selälleen, Vahti muutti makuusijaa, pudisti korvistaan karpäset, jotka yhä äkäisemmin häntä, uneliasta miestä, ahdistelivat, kujan asukkaat kanssa sieltä yksikantaan sanottavansa sanoivat — mutta sitten ei enää tapahtunut mitään, niinkauvan kun isäntä kellarissa viipyi.

Eikä sittenkään mitään tapahtunut, kun isäntä tuli kellarista pois, puteli kummassakin kainalossa, ja pihanpääkammariinsa pujahti . . .

— Huhhuh! — kylläpä se oli kylmää — mutta hyvän se teki, puheli isäntä, kun pihan yli taas tupaan palasi. — Ei se tuo yksi olutputeli paljo janoisen juodessa tunnu, mutta hyvän se teki, hyvän teki — — niin, kiuvota

sinäkin nyt siinä kuin kissa pahan sään edellä turpa taivasta kohti (hän tarkoitti hollimiestä) — mielelläsi mahtaisit sinäkin olutta maistaa, mutta juo vaan sinukkata, kyllä se sinukkakin hollirengille välttää. — Kylläpä nyt päivä heiloittaa, — kyllä nyt — soh! — (tämä oli sanottu karpäselle, joka oli sieramesta suoraan sisään lentää) luoko hyvästi kuivaa — pitäisihän sitä niityllekin —

Sen sijaan laskeutui isäntä kuitenkin äskeiselle sijalleen pirtin lattialle, kahisevien heinien päälle — tällä kertaa mahalleen.

— Puhhuh! — kyllä nyt on vari, mutta hätäköpä tässä, hätäköpä tässä — ei hätää mitään eikä puutetta mitään. — Etuisaa se on tämä kestikievarin pito (isäntä kääntyy kylelleen ja nojautuu kyynärpäähänsä varaan, sillä niin ollen on helpompi tämmöisistä totisista asioista puhella kuin mahallaan ollen) — etuisampaa kuin mikä muu talonpojan syrjäammatti tahansa. — Kyllä siihen moni talo pyrkikin, mutta ei ne muut päässeet — — se meidän vallesmanni on hyvä mies ja kuvernööri määrää, mitä se esittää — se oli kiittänyt minua ja sanonut, että siinä se oikea kievarin isäntä onkin — vaan kyllä se onkin välistä voiteessa, kun meiltä virkamatkoilla käydessään lähtee.

— On ne kulkevaiset aina hollimiesten mukana terveisiä laittaneet, että huonot on hevoset, ja äkäisimmät ovat panneet päiväkirjaankin, mutta vallesmanni on hyvä mies, kun kulkiessaan saa talvella kylmänsä ryydyn ryyptä ja kesällä kuumaansa —. Yksi puteli päivässä näin kuumalla omaan suuhunkin, ei se taloa hävitä — eikä kaksikaan putelia, kun muuten tarkasti elää — —

Tätä tietä ne isännän aatokset hiljalleen kävelevät, välistä noin seisottuen, välistä matkaansa jatkaen, ja niin ne joutuvat sinne, mistä ensiksi lähtivätkin, että nimittäin kuuma on, ja sitten siihen, että hyvä on olla, eikä puutetta mitään ja viimeksi siihenkin, ett'ei yksi puteli olutta pahaa tee, eikä tee pahaa kaksikaan . . .

Ja taas isäntä nousee, vähän vaikeammin kuin äsken, menee ovesta ulos, pihan yli, ja siitä pihanpääkammarin ovesta sisään. Mutta hänen pihan yli mennessään muuan pääskyveitikka hänen päänsä päällitse hipasee.

— Jo viep'! se huutaa ja lentää tallin ylisille — Jo viep'! — ja silloin se jo lentää takaisin.

Vaan sill'aikaa, kun isäntä kammarissa viipyy, ei taaskaan mitäkään tapahdu, ei sitä-

kään, jota silloin, kun hän siellä äsken oli — se pääsky-veitikkakin tuolla kaukana kylän päällä jo suikelehtaa, toisia näkee ja toisia narraa.

Mutta kun isäntä taas kammaristaan tulee ja pihan yli kulkuansa suuntaa, silloin hänen korviinsa käypi tuolla kaukana ritisevän kärrynpyörän ääni . . .

— Kyytiköhän siellä ajanee — saattaapa olla kyytikin — kaukana se vielä on, missä lie tuolla järven toisella puolen metsän takana. —

Kyyti se onkin, joka siellä hiljalleen ajaa, ja kuka sen tietää, mitä sen tulosta vielä tapahtuu, vaikka isäntä ei sitä ajattelekaan, että sen tulosta saattaisi mitään tapahtua. — Eikä hän nyt enää sitä muistakaan, että kuuli sieltä kärrynpyörien ritinän — hän makuusijoilleen painaksen, pääalaisen pöyhöttää, laskee kätensä päänsä alle ja puhelee itseksensä:

— Ei se tule maksamaan, jos korittain ostaa, kuin enintään viisikolmatta penniä puteli, ja se ei ole paljo päivässä — maksaahan se sinukkakin sen — ja jos kaksikin kuumimpana päivänä juo, niin ei sitten sadepäivänä juo yhtään — maksaahan se sinukkakin sen, jos kaikki lukuun ottaa — lehmän ruuat ja

hoidon — ja piikain palkat ja kaikki. — Ja mikäpä sitten, jos olisikin vähän kalliimpaa — olutkauppa kuitenkin itsensä kannattaa eikä moni kyydillä ajava sitä kysymättä talosta lähde. — Viisikymmentä penniä putelilta, johan siitä kannattaa itsekin juoda. — Kunpa nyt taas kyytiä kulkisi — joutaisinhan minä tässä herroja rahteerailemaan — mikähän lienee se ajava, jonka kärryt siellä ritisi — vaan kovemminhan se kyyti ajaisi. — Oikein hyvä olisi, jos kyytiä tulisi, ei olisi pakko hevosta antaa ja tottapahan jotain odottaessaan ikäviinsä joisivat — ja ehkä isännällekin tarjoisivat — tarjoo ne muutamat isännällekin. — Se Kuopion posti on toistakymmentä markkaa vielä velkaa — milloinhan maksanee? — Kylläpä nyt raukasee . . . taitaa olla ukkonen ilmassa . . . kovinpa se nyt haukotuttaa . . . Onpa ne tuonne orsille heiniä ahtaneet — vaan sielläpä he . . . hyvästi . . . kuivavat . . .

Ja siihen isäntä sitten nukkuu eikä edes untakaan näe — ei minkäänlaista. Hän nukkuu koko mies sieluineen ruumiineen ja hengittää raskaasti. Ja jok'ikinen aatoksen kipinäkin sammuu.

Mutta sill'aikaa, kun hän yhä sikeämpään uneen painuu, kun pää ja kädet yhä rennom-

miksi heinien päälle vaipuvat ja makea vetonen suusta valuu, silloin tuolla ulkona alkavat Vahdin korvat nousta . . . Hän on nyt viimeinkin pirtin portaiden kupeella, kaksinkertaisessa varjossa siellä, itselleen mieluisen leposijan löytänyt, painanut päänsä kápäliensä varaan ja silmänsä raukeasti ummistanut . . .

Ja silloin tuolta naapurin törmästä alkaa kuulua semmoinen rätinä, että se on liian paljon, jotta sen Vahti saattaisi tynellä miellellä suvaita tapahtuvaksi . . .

Sieltä ajaa kyyti semmoisella huimalla vauhdilla kuin kyyti tavallisesti alamäessä ajaa ja viimeisellä virstalla. Pyöräin rätinä kiviiseen maantiehen, se se aina muulloinkin Vahdin korviin pahasti käypi, mutta jos siihen vielä ruoskan läiskettä kuuluu ja hollimiehen huutoa, niin kauheasti hänen sydämensä siitä julmistuu. Ensin se murahtaa makuullaan, sitten se hyppää ylös — ja ylös hyppää nukkuva hollimieskin, sillä hänen korvansa juuressa rämähtää koira niin rähjäjävään haukuntaan, että kuuronkin korvat saattaisivat siitä lumpeuksiin mennä.

Kovin on hollimies töperryksissä eikä tahdo maailmasta selville päästä, sillä aamiaisista asti on hän nukkunut sikeästi ja päivän

painamana. Polvilleen hän nyt ensiksi hypähtää, katselee haraten ympärilleen, mutta kaikki hän näkee kuin kallellaan. Hänestä tuntuu kuin aurinko joka puolelta häntä suoraan silmiin paistaisi, mutta kun hän sen kuitenkin saa selkensä ta'a, niin maailmakin jo sitä mukaa alkaa selvemmäksi käydä. Hän jo tuntee ruumiissaan, että hän on talon pihalla huoneiden välissä ja sitten jo näkeekin, mikä talo se on, jonka pihalla hän on, ja viimein hän keksii kievaripylväänkin, joka tuolla aitan vieressä valkeapäisenä seisoo. Mutta sieltä aitan takaa vielä muutakin näkyy, vilkahtelee vähän väliin tuota Vahdin valkeata hännänpäätä ja kuuluu samaa melakkata, joka niin armottomasti nukkuvan korvaa särki. Vahti se sillä lailla vieraita vastaan ottaa, eteenpäin hyökkää ja taapäin peräytyy, haukkuu koko sydämensä kyllyydestä, koska häntä, parhaallaan juuri rauhaan päässyttä, tuolla tavalla turhanpäiten häiritään.

Mutta koska se ei sen pahempaa ollutkaan, niin aikoo hollimies haukotellakin, ennenkun ihan kokonaan seisoalleen nousee. Vaan silloinpa aitan takana jyrähtää, niin että pihamaakin jyrähtää, Vahdin haukuntakin vähäksi aikaa häviää kärryjen rätinään ja pihaan

pelmahtaa kyyti, laukalla laskien ja tomusta tupruten.

— Pois e'estä, joka elää tahtoo! — se on iloisen kyytipojan tervehdys uniselle hollimiehelle, joka parahiksi ennättää hevosen jaloista syrjään hypätä. — Oletko sinä sydänmaalainen vai mikä, kun et tiedä kyydin tieltä paeta — elä siinä leukojasi levittele, vaan toimita hevosta. — Eikö hevosia saa vai mitä?

— Missä lie isäntä — en minä tiedä, saaneeko — ja hollimies nyt haukottelee äskeisenkin edestä ja korvallistaan ruopii, ruopii ensin yhtä, sitten toista . . .

— Olkaa hyvä ja etsikää isäntä ja käskekää hänen toimittaa hevosta — meillä olisi kiire, — sanovat herrat, joita on kaksi, toinen vantera ja vahvan näköinen, toinen hennompi, ja sillä on matkalaukku kaulassaan ja silmälasit päässä.

— Kuuletko sinä, herroilla on kiire — jouduttakaa te hevonen yhtä pian valjaisiin kuin minä omani riisun. — Vikkelä poika onkin jo päästänyt valjaista kovasti tuhuttavan hevosensa.

Hollimiehellä ei itse asiassa ole mitään herrain kiirettä vastaankaan, mutta sanoohan

kuitenkin totuttuun tapaansa, että »kylläpähän tässä ennätetään, jahka joudutaan» ja menee pirttiin.

— Kyyti tuli, sanoo hän ja kopasee isäntää jalkaan, mutta isäntä ei liikahdakaan. — Kyyti tuli — kuulkaa isäntä — tahtovat hevosta. — Ei se nouse.

— Ei se nouse, sanoo hän pihalla olevillekin ja ruopii korvallistaan.

— Survaise kylkeen — tottapahan nousee.

— En minä — survaise itse.

Kyytipoika on urhoollisempi, vaikka on pienempi . . .

— Ylös isäntä — hoi! — Ja hän lyödä sätkäyttää ohjasperillään ihan isännän korvan juureen, niin että heiniä hänen silmilleen tuprahtaa, mutta isäntä ei herää vielääkään.

— Ylös isäntä — hoi! — mutta nyt se jo herää, sillä poika-hylky on romahuttanut tupakkihakkurin kumoon aivan hänen päänsä pohjissa.

— Ku — ku —? mi — mitä meteliä —?
— Typ — hyi! — mistä niitä heiniä — on suuhun —!

— Hevosta herroille ja parittain! — Poika

tietää jo ennestään, että jos tässä talossa ei kahta hevosta heti aluksi tahdo, niin ei lopuksi saa yhtään.

— So — so — soh! — vähemmällä pitää olla —! — Mikä sinä olet, joka semmoista meteliä pidät — on tässä ennenkin vähemmällä ennätetty. — Isäntä onkin jo noussut istumaan.

— Kyyti on kartanolla — herrat odottaa — hevosta aisoihin — tuleeko vai ei?

— Kyllä täältä tulee, jos et sinä kinttu-jasi korjaa — ja isäntä julmistuu yht'äkkiä niin, että hyppää ylös ja kaappaa halon sopelta . . . Mutta poika-veitikka ei muuta tahtonutkaan, kunhan sai isännän jaloilleen . . . Hän jo tuolla kartanolla sitä nauraa, että »heräähän se heräkin, kun suuta syyhyttää».

Se hennompi niistä herroista, jolla on matkalaukku kaulassaan, se on sillä välin jo käynyt huoneessa ja kirjoittanut päiväkirjaan, että ylioppilaat ne ja ne ovat matkalla Helsingistä sinne ja sinne. Ylioppilaille ollaan joka paikassa kohteliaampia kuin muille ja ne ne hevosiakin saavat paremmin kuin mitkään muut matkamiehet. Vaan isäntä ei heitä tunne

ylioppilaiksi — heidän valkeat lakkinsa ovat kapsäkissä — hän luulee, että »mitä lienevät koululaisia eli muita seminaristeja».

Hän tulee tuvastaan niin tyytymättömänä kuin suinkin saattaa tulla laiskan luontoinen mies, joka on kesken uniensa herätetty.

— Saammeko me hevosta? kysyvät vastatulleet kohteliaasti.

— Ei ole hevosta, vastaa isäntä äreästi ja haukotellen. — Täysi määrä kyytiä on jo mennyt tänäpäivänä — kello kahdeltatoista saatte vaikka viisi.

— Ovatko kaikki hevosenne kyydissä?

— Kaikki ne on kyydissä. — Isäntä nähtävästi valehtelee, sillä hän sanoo sanottavansa kiiruumin kuin tavallisesti ja aikoo mennä.

— Eikö ole yhtään hevosta kotona? kysyy kyytipoika hevosen kaulan ylitse päättään kurkottaen. — Mikäs rouske se tuolta tallista kuuluu? — Ihan minusta kuuluu kuin ori —

— Suus' kiinni, poika — sinä ainainen rääveltäjä — se on minun asiani eikä kenenkään muun, mitä minun tallissani — eikä oritta ole annettu ennenkään —

— Eikö vallesmannillekaan —?

Kyytipoika sanoo sen silmää viekkaasti iskien, mutta isäntä ei ole kuulevinaankaan.

— En anna, kun ei ole pakko antaa.

— No, kosk'ei tämän talon hevoset jaksaa, niin jaksaa minun . . . minä vien nämä herrat vielä yhden välin — ei se ole ensikerta, kun tämän talon hevoset seistessaan uupuvat enemmän kuin meidän juostessaan. — Ja poika pyöräyttää hevosensa kärryjen eteen.

— Kovin se on uupuneen näköinen tuo hevosparka — se on se hennompi herra, joka sen sanoo. — Vaan mikä se on tämä toinen mies tässä — jos te olette hollimies, niin ettekö lähtisi meitä kyytiin?

— Hollimieshän minä olen.

— Se on sekin jo osastaan vasta postia vienyt — eikä sen ole pakko toista kertaa lähteä, ehätti isäntä jo sanomaan.

— Vastako postia vienyt? — No sitten se hyvin saattaa nämäkin viedä — meidän postin tuoja palasi täältä jo iltayöstä eikä se tuo mitenkään ole saattanut sitä vast'ikään täältä viedä, kun on jo päivä puolisissa — vaan se posti taitaakin tässä aina viroitella —

Kyytipoijan pistos tuntui, sillä vaikka isäntä ei ole häntä kuulevinaan, niin hänen muotonsa

kuitenkin käypi kovin happameksi ja hän huomaa, että on paras olla pitemmältä kiistelemättä. — Kuka takaa tuon kyytipojan, jos se vielä valehtelee, että posti täällä juomassa viiptyy.

— En minä kiellä — vie vaan, mutta ei sinun pakko ole.

— Eihän se pakostakaan lie —

— Ehkä te nyt sitten kuitenkin lähdette meitä kyytiin? —

— Mene pois, niin ei tarvitse minun hevostani kiusata!

— Enpä häntä nyt oikein — on nyt niin helteisen lainen ilma.

— Ja nuo herrat ei näy hevosta säästävän — pojankin lama ihan vaahdossa kuohuu. — Se on isäntä, joka ei malta olla sekaantumatta. — Katsopas tänne harjan alle —

— Kunhan ei omanne ennen lamoja olisi — koska ette niitä uskalla näyttääkään —

— Lähdettekö vai ette? sanoo se vante-rampi herra hollimiehelle ja näyttää jo alkavan kiivastua.

Mutta heidän kyytipoikansa vetää hollimiehen syrjään ja sanoo hänelle jotakin korvaan. Ja se, mitä hän siinä sanoo, se on sem-

moista, jota kyytipoika, joka on saanut hyvät juomar rahat, sanoo toiselle, silloinkun hän sillekin samaa toivoo, ja kun tahtoo herroilleen edeskinpäin hyvän kyydin toimittaa.

— No, jospa tuota sitten lähden — johan se ruuna on appeenkin syönyt. — Vaan minulla on vähän huononlaiset kärryt eikä niissä ole vieteriäkään.

— Eiköhän isäntä kiessejään lainaisi — nämä on yhtä hyviä herroja kuin vallesmannikin. — Se on se kyytipoika, joka vieläkin tahtoo herrojaan auttaa, mutta isäntä ei ole taas häntä kuulevinaankaan.

— Kyllä näissä on pahanlainen istua, puhuu hennompi herra, jolla on matkalaukku kaulassa ja silmälasit päässä, katsellessaan holli-miehen kärryjä — eikö teillä ole parempia?

— Eihän niitä minulla ole, vaan eiköpähän isäntä lainaisi omiaan!

— Mitä?

— Me kysymme, ettekö tahdo meille lainata parempia ajopeliä, sanoo vanterampi herroista.

— Mikäs näillä on hätänä — on ne suu-remmatkin herrat tämmöisiin tyytyneet — eikä meiltä ole ennenkään kiessejä annettu —

— Eikö vallesmannillekaan?

— . . . ja joka tahtoo paremmilla ajaa, pitääköön omat kiessinsä — ei sitä neljästä pennistä peninkulmalta kannata panna kiesejään kulumaan.

— Me kyllä maksamme enemmänkin, kun vaan annatte meille mukavammat ajopelit — olemme matkustaneet pitkän matkan ja täriseet kovin —

— Niinpä täriskää vieläkin — minä en anna kiesejäni. — Kyllä ne on herrat ennenkin luvanneet lisämaksuja, mutta sitten ovat tuskin senkään maksaneet, mikä on asetuksissa määrätty.

Mutta nyt kuohahti isomman herran luonto, sillä hän oli varmaankin pohjolainen, jonka mieli tämmöisissä tiloissa pian läikähtää. Hän astui kiivaasti isännän eteen, laski raskaasti kätensä hänen olkapäälleen ja katsoi häntä lujasti silmiin.

— Syytättekö minua siitä, ett'en ole teille aina kulkiessani maksanut, mitä asetuksissa on määrätty?

— Enhän minä teitä — —

— Entä tätä minun toveriani, onko hän teille koskaan mitään velaksi jäänyt?

— Elkää, hyvä herra — enhän minä teitä toki — enkä ketään — heittäkää irti — —

— Niinpä elkää tulko sitten semmoisia meille puhumaan, jos tahdotte korvianne säästää — ja jotenkin säälistä pudisti hän isäntäparkaa olkapäästä ja survasi hänet luotaan . . .

— Savolaisia lurjuksia! mutisi kovin kiivastunut nuori mies toverilleen ja kääntyi sitten isännän puoleen, joka jo oli laittautunut peremmälle pihaa:

— Teidän ajopeliänne emme tällä kertaa tahdo, mutta vielä te meistä kuulette — lurjus! — ja se sana tuntui kimpoavan aivan hänen sydämmensä peräseinästä.

— On niitä tuommoisia herroja ennenkin nähty, rähenteli jo isäntä vastaan ja loittoni vieläkin, sillä hän tunsu rohkeutensa sitä mukaa kasvavan, kuta kauemmaksi tuli.

— Mitä? sanoi kiivas herra ja otti askeleen sinnepäin, mutta sitten hän kuitenkin kääntyi hollimiehen puoleen, joka toi tallista hevosensa:

— Valjasta vaan omien kärryjesi eteen, mies!

— Eikö isäntä annakaan kiesejään? kysyi tämä.

— Me emme niitä tahdo, vastasi herra vihaisesti ja alkoi nostella kapineitaan hollimiehen kärriihin.

Sillä välin hiipi isäntä heidän selkensä taitse pihanpääkammariin . . . Hän alkoi näet arvella, että tokkohan ne koulupoikia ovatkaan eli muita seminaristeja, ja tahtoi katsoa, mitenkä olivat päiväkirjaan kirjoittaneet. Kun näki, että ne olivatkin »ylioppilaita Helsingistä», niin katui jo käytöstään, sillä »ne ylioppilaat, aina ne hyvästi maksaa». — Hän kiirehti ulos, mutta herrat nousivat jo rattaille.

— Tuota — ne onkin nämä herrat ylioppilaita — minä luulin teitä vaan koulupojiksi eli enintään semmoisiksi seminaristeiksi —

— Miksi te meitä luulitte? kysyi vanterampi herra häntä tuimasti tarkastellen.

— Niin, minä aattelin, että te ette olekaan mitään oikeita herroja ja sentähden minä tässä vähän, vaan — elähän aja hollimies — pannaan ylioppilaille kiessit eteen — isäntä oli ottanut lakinkin päästään.

— Hävetkää toki! — Se oli se ainoa kiitos, jonka isäntä sai hyväsydämisydestään.

— Anna mennä! sanoivat herrat sitten uudelle kyytimiehelleen. Mennessään viskasi

toinen heistä — se, joka oli isäntää olkapäästä puristanut — heidän äskeiselle kyytipojalleen vielä juomarahaa.

— Tuoss' on sinulle vielä, poika, marka omiin tarpeihisi — teidän kestikievarissa ollaan kohteliaita kaikille matkustajille.

— Suur' kiitosta — ja onnea matkalle!
— Mutta antakaa tuolle isäntäparallekin edes kipurahoiksi muutama penni!

— Ne saa hän kantaa jälestäpäin — perästä kuuluu sanoi torventekijä!

Hollimiehen ruoska läiskähti ja kärkyt herroineen katosivat aitan nurkan taakse tomupilveen, Vahdin seuraamina.

— Kyllä teidät nyt, isäntä, hukka perii, puhui kievarin pihalle jäänyt kyytipoika. Hän oli valjastanut jälleen hevosensa ja istui nyt rattaillaan rauhallisesti ohjasperiään selvitellen. — Mitenkä te sillä lailla semmoisia herroja kohtelitte?

— Olipa nuo tuommoiset herrat missä tahansa — eihän ne näkyneet olevan sen suurempia herroja kuin ylioppilaita —

— Eipä ne sitten oikeaa arvoaan päiväkirjaan panneetkaan —

— Tiedätkö sinä sitten, mitä ne oli?

— Minkätähden minä en tiedä — vaikka kyllä ne höyliä miehiä siltä oli, vaikka ovat ylhäisiä — koko matkan kyselivät kaikenlaisia tämän puolen asioita.

— No mitä herroja ne sitten olivat — sanoivatko nimensä?

— Minkätähden ne ei sanoneet, vaikka minä en sitä pannut mieleeni — vaan sen minä tiedän, että kyllä niistä isäntä ehkä vielä kuulla saa — eikös se sanonut se, joka isäntää survasi, että perästä kuuluu?

— Kyllä se oli hyvä, että pian täältä tiehensä lähtivät ja pahasti sille kävisi, jos minä perään kysyisin — puristi ruoja kuin rautakouralla olkapäästäni — kävi sen harmiksi, kun ei oltu mieliksi.

— Eihän sitä kaikille mieliksikään — puhui kyytipojan-veitikka, yhä vaan rauhallisesti ohjasperiään selvitellen . . . — kylläpä nämä nyt on sotkeuksissa — vaan niin se kuitenkin minun mielestäni olisi käypä, että jos antaa kiesinsä vallesmannille, niin pitäisi antaa kuvernöörin pojillekin —

— Kellekä kuvernöörin pojille? —

— Vaikkapa niillekin, jotka tästä äsken lähti,

— Elä! — oliko ne? —

— Olihan ne — ne oli meidän uuden kuvernöörin poikia . . .

— Meidän uuden kuvernöörin poikia?!

— Joka sinne kuuluu aivan näinä päivinä vielä itsekin ajavan — nämä tulivat edeltä . . .

Nyt oli poika saanut ohjaksensa selville ja lähti ajamaan.

— Kuvernöörin poikia — ja minä kun en —! . . . ja isännästä näytti ihan kuin olisi tuo valkopäinen kievaripylväs tuosta hänen aittansa nurkasta alkanut siirtyä naapurin portin pieleen . . .

SYDÄNMAANKYLÄN KANSA- KOULU.

Millä lailla saatiin Sydänmaankylään kansakoulu ja millä lailla niitä on saatu satamäärin muitakin sekä ennen tätä että tämän jälkeen?

Kirkonkylässä on se ollut jo useampia vuosia vaikuttamassa. Se on ollut muun ohessa myöskin keskipisteenä paikkakunnan valistuneimpien miesten henkisille harrastuksille. Lainakirjasto ja lukusali ovat vetäneet heitä puoleensa, ja opettajan ovi on aina ollut auki niille, joiden on tehnyt mieli keskustella maailman menosta ja oman paikkakunnan pyrintöistä.

Siellä se on pantu siemen itämään Sydänmaankylän kansakoulunkin perustamiseksi. Ensin se on tipahtanut muutamain älykkäimpien isäntien mieleen. Ne ovat vieneet aatteen omalle kylälleen ja alkaneet sitä varovaisesti ensin tupakkapuheina, sitten kylänkokouksissa istutella laajemmalle. Se on juurtunut

ja tehnyt tainta, eikä aikaakaan, niin on tullut joka tilaisuudessa pohdittavaksi kysymykseksi kysymys oman koulun perustamisesta tuonne etäiseen kylään, joka suurten selkään ja hankalain matkain takana on niin kaukana muusta maailmasta.

Ja talven ja kevään kuluessa on asia ehtinyt niin pitkälle, että eräänä kesäkuun sunnuntaina on kirkkokuulutuksen kautta kutsuttu kokous kyläkunnan suurimpaan savupirttiin, jossa aiotaan lopullisesti päättää koulun laittamisesta ja Sydänmaan perukan eroittamisesta omaksi koulupiiriksi.

Pahainkin taipalien takaa on sinne tullut väkeä kuin lukusille. Miehet istuvat etupuolella tupaa, naiset karsinassa. Väkeä on porstuassa, seinämällä ja aitovarsillakin. Hiljainen hyrinä kuuluu kaikkialta, ja pikkupojat ovat ruvenneet pirtin takana kesantopellolla palloa lyömään. Kirkonkylän opettaja on kutsuttu kokousta avaamaan ja puhetta johtamaan. Hän tulee porstuanpohja-kammarista, menee väkijoukon keskitse ja asettuu pitkän pöydän päähän istumaan.

Hän pitää puheen sivistyksestä ja sen tarpeellisuudesta, esittää niitä etuja, joita kansakoulu voipi tuottaa, selittää, mitä varten nyt

ollaan koolla ja kysyy lopuksi, ollaanko yksimielisiä siitä, että kansakoulu on Sydänmaankylään perustettava.

— Sitähän tässä on tuumattu ja sinnepäinhän ne mielet tuntuvat olevan käännyksissä, virkkaa johtavista miehistä muuan.

— Milläs varoilla ne huoneet rakennetaan ja opettaja palkataan? kuuluu ääni miesjoukosta.

— Valtio antaa palkanapua, ja loput pitäisi saada kyläkunnasta kokoon, vastaa puheenjohtaja.

— Minä annan huoneeni, sanoo koulu-
puuhan varsinainen alkuunpanija. Tulkoot aluksi tähän minun pirttiini lukemaan. Ja on tässä tilaa opettajankin asua, kun muut panette osaltanne palkan apua.

Siinä syntyy pieni kilpailu kuin huuto-
kaupassa, jossa miehet toinen toistaan kiihoittelevat:

— Minä annan häkin heiniä, kun itse hankkinee lehmän!

— Minulta saa kesälaitumen.

— Kun se hänelle kelvannee, niin hakat-
koon meidän maalle kasken!

— Eiköhän suostuttaisi siihenkin, että saisi kantaa kapan talosta ja kaksi parhaasta?

— Ja mökkiläisiltä puolen kappaa kultaakin . . . vai mitä ne miehet arvelevat?

— Jaksaneehan tuon puolen kappaa!

— Mistäs pannaan peltomaata? kysyy puheenjohtaja. Pitäisihän olla sitäkin.

— Onhan niitä kenttiä kuokkia!

— Kyllä kai tuo nyt miehissä yksi pelto kuokittanee!

Ja kun pieni rahasumma sitten vielä on luvattu jokaiselta itseään elättävältä hengeltä, niin ovat palkkaehdot sillä lailla päätetyt. Opettaja kirjoittaa kunkin lupaukset muistiin, ja nyt ei puutu muuta kuin nimet alle.

Miehet astuvat yksitellen esille panemaan puumerkkinsä yhteiseen sitoumukseen. Harvat osaavat nimeänsä kirjoittaa, kaikki eivät taida piirtää puumerkkiäänkään, mutta sen sijaan he panevat »kaksi sormeaa kirjan päälle» kuin valaa tehdessään tuomarin pöydän ääressä ja pitävät niitä siinä sen aikaa, kun opettaja heidän puolestaan kirjoittaa. Se on juhlallinen toimitus, eikä kuulu hiiskaustakaan syrjäisten suusta, sill'aikaa kun sitä kestää.

Ja ennenkun he oikein itsekään tiesivät, olivat Sydänmaan kyläläiset saaneet koulun ja opettajan.

* * *

Syksyllä alkaa koulu jo vaikutuksensa. Opetusta annetaan tuossa suuressa savupirtissä. Opettaja asuu porstuanpohja-kammarissa ja talonväki toisessa tuvassa, jonne pitkin päivää kuuluu opettajan ääni ja lasten luku. Ne ovat tulleet sinne, mitkä isän suurissa saappaissa, mitkä äidin takissa, mitkä taas uusissa kouluvaatteissaan, ja välitunneilla, kun ne pullahtavat porstuan ovesta ulos, kuuluu sieltä ympäri kylää iloinen mellakka ja kimeiden äänien kirkuna.

Mutta ollaan toisaallakin toimessa. Eräänä kirkkaana maaliskuun aamuna kuuluu kylän yhteiseltä takamaalta tavatonta jyskettä ja paukkinaa. Suuret lumiset hongat tutajavat, horjuvat ja kaatuvat rytisten maahan. Ne karsi-taan, nostetaan rekiin, ja pitkä jono hirsikuormia ajaa kylää kohti. Siinä on tasainen kenttä, joka jo syksyllä puhdistettiin puista, ja siihen kaadetaan hirsikuormat. Joka talo vetää pölk-kynsä, varakkaimmat tuovat niitä kahdella, kol-mella hevosella. Ja jo ennen iltaa on uuden kansakoulurakennuksen hirret saatu kokoon.

Piirustukset ovat jo aikoja sitten vahvistetut, kohta ryhdytään rakennustyöhön, kevätkausi kalkutetaan neljällä nurkalla, ja koulu-salin seinät nousevat nousemistaan, kunnes ne ennen sulan ja sateiden tuloa ovat vesikatko päällä. Sunnuntai-iltoina vaeltaa tänne lähiseudun isäntiä, ja piippujaan imien istuskelee heitä seinämällä ja kynnyksillä tarkastelemassa saumoja ja salvaimia ja lausumassa niistä arvostelunsa. Ja hartaimmat pistäytyvät arkinakin katsomaan nikkarin työtä, kun hän hiessä päin höylää ikkunanpieliä ja valmistaa sisustusta.

Sillä syyslukukauden alussa olisi jo määrä saada lapset omaan huoneeseen, ja juhannukseen mennessä pitäisi salin ja porstuan olla siinä kunnossa, että täällä saattaisi pitää kansanjuhlan ja arpajaiset sisuskalujen ja koulutarpeiden hankkimista varten.

* * *

Paikkakunnan lehdessä on jo kauvan kulkenut pitkä ilmoitus niistä, jotka »hyväntah-toisesti ovat suostuneet voittoja vastaanottamaan». Nimien joukossa ovat kaikki pitäjän herrasnaiset ja arvokkaimmat emännät omalta kylältä. Jo talvella he ovat pitäneet ompelu-

seuroja ja valmistaneet voittoja. Niitä on pidetty pappilassa, kirkonkylän kansakoululla, ja kerran oli herrasväkeä pölähtänyt Sydänmaallekin monella hevosella suureen ompelutalkooseen.

Ja Juhannuksena ovat sitten arpajaiset. Suuri kirkkovenhe on laitettu herroja noutamaan, ja tyynenä, kauniina kesäpäivänä he soutelevat laulaen ja nauraen suurten selkien yli Sydänmaankylää kohti. Venhevalkamassa seisoo koko kylän väki vastassa, ja uteliaan katsojajoukon välitse nousee sieltä pihaan valkopäitä ylioppilaita ja hattupäitä neitosia. Ovat he tuoneet mukanaan pelimanninkin, joka astuu edellä »Porilaisten marssia» soitellen.

Koulupihan portilla tungeskelee väkeä lippuja ostellen. Kaikilla ei ole varaa mennä sisään, mutta he seisovat aidan takana ja katselevat sieltä. Pitkä riuku on pihan keskellä, puhujalava on koristettu havuilla ja lippuja liehuu siellä-täällä. Rakennuksen seinämällä on pöytä täynnä kahvikuppeja, ja kylän naiset kantavat suuria pannuja toisen toisensa perästä. Pöydän ympärillä on alituinen tungos kahvin ja limunaadin nauttijoista.

Koulusali, suuri ja valoisa korkeakattoinen huone, jonka kaltaista ei näillä perukoilla ole

ennen nähty, on väkeä tungokseen täynnä. Peräseinällä ovat siinä voitot. Isäntä on kantanut sinne ruissäkin selässään, emäntä tuonut vihkon pellavia, oppilaat ovat talven kuluessa valmistaneet kukin voittonsa, muuan seppä takonut kirveen, eräs vanha mies kutonut verkon, ja valkealle lakanapohjalle on ripustettu kaikenlaista ostokalua.

Väki huljuu huoneista pihalle ja pihalta huoneisiin. Myydään arpoja. Ne menevät kuin kuumille kiville. Köyhimmätkin panevat roponsa likoon. Vasta perustettu lauluseura yhdessä pitäjän herrasväen kanssa laulelee lavalta, ja väki seisoo ympärillä silmät ja suu selällään.

Mutta juhlapuhe on vielä pitämättä. Lavalle astuu kirkkoherran poika, nuori ylioppilas, ja kun kaikki väki on kokoontunut hänen ympärilleen, niin hän alkaa:

»Arvoisat kansalaiset!» — sanoo hän. —
»Kun minua tässä tilaisuudessa on pyydetty lausumaan muutamia sanoja siitä tarkoituksesta, jota varten olemme tänne kokoontuneet tätä pientä juhlallisuutta viettämään, niin en tiedä, miten kuvaisin sen paremmin kuin sanoessani, että olemme tulleet tänne valon juhlaa viettämään. Ja valon juhlaa kahden-

laisessa tarkoituksessa. Kesä on nyt kauneimmillaan, päivä paistaa korkeimmillaan päämme päällä, linnut laulavat ympärillämme ja kukat tuoksuvat lyhytaikaista tuoksuaan. Se on iloinen aika meille Pohjolan asukkaille. Sillä se on se, joka toukomme kypsyttää, joka tuopi meille talvenvaramme. Ei ole sentähden turhan tähden mielemme iloinen ja hilpeä ja toivoa täynnä. Ja sentähden me ikäänkuin sen auringon kunniaksi, jonka varaan olemme jättäneet äsken kylvämämme siemenen, sytyttämme kokot palamaan joka kukkulalle ja joka kalliolle.»

»Mutta on tällä tilaisuudella, tällä juhلالamme toinenkin tarkoitus. Sillä valoakin on toisenlaista, samalla kun on toisenlaista viljaa, jota se kypsyttää. Se valo on tiedon valoa. Ja kun se ei tule itsestään meitä valaisemaan eikä lämmittämään, niin täytyy meidän se hankkimalla hankkia, tekemällä tehdä. Ja siinä tarkoituksessa me olemme nyt tännekin tulleet.»

Hän puhuu kansanvalistuksesta, puhuu sen tarkoituksesta, ja sanoo, että tämäkin huone on sen valon jakamista varten rakennettu, ja jatkaa:

»Ennen vanhaan, hyvin kaukaisina aikoina, oli esi-isillämme tapana rakentaa talonsa niin-

kuin linna tarkasti suljettuun neliöön. Nyt niitä ei sellaisia varustuksia enää tarvita, sillä rauha on tullut maahan. Mutta jos meillä ei enää ole tällaisia vihollisia, niin on meillä kuitenkin toisia, joita vastaan tarvitsemme yhä taistella ja joita vastaan olemme taistelumme tässäkin vasta alkaneeet. Ne viholliset ovat tietämättömyys, raakuus, opinpuute ja pimeys. Kauvan ovat ne meitä rasittaneet, kauvan on kestänyt se »isonvihan» aika, joksi tätä aikaa tekisi mieleni nimittää.»

»Mutta nyt on alettu senkin vihollisen karkoittamiseksi linnoja rakentaa ja niistä linnoista sitä vastaan sotia. Kaupungeista ja kirkonkylästä on pommitus jo kauvan kuulunut. Mutta korvet, kaukaiset sydänmaitten kylät ja takamaat ovat kuitenkin vielä olleet turvattomina. Mutta nyt alkavat niidenkin asukkaat varustautua taisteluun. Ne nousevat yksi toistaan innokkaampina linnainsa perustuksia laskemaan, luomaan maasta vallituksiaan. Melkein kilvalla he käyvät työhönsä käsiksi. Salon ukko kaataa hirren hongikostaan, toinen lohkaisee kiven kalliostaan, kolmas nyhtää sammalen, ja kaikki he tulevat kuormainsa päällä ajaen sovitulle paikalle, jossa pian lapio heiluu, kirves vilkkuu ja vasarat nakuttavat. Eikä aikaakaan,

niin seisovat seinät suorina, harja pystyssä, ja kouluhuone on valmis.»

»Sillä tavalla on tämäkin linnoitus saatu kohoamaan tälle kovalle katajaiselle kankaalle. Tämä sama mäki, jota ennen katsottiin hedelmättömäksi hiekkakummuksi, se on nyt muuttunut laajan seudun sivistyksen keskipisteeksi, kansanvalistuksen kukkulaksi.»

»Nyt ympäröi sitä kesän heleä valo. Mutta muutamain viikkojen kuluttua pimenevät päivät, ja yöt synkkenevät. Silloin tämä talo seisoo tässä kuin majakka, josta tuikkaa valonsäde niin kauvas kuin silmä kantaa. Ja silloin tämä ei enää ole sydänmaa eikä kaukainen syrjäinen seutu. Tämä on laajan paikkakunnan henkisten harrastusten ahjo, jossa taotaan ja josta ammutaan teräviä nuolia Pimentolan väen voittamiseksi. — Eläkööt sentähden ne, jotka ovat olleet osallisina tämän talon tekemisessä, ja eläkööt ennen kaikkia Sydänmaankylän henkiset harrastukset ja sen kansakoulu!»

Siinä on monta, jotka eivät koskaan ennen ole »eläköön»-huutoa huutaneet. Nyt he sen huutavat vereksestä voimakkaasta rinnasta, niin että ilma tärähtää. Se tulee tahditonna, epä säännöllisenä ja moninkertaisena, uudistuu vielä tauvottuaankin, ja kun kentällä ovat lopettaneet,

alkavat aidan takana seisovat, ja viimeksi kuuluu kimeitä lasten ääniä kyläntieltä, jossa he ovat temmeltäneet omia aikojaan, mutta tahtovat hekin olla mukana yhteisessä innostuksessa.

Ja sillä lailla saatiin Sydänmaankylään oma kansakoulu, ja sillä lailla on niitä satamäärin saatu muitakin sekä ennen tätä että tämän jälkeen.

KELLO.

Martti kulki esplanaadissa ja ajatteli kelloaan . . . ei muuta mitään kuin kelloaan. Grönqvistin monikertaista kivirakennusta katseli . . . silmä juoksi pitkin heijastavia ikkunoita ja rusoittavaa kattoa ja komeita koristuksia . . . sitä hän katseli, mutta ajatteli kelloaan.

Martti kulki siivosti esplanaadissakin, sillä hän oli aina ollut siivo poika, vähäpuheinen ja miettiväinen. Hän oli oppipoika, kuuliainen mestarilleen ja hyvämaineinen.

Enimmäkseen katseli Martti eteensä . . . kenkänsä kärkiä . . . ja liivejensä, joiden päällä välkähteli vaskiset kellon vitjat.

Martti oli maalta tullut, puolen vuotta opissa ollut . . . suutarin opissa.

Alusta alkaen oli hän tarkka ollut, ei tuhannut penniäkään, mutta nyt vasta niitä oli sen verran varoja kertynyt, että niillä oli kellon saanut. Eilen illalla viikkopalkan saatuaan oli määräsomma täyteen tullut . . .

Ja eilen illalla, heti verstaasta päästyä, oli kello käyty kellosepältä ostamassa. Katsottuna oli se jo siellä ollut monta viikkoa ennen . . . viidestä kolmatta markasta luvassa, ilman vitjoja. Silinterikello se oli, neljällä kivellä käypä . . . joka oli yhtä hyvä kuin jos olisi ollut kahdeksalla. Semmoisen oli sanonut itsellään olevan kelloseppäkin . . . eikä sitä tavallinen mies sen parempaa tarvinnutkaan . . .

Eikä se viittäkolmatta sitten maksanutkaan. Neljäänkolmatta markkaan ja viiteenkymmenen penniin oli kelloseppä tosi-oston tullessa helpoittanut ja antanut vielä vitjat yhteen hintaan.

Hyvinpä ne nyt välkkyivätkin samettiliivien päällä.

Samettiliivit oli näet Martilla, juutalaiselta ostetut, ja saketti, edestä aukinainen . . . jotta liivit näkyivät ja liivien päältä vaskiset kellonvitjat.

Martti astuskeli esplanaatia pitkin . . . katseli eteensä . . . sitten kenkensä kärkiä ja aina ohimennen vaskisia vitjoja, jotka kiilsivät kuin kullalle.

Esplanaadissa käveli paljon ihmisiä ja kapelin edustalla, jossa musiikki soitti, oli niitä tungokseen asti. Mutta ei Martti halunnut tun-

goksessa kävellä. Marttia miellytti paremmin kävellä väljemmässä väessä. Siellä oli mukavampi kävellä semmoisen miehen, jolla oli kello . . . jolla kello ja välkkyvät kellon vitjat. Eihän niitä tungoksessa kukaan nähnyt . . . ei itsekään, vielä vähemmin muut.

Martista näytti välistä, että muutamat hänen kellonvitjoihinsa sivumennen katsahivat. Ja niillä ei ollut kelloa niillä, jotka niin katsahivat . . . mahtoivat ajatella, että kunpa heilläkin olisi. Paljoa enemmän niitä näytti olevankin niitä, joilla ei ollut kelloa, kuin niitä, joilla oli . . . Niillä ei varmaankaan kelloa ollut, joilla oli takki kiinni . . . olisivat kai ne sen auki pitäneet, jos olisi ollut kello.

Martti ei oikein tahtonut osata missä käntensä pitäisi . . . koetti pitää selän takana ristissä. Olisi ollut mukavampi pitää nutun taskussa molemmat, mutta Martin saketissa olivat taskut takana. Ei se ollut mukavaa . . . eikä kupeellakaan suoraan riippumassa . . . remppasivat niin pahasti silloin edes-takaisin. Parasta oli pitää niitä kellonvitjoissa, toisen vuoron toista . . .

Siitä oli sitten sievä katsoa kelloaan. Ja sitten Martti katsoikin kelloaan . . . Oliko yhdessä tornikellon kanssa? — Yhdessäpä oli . . .

minuutilleen. — Paljoko se olikaan? — Viittä vailla puoli kuusi.

Martti pani kellon takaisin taskuun ja tunsi koko vasemmalla puolen ruumistaan, että siellä se oli kello . . . vasemmassa liivintaskussa. Tuntui se vähän oudolta . . . tuntui liivivaatteen läpi ihoon asti, mutta hyvältä se kuitenkin tuntui. —

Ennen kellotonna ollessaan oli Martti aina väistynyt kaikkien tieltä, kun katua eli esplanadia kulki . . . varsinkin niiden tieltä, joilla oli kello. Hän melkein oli kunnioittanut niitä, joilla oli ja hänellä ei!

Ainahan oli Martti ollut ujonlainen ja aina nöyrä . . . ja epävarma olennessaan, sen hän itsekin huomasi. Mutta ehkä se vaan oli siksi niin ollut, ett'ei hänellä ollut kelloa ennen. Nyt oli hänellä kello . . . Ei hän tahtonut olla liika rohkea nytkään eikä ylpeä millään lailla . . . mutta tuntui hän itse mielestään kuitenkin entistään varmemmalta. Eikä hän nyt ainakaan joka miehen tieltä aikonut ruveta väistymäänkään. Oli kai sitä tilaa toisellakin väistyä yhtä paljon . . . tarvitsiko hänen väistyä enemmän kuin toisenkaan, joka katua kulki? Hän päätti, että ei suinkaan . . .

Niin hän päätti, sillä ei kai esplanaadi ollut enemmän toisen kuin toisenkaan. Ja henkirahanhan hänkin maksoi . . .

Olivat tainneet kaikki luulla, kun hänet näkivät, että hänen sitä mukaa aina vaan pitäisi väistyä ja muiden ei ollenkaan. Mutta siinä ne erehtyivät, jotka niin luulivat . . .

Joka kerran sattui mistä kulkemaan . . . totta kai se siitä kulkikin, kulkekoon toinen toisesta kohti . . .

Ja kyllä Martti nyt kulkikin, mistä tahtoi. . . . Mutta tuli hän kuitenkin aina väistyneeksi . . . ja hän vakuutti itselleen, että sen verran vaan, mikä oli ihan välttämättömän tarpeellista. Jos ei ollenkaan väistyisi, niin ei tulisi kenenkään kulusta mitään. Eikä hän nyt enää väistynyt enemmän kellollisten tieltä kuin kellottomainkaan . . . minkä väistyi, väistyi kenen tieltä tahansa . . . ilman vaan vaikka huvikseen . . . Ja tarvitsiko sitä aina suoraan kulkea? Paljoa hauskempi oli välistä mutkitellenkin kävellä milloin mitäkin puolta . . .

Olisi Martin mieli kuitenkin välistä tehnyt puulautua noiden kaartilaisten keskitse, työntäytyä heidän välitsensä eikä antaa tietä, kun siinä niin ylpeästi rivittäin kulkivat. Mutta

ei Martti sitä kuitenkaan tehnyt . . . olisivat saattaneet survaista jotenkin ja vitjat saattaneet jotenkuten tarttua nappiin kiinni ja katketa, eli kello lentää maahan ja särkyä . . .

Ehyt kai se vielä oli?

Ehyt oli . . . ja nakutti kanssa . . . eikä niillä, noilla kaartilaisilla, kuitenkaan ollut monella kelloakaan. Tyhjää ne siinä kävelivät keskitietä ja ylpeilivät tyttöjensä kanssa . . . Ei Martti ollut tytöistä milloinkaan . . . eikä hän niistä nytkään, vaikka oli kello lakkarissa. Hullu se on, joka rahansa tyttöihin tärväää . . . säästää ennen ja ostaa jonkun kalun, esimerkiksi kellon . . .

Ei se mitään kuitenkaan, jos itseensä vähän tärväisi . . . joisi vaikka lasillisen limunaatia . . . kymmenen pennin edestä . . . ja vaikka kahdenkymmenen pennin edestä . . . eihän se paljo olisi . . .

Sentähden meni Martti juomaan lasillisen limunaatia. Joi häntä kerran kellonsa kunniaksi!

Martti joi siitä vesipuodista, jonka ovenpielet olivat peililasista ja joissa näkyi koko mies ja miehen vitjat . . .

Martti valutteli vähissä erin alas limunaatia ja katseli juomalasia pitkin ovenpieleihin.

Sitten Martti maksoi, antoi markan ja sai yhdeksänkymmentä penniä takaisin. Muut juomamiehet näkyivät maksavan mikä viidestäkymmenestä mikä viidestäkolmatta pennistä . . . markasta ei kukaan. Ei mahtanut olla . . . eikä niillä näkynyt monella olevan kelloakaan.

Ei Martti tahtonut olla millään lailla ylpeä. Ja erehtynyt olisi se, joka olisi luullut, että hän muka sentähden olisi ylpeäksi tullut, että hän oli tullut kellon ostaneeksi. Hullu tyhjästä ylpeili . . . Ei . . . Vaan taisivat muut oppipojat ja kisällit hänestä sitä eilen kuitenkin luulla. Siltä se hänestä näytti, kun hän sitä nyt ajatteli, vaikka ei hän sitä eilen niin . . . Eihän hän ollut muuta kuin leikillä vaan kysynyt, paljoko heidän kellonsa oli . . .

Ja siitä ne olivat alkaneet pilkata ja kysellä koko eilisen iltaa ja tämän aamua.

»Paljoko kellosi on, Martti? . . . Sano nyt meillekin, paljoko on kellosi?»

Taisi käydä kateeksi niiden, kun ei itsellään ollut . . . olisivat kai ne saaneet, jos olisivat tahtoneet . . . saihan niitä kelloja vaikka kuka kellosepän puodista . . .

Tuolla niitä nyt tulikin!

Martti meni heitä vastaan ja rupesi seisot-
tumaan heidän kohdallansa.

»Paljoko on kellosi, Martti?» kysyivät ne
taas ja mennä reuhkasivat nauraen ohitse . . .

Niinpähän se oli! . . . kateeksipahan kävi!
Vaan käyköön, mitäpä Martti siitä . . . oma
syynsähän se oli . . . olisivat säästäneet! . . .
Ja pakkoko oli panna ansionsa olueen mene-
mään? saivat nyt olla ilman kelloa! . . . Kun
elää siististi ja säästää, niin äkkiähän sen kel-
lon saa ja siinä ei menekään raha hukkaan . . .

Eipä Martti ollut pitkään aikaan muista-
nut katsoa kelloaan . . . Paljoko nyt olikaan
jo aika kulunut? . . .

»Pois, poika, tieltä!»

Ka, mitä se tuo kaartilainen, mokoma? . . .
luulikohan se olevansa mikä herra ja saavansa
survia? . . . Olisikohan ollut maksajata, jos olisi
kello maahan pudonnut? . . .

Ja Martti katseli vihaisesti kaartilaisen jäl-
keen. Mutta kaartilainen vaan meni ja hel-
mat heilui.

»Siinähän sinä olet . . . ja minä kun olen
etsinyt!»

Se oli oppipoika sekin, Antti, saman suu-

tarin luona opissa kuin Marttikin ja yht'aikaa maalta tulleet.

He olivat hyviä ystäviä. Olivat yhdessä ruvenneet kumpanenkin kellorahaa säästämään, vaikka Martti oli ennen saanut summan täyteen. Antilta puuttui vielä paljon . . . ei hän tahtonut saada millään lailla kertymään ja hän kunnioitti Marttia, joka sai . . . Martti piti vuorostaan Antista, sillä tämä oli toisenlainen kuin ne muut. Ja kun Martti oli kellon ostanut, piti hän Antista vieläkin enemmän . . . sillä nyt Antti häntä *melkein ihmetellen katseli, kun katseli hänen kelloaan . . .

Yhdessä olivat käyneet kellon ostamassa. Martti oli tahtonut Antin matkaansa, mutta muille ne eivät olleet sanoneet mitään.

Ei Antti ollut tahtonut Martin kelloa paljon kädessään käyttää, vaikka Martti oli kehoitellen hokenut, että saat tätä lakkariisikin koetella . . . koettele vaan! . . .

Jos minä sen pudotan? oli Antti sanonut.

Etkä pudota, minä pidän peräimestä kiinni . . .

Sitten vasta oli Antti uskaltanut, käännellyt, ihmetellen katsellut ja viimein pitkään huokaisten takaisin antanut . . . ja Martin mie-

lestä ei löytynyt koko maailmassa parempaa poikaa kuin Antti.

Muut oppipojat ja kisällit sitävastoin . . . ne olivat Antin suhteen kuin hurttia. Heti kellon nähtyään olivat sen väkisin käsistä vie-neet, töytänneet kaikki sen ympärille yhteen kehään, ett'ei Martti saanut itse sitä nähdäkään, ja aukaisseet kuoren . . . vaikka olisi-han niiden pitänyt se tietää, ett'ei kello kestä verstaan pölyä . . . Vaan siitäkös ne huoli . . . vaikka herkiäisi käymästä, kun oli toisen kello.

»Onko kellosi paljo?» kysyi Antti.

»Istutaanhan tähän ensin ja katsotaan sitten . . .»

Martti ja Antti istuutuivat tyhjälle penkille ja Martti katsoi kelloaan . . .

Viittä vaille kuuden oli kello . . .

Vitjat riippuivat samettiliivien päällä ja Martti katseli niitä. Antti katseli kanssa syrjästä silmäellen . . . Sitten kohotti hän kätensä ja otti sivelläkseen Martin vitjoja. Martti tarjosi hänelle käteen koko kellonkin . . .

»Koetappas, saatko auki . . .»

»Vaan jos tämä särky . . .?»

»Eikä säry . . .»

»Enhän tuota saa auki . . .»

»Ethän sinä osaa . . . anna kun minä näytän . . . näin . . . paina vaan peukalosi päällä tätä nappia . . . koetappas nyt! . . .»

»Ka, jo kimposi auki! . . . Mitä siinä seisoo tuossa sisässä?»

»4 rupis 17,534 . . . se on niin mones kello maailmassa . . . niin monella miehellä on samanlainen kello kuin minulla . . . osta sinäkin tällöinen . . .»

»Eihän ole minulla rahaa —»

»Tekisikö sinun hyvin mielesi? . . . taitaisi tehdä —»

»Ei tuo niin hyvinkään . . .» — Vaikka näkihän Martti, että tekihän sen niin mieli, että suupielissä revähteli.

Martti antoi Antin vielä katsella kelloa kauvan aikaa, piti sitä hänen edessään ja antoi hänen sitä omasta kädestäänkin katsella, eikä pelännyt ollenkaan, että Antti sen särkisi eli pudottaisi. Ja Antti näytti siinä hänen mielestään paljoa vähäpätöisemmältä kuin ennen. Ja mikä siinä lie ollut, että hän myös itsemielestään oli Antin suhteen suurempi kuin ennen.

Ei hän ennen ollut sitä niin huomannut . . . välistä vaan, kun olivat lukeneet säästöjään ja Martilla oli monta markkaa enemmän.

»Joko pannaan kello taskuun?»

Martti pani kellon taskuunsa. Mutta häntä rupesi hetikohta säälistämään, että ehkä Antti vielä olisi tahtonut katsoa . . . ja näytti sitä vielä uudelleen Antille . . . Ei sillä raukalla ollut kelloa ja tuossa se istui niin täperästi penkin laidalla . . . nenän pää hienona kuin veitsen kärki . . . ja siveli toisen kellon kuorta ja vitjoja . . .

Jos Martti olisi ollut rikas mies, olisi hän saattanut antaa tämän kellon Antille ja itse ostaa ankkurin . . . niin häntä säälisti Antti . . .

»Kelpaisiko sinulle silinterikello?»

»Kelpaisi toki . . . vaikka minkälainen, kunhan olisi vaan kello . . .»

»Minä meinaan ostaa ankkurin . . . tässä joskus . . .»

»Minnekkäs sinä sitten tämän . . .?»

»En tiedä, vaikka möisin jollekulle . . .»

»Myö minulle . . .»

»En minä nyt vielä osta uutta . . . sitten kun pääsen kisälliksi . . . Enkö minä jo nyt

näytä vähän kisälliltä . . . kun on kellokin . . .?»
— Sen oli Martti leikillä sanovinaan.

»Kyllä näytät . . .»

»Vaan sinä olet vielä aivan oppipojan näköinen . . .»

»Kun ei ole kelloa . . .»

»Sentähdenköhän se on . . .? — Etkö tahtois, Antti, limunaatia? . . . minä itse joi join . . .»

Martille tuli tuossa yht'äkkiä semmoinen hyvän tahdon puuskaus . . . hänestä tuntui ihan kuin olisi hän ollut Antille velkaa yhden lasin limunaatia . . . sillä raukalla kun ei ole kelloakaan ja milloin saaneekaan . . . Vaan hetikohta katui hän sitä tarjoustaan . . . menee rahaa ihan omasta edestään . . . vaikka eihän tuo paljo ollut . . . kymmenen penniä . . . Pitäähän sitä siksi toki toisen tähden . . . jolla ei edes ole kelloa . . .

Ja Martti joi itsekin ja kilisti lasia Antin kanssa.

»Sano nyt, Antti, minulle, että olkoon onnea uudelle kellollesi», sanoi Martti, — leikillä olevinaan . . .

»No olkoon . . . olkoon . . .»

Molemmat he naurahtivat ja Martti tuli yhä paremmalle tuulelle. Ei hän ollut koskaan rinnassaan tuntenut semmoista paisuvaa tunnetta kuin nyt.

Tuolta ne nyt taas tulee . . . ei olla näkevinämmekään . . . Ei, ei käännytä syrjään . . . luulevat, että me heitä väistytään . . . kuletaan suoraan ja katsotaan suoraan eteenpäin . . . ollaan mekin ylpeitä puolestamme . . .

Sitä ei Antti nyt ymmärtänyt, miksi niin pitäisi olla, mutta koetti hän kuitenkin niin olla. »Katsooko ne jälkeensä? katsoppas!» sanoi Martti Antille, kun olivat päässeet ohitse.

Eihän nuo katso . . . menevät vaan.

Ja se vähän harmitti Marttia.

Se kaartilainen, joka äsken oli Marttia survannut, tuli vastaan muuan tyttö käsipuollessa. Ne kulkivat keskitietä ja Martti kulki kanssa. Antti väistyi syrjään, mutta Martti ei väistynyt . . . tiukotti tahallaan kulkuaan ja survasi olkapäällään tyttöä, niin että tämän piti seisattua.

Hyi! sanoi tyttö ja kaartilainen kirosi. Mutta Martti vaan nauraa hihitteli Antille, eikä ollut tietävinäänkään.

Minkätähden se nyt noin? kummasteli Antti eikä ymmärtänyt nyt ollenkaan Marttia.

Vaan Martti tunsi tunteen yhä paisuvan . . .

»Eikö mennä juomaan pullo olutta?»

Marttiko ehdotteli olutta juomaan? Eikä Antti nyt enää vähääkään ymmärtänyt Marttia, joka ei milloinkaan ennen . . . ja joka aina oli siitä Anttia moittinut, että tämän teki välistä mieli muiden kanssa pistäytyä kapakkaan . . .

»Mitä katsot . . . eikö lähdetä . . .? Istutaan tähän!» — He olivat tulleet Kappelin edustalle.

»Eihän me tähän . . .»

»Minkätähden ei? . . .»

»Herrain penkkiin . . .»

»Kun raha maksetaan, niin ollaan me yhtä suuria herroja kuin muutkin . . .»

»Täällä on kalliimpaa . . .»

»Minnekäs me sitten?»

»Mennään olutpuotiin . . .»

Olisi Martin tehnyt mieli istuutua tuohon mukavalle puusohvalle pyöreän pöydän ääreen . . . selkäkenoon . . . jalka toisen päälle nos-

tettuna ja käsi kellon vitjoissa . . . niinkuin tuo herra tuossa toisella sohvalla, jolla ei kuitenkaan ollut edes niinkään kiiltävät vitjat kuin Martilla . . . tummat teräksiset mitkä lie olleet . . . ja eikö lie sitä mukaa ollut kellokin . . .?

Eikähän siellä kuule soittoakaan, väitti Martti . . .

Mutta suostui hän kuitenkin tulemaan olutpuotiin, joka oli kauppatorin laidassa ja jonne Antti osasi viedä — — — — —

»Näin minä kelloani vaan heittelen . . . ja otan ilmasta kiinni! . . . sinä et uskaltaisi milloinkaan . . .! — Noin! . . . hih!»

»Elä . . . elä! . . . se putoo . . . ja särkyä . . .»

»Ja nyt se pannaan suuhun . . . ja nielaitaan vaikka mahaan . . . ja lähtään taas juomaan olutta päälle . . .!»

»Martti! ei se ole hyvä kellolle . . . ota nyt se pois suustasi ja pane lakkariisi . . .»

»Se on minun kelloni . . . enkö minä ole sitä omalla rahallani maksanut?»

»Olet . . . olet . . .»

»Enkö minä maksanut sinunkin oluttasi . . . enkö maksanut . . .?»

»Maksoit, maksoit . . . vaikka kyllä minä olisin osastani itsekin . . .»

»Niin . . . vaan minäpähän maksoin . . . eihän sinulla ole, millä maksaa . . . Paljoko on kellosi, poika?»

»Eihän minulla ole kelloa . . . ennen kun ostan . . .»

»Ostat? millä sinä sen ostat?»

»Omalla rahallani . . . sittenkun säästän . . .»

»Sinä et saa ikinäsi niin paljon rahaa säästetyksi . . .»

»Mistä sinä sen tiedät?»

»Kas, kas, kun on äkäinen . . . mistä sinä olet äkäinen? minähän sinun oluesikin maksoin . . .»

»Itsehän sinä veit kellon harjaisia juomaan . . .»

»Olisit sinä saattanut sen toisen pullon . . .»

»Sinähän sen kutsuit . . .»

»Olisit sinä kutsunut . . . joitpahan kuitenkin . . . kun minä jo kutsuin ensimmäisen . . . sinä olet itara mies . . . et milloinkaan saa

kellorahaa . . . minulla on kello, vaan sinä et saa milloinkaan . . . ja sinä olet itara mies . . .»

»Mene sitten . . . en minä lähde sinun matkaasi . . . sinä olet humalassa ja haukut . . . minä lähden kotiin . . .»

»Mene vaan . . . joudat mennä . . . kelloa sinä et saa milloinkaan, vaan minulla on kello . . . Suus kiinni! — sinä olet semmoinen kaitanenä . . . huippunenä . . . kuin veitsenkärki . . . hieno . . .»

Se oli suurin loukkaus, jonka Antille saattoi sanoa, se, että hänellä oli hieno nenä kuin veitsenkärki. Muulla millään eivät kisällit ja oppipojat häntä suuttumaan saaneet, mutta niin kohta kun häntä huippunenäksi sanoivat, suuttui hän ja suuttui silmittömäksi . . . huusi, viskeli lestiä ympäri verstaan, kaatoi tuolit ja pöydät ja kiroili. Ja kun joku vanhempi häntä silloin kädestä hillitsi, tavoitteli hän sitä purakseen, kun ei muuta tainnut.

Mutta nyt pillahdi hän itkemään ja lähti käymään pois . . .

Martti oli yksin hänelle hyvä ollut, kun muut olivat pahoja. Hän oli yksin ollut häntä haukkumatta hänen huipusta nenästään ja puolustanut häntä muita vastaan. Ja nyt hänkin

haukkui . . . samalla lailla kuin muut . . . ja ihan ilman syyttä . . . Se kävi Anttiin niin pahasti, että häneltä pääsi itku. Ja hänestä tuntui, ett'ei heistä enää milloinkaan oikeita ystäviä tule ja ett'ei ole yhtään oikeata ihmistä maailmassa, kun Marttikin on semmoinen. Se häntä itketti vielä enemmän . . . Ei hän mitään pahaa olisi tahtonut Martille suoda, mutta ei hän sille mitään tainnut, kun tuli ajatus mieleen, että kyllä Martti vielä kellonsa pudottaa ja sen kivikatuun rikkoo . . .

Vaan Martti kulki kivistä rantatoria pitkin esplanaatiin päin ja horjahteli välistä kulkiessaan . . .

Semmoinen Antti . . . huippunokka . . . mokoma . . . Taisi mennä päähän olut . . . ei, eikä ole mennyt . . . mitäs tyhjää se sen vertainen . . . aikamiehen . . . yks, kaks, kolme . . . paljoko se löi? . . . seitsemän . . . yhdessä oli kellot . . . Oli sitä hänkin yhtä suuri herra kuin . . . Siellä oli tuolla musiikkia . . .

Ja Martti lähti juoksujalassa kappelin edustalle.

»Onko sinulla, mies, kelloa? . . .»

»Minullako? Eihän . . . onko sinulla?»

»Minulla on kello, vaikka en ole muuta kuin oppipoika . . . mikäs sinä olet?»

»Ei ole sinulla kelloa . . . valehtelet . . .»

»Etkö sinä näe, että vitjat välkkää . . . liivien päällä.» — Martti pullisti mahaansa ja rintaansa — . . . »minulla on samettiliivit . . . ja kello . . . ja vitjat . . .»

»Vitjat lie, vaan ei kelloa . . .»

»Eikö ole? . . . katsoppas, eikö ole . . . Ähäh! eikö ole? . . .»

»Näkyypä olevan . . . hyvä, kun on . . .»

»Elä mene . . . katso kuoren sisään, jos et usko, että tämä on silinteri . . .»

»Pudotahan . . .»

Mutta siitä Martti säpsähti niin, että pisti vikkelästi kellon taskuunsa . . .

Oliko hän todellakin ollut pudottaa kellonsa? . . . Eihän hän tainnut ollakaan oikein . . . mitenkä se oli? . . . pää? . . . Minnekä se Antti meni? . . . Jos hyvinkin olisi kello pudonnut? . . . Ei, ei . . . taskussahan se oli . . . ja kävikö se? . . . kävi . . . pannaan pois, pidetään kiinni, ett'ei putoa . . .

Mutta silloin rupesi taas musiikki soimaan ja väkeä kokoontui yhteen kohti soittolavan ympärille kuuntelemaan. Martti jäi väkijoukon keskeen. Hänkin rupesi kuuntelemaan . . . ja

päällään ja jalallaan innostui hän tahtia polkemaan ja vähitellen koko ruumiillaan . . . niin ett'ei muistanut kelloaankaan, ei ollenkaan, että sitä oli hänellä ollutkaan olemassa.

Mutta vähän ajan perästä unohti hän taas soitonkin ja tahdin lyönnin . . . niinkuin ei sitä milloinkaan olisi ollut olemassa. Hän huomasi, että oli joku vähän etempänä lavan juuressa, joka ei muuta kuin häntä katseli . . . Mitä se hänestä katseli? . . . mitähän se katseli ja hymyili? . . . ja iski silmää, niinkuin tutulle . . . eikä herennyt katselemasta, vaikka Martti oli katselevinaan muuallekin . . . Sitten sipatti jotain jonkun toisen korvaan, mutta ei kuitenkaan silmiään kääntänyt . . . ja ne molemmat katselivat häntä ja hymyilivät . . . mutta sitten taas ei kuin se toinen, jolla oli hansikkaat ja punainen hame . . . ja mansetit . . . ja raaku . . . ja hyvin punaiset posket . . . ja silmät . . . ne ei muuta kuin katselivat . . .

Ja Martista tuntui kuin olisi häntä jotenkuten kohotettu ylös maasta ja yht'aikaa vedetty ja työnnetty, niin että piti koettaa vaikka miten tahansa sinne päin päästä . . . Mutta väkeä oli edessä, niin ett'ei päässyt . . .

Martti koetteli sitten tunkeutua väkijoukon keskitse, mutta tuli vaan yhä enemmän

taapäin työnnettyksi . . . Hän kadotti vähäksi aikaa sen silmistään, joka häntä katseli, vaan silloin kohosi varpailleen ja koetti nähdä ylitse . . .

Ja hän näkikin sen ja näki, että sekin oli noussut varpailleen katsomaan . . . ja katsoi yhä vielä. Hänessä vavahti, niinkuin ei milloinkaan ennen ollut vavahtanut. Mutta ei hän sitä joutanut ajattelemaan, vaan työntäytyi kaikin voimin eteenpäin ja tahtoi päästä . . .

Mutta silloin taukosi soitto yht'äkkiä ja hajotessaan vei väki Marttiakin vähän matkaa mukanaan . . .

Silloin muisti hän yht'äkkiä kellonsa . . .

Se välähti kuin salama hänen mieleensä . . .

Hän haparoi vitjojaan . . .

Vitjat riippuivat irrallaan koukussa . . .

Hän kiidätti kätensä vasempaan liivintaskuunsa . . .

Se oli tyhjä . . . ja toinen tasku oli kanssa tyhjä . . .

Ei, ei hän sitä vielä uskonut . . . Mutta sen hän tunsi, että epätoivon parahdus jo ko-

hosi sydämmestä . . . ja kurkkua myöten . . .
ja tinki pääsemään ulos . . .

Kello oli poissa . . . poissa se oli . . . ei ollut povitaskussa . . . eikä housun . . . eikä liivinkään . . .

Ja silloin se pääsikin ulos, mikä oli pyrkinyt . . .

»Varastettu! . . . varastettu! . . . minun kelloni! . . . rosvo! . . .»

Ja hän tarttui ensimmäiseen nutun helmaan, jonka tapasi käsillään . . . ja sitten toiseen . . . Ja kolmanteen ja viimein poliisiin, joka tuli häntä asettamaan, ja huusi häntäkin rosvoksi . . . ja huutonsa välissä itki.

Mutta poliisi otti hänet niskasta kiinni ja vei syrjään joukon keskestä.

»Ottakaa kiinni . . . varas! . . . ottakaa kiinni!» huusi Martti, mutta poliisi käski hänen mennä kotiinsa ja tulla huomenna poliisikammariin. —

— Martti lähti kotiinsa ja mennessään itki hän koko matkan ja höpisi itsekseen . . .

Ja koko sen viikkoa höpisi hän työtä tehdessään, niin että muut luulivat hänen tulevan hulluksi . . .

... Eikä hän moneen pyhään mennyt esplanaatiin kävelemään. Vaan kun viimeinkin meni, kulki hän aivan laita myöten ja väistyi kaikkien tieltä ... ei juonut limunaattia, eikä mennyt koskaan sinne asti, missä musiikki soitti ...

Tuhman näköisenä kulki hän eikä näytänyt miettivän mitään ... Mutta yhtä hän kuitenkin mielti ja mielti sitä joka askeleella ... sitä, mitenkä paljon tarvittaisiin aikaa vielä, ennenkun olisi kertynyt rahaa uuteen kelloon ...

1884.

ESIMERKIN VUOKSI.

— Minun mielestäni se nyt on oikein hyvä asia se raittius . . . se on oikein hyvä asia . . . oikein hyvä!

Ja ihan hartaan näköisenä heitti maisteri Suomettaren käsistään, ja paperossia sytyttäessään, jolloin silmät menivät nautinnosta sirralleen, lisäsi hän vielä:

— Ja raittiusseurat ovat meidän maallemme mitä suurin onni . . . joka miehen pitäisi niihin seuroihin ruveta, jok'ikisen Suomen kansalaisen, miehen ja naisen. Ja, niinkuin tässä sanotaan, pappien tulee esimerkillään etunenässä käydä . . . se on jokaisen sielunpaime-
nen moraalinen velvollisuus hänen seurakuntaansa kohtaan. Sentähden kuulun minäkin siihen seuraan ja aijon kaikin voimini sen hyväksi toimia.

Hän oli nuori pappi tuo, joka näin innostui, kaupungin seurakunnan apulainen. Nyt hän keinutuolissaan keinui, sivusittain pöy-

täänsä, katasti silloin tällöin sen ylitse Bulevardinkadulle ja puhui yhä samaan suuntaan ja luki aina uudelleen sanomalehdestä niitä paikkoja, joita »Kuusi» oli siihen raittiudesta kirjoittanut. Välistä hupeni luku ja puhe savun sekaan, jota paperossin päästä tunki alas rintaan ja virtasi sieltä taas pitkin paperossin kupeita takaisin. Ja se teki niin hyvää, että kasvoissa silloin tällöin vähän värähtelikin.

Toinen mies istui pöydän päässä ja poltteli hänkin ja puhalteli laiskoja savuja huolettomasti milloin minnekin päin. Suoraan hän eteensä katseli, vasten uunia toiselle puolen huonetta ja siveli verkalleen viiksiään. Ei näytänyt tarpeesta polttavan, mutta muuten vain jotain tehdäkseen.

— Mitäs arvelet? Sinä et puhu mitään . . . eikös se ole hyvä asia . . . minusta se on . . . se, se, se on . . . katsos nyt, kuinka tässä taas sanotaan, kuulehan, mitä väkevistä juomista sanotaan . . .

— Kyllä minä sen tiedän . . . se on sitä yhtä ja samaa . . .

— Häh? Yhtä ja samaako? Ei ole sitä . . . et sinä ole tätä vielä kuullutkaan . . . katsos nyt: »jos tahdotaan harrastaa Suomen kansan

joko aineellista tai henkistä parasta, jos tahdotaan ylläpitää kansamme siveellistä tarmoa ja säilyttää sen ruumiillista pontta, jotka molemmat ynnä kristinuskon kanssa ovat kaikkien kansojen elinehto ja joita kaivatessa seisotaan perikadon partaalla» . . . niin! niin . . . ja sitten sanotaan: »niin löytyy kaiken tämän säilyttämistä varten keino, jota tähän aikaan melkein tekisi mieli sanomaan ainoaksi, ja se keino sisältyy yhdessä ainoassa huudahduksessa: pois kaikki väkevät juomat ja sijaan» —

— Limonaati ja teevesi!

— Ei, vaan ehdoton raittius sijaan! . . . Sinä panet tapasi mukaan pilkkaa, mutta ei se minun mielestäni ole näin tärkeässä asiassa ollenkaan paikallaan . . .

— En minä pane pilkkaa . . . heretkään vaan jokainen juomasta, jos sen tarpeelliseksi näkevät, mutta tarvitaanko tuohon tuommoiseen välttämättömästi seuroja . . . heretköt ilman niitä!

— Vaan herkiääkös ne? . . . herkiääkös ne? Eivät herkiä! Se on nähty, ett'eivät herkiä. Ihminen on heikko eikä pysy pystössä, jos ei muut holhoa sitä, jos eivät varjele ja näytä hyvää esimerkkiä, ne jos ei näytä, jotka

itse ovat lujemmat ja korkeammalla sivistyskannalla, niinkuin esimerkiksi papit . . . ja muut sivistyneet myös . . . ja niiden on siis moraalinen velvollisuus, varsinkin näinä uskottomuuden aikoina, jolloin riehuva realismi . . . hm . . . jaa, niin . . . eikö se ole niin?

Maisteri joutui lopulla puhettaan vähän hämilleen, sillä hänen vieraansa oli »uskottomuuden» ja »realismin» kohdalla vetänyt suunsa pieneen pilkalliseen hymyyn, niinkuin hänen tapansa oli.

— Mitä? Eikö se ole niin? uudisti maisteri.

— Niin kai se on, sanoi toinen . . . Ja sinä et siis maista tippaakaan?

— En tippaakaan.

— Helppo kai sinun lieneekin olla maistamatta, kun et koskaan ole siihen tottunut, etkä ole ollut kiusauksessa milloinkaan.

— Minäkö kiusauksessa? Sanonko minä sinulle, missä minä olen ollut ja miksi olisin voinut tulla . . . minusta olisi saattanut tulla yhtä suuri juoppo kuin kenestä tahansa.

— Sinustako? Elä kehu! Sitäpä en olisi uskonut, ell'en olisi omin korvini kuullut!

— No, no, ei se ole aivan niin sanan mukaan otettava . . . mutta jonkun kerran . . .

ylioppilasaikoinani . . . vaan Jumalan kiitos, se minun kyllä täytyy tunnustaa, että minulla oli hyvä koti ja ankarat vanhemmat, eikä meillä kotona juotu eikä muille tarjottu muuta kuin suurina juhlina . . . vaan siitä huolimatta minä olin, niinkuin jo mainitsin . . . ja niinkuin tässä sanotaan: »jos paha siemen kerran itämään pääsee, ei tiedä, milloinka se sieltä rehoittavan taimen pistää».

Hän tuli aina hartaaksi, kun puhui tästä mustepilkusta omassa elämässään ja mielellään hän sen puheiksi ottikin.

— Vaan olkoon tämä meidän kesken . . . elä huoli siitä kenellekään puhua . . . ihmiset semmoista aina väärin ymmärtävät . . . ja sitä paitse luulen minä puolestani tuon siemenen minussa jo tukehtuneen ja ainakaan ei se voi enää rehoittamaan päästä, jos koettaisikin sitä tehdä, kun kuulun raittiusseuraan.

Maisteri oli puhunut niin kauvan, että paperossista oli tuli sammunut. Hartaasti hän sen sytytti ja sanoi vielä:

— Muuten, niin on ehkä suurin ja painavin syy, joka minua tähän seuraan pakottaa, se, että tahdon olla esimerkkinä muille heikommille.

Toinen mies siinä oli aikansa ääneti katsellut pappismiehen paperossin polttoa ja kuunnellut, pienonen hymy huulilla, hänen puhetaan. Paperossin pohjaan poltettuaan viskasi hän sen huoneen yli uunin eteen, solahutti itsensä huolettomaan asentoon jalat suorina ja pisti kätensä housun taskuihin.

— Se olisi minun mielestäni oikea ehdottoman raittiuden seura, jossa ei edes tupakoitaisikaan, sanoi hän sitten haukotellen.

— Kuinka niin? kivahti maisteri.

— Niin vaan, kun kerran yhtä nautintoa vastaan asettuu, niin asettuisi toista myöskin.

— Tuo se on aina viimeinen keino raittiusseurojen vastustajilla . . . kun ei voida raittiuspyrintöjä muuten ahdistaa, niin se aina tuodaan, se aina tuodaan muka kumoamaan. Vaan sen minä sanon, että se on suorastaan lapsellista . . . lindrigast sagdt, niin se on suorastaan lapsellista . . . heh!

— Miksi sinä noin kiivastut?

— Enhän minä kiivastu . . . ei se kannata kiivastua. Vaan sano sinä, ihan todellako vertaat väkijuomain nauttimista tupakan poltoon?

— Ne ovat aivan yhtä tarpeettomia mollemmat.

— Vaan erotus on kuitenkin äärettömän suuri, hyvä veli, niin suuri, että . . . toinen on jotain aivan viatonta, jota vastoin toinen . . . ja huomaa se, kuinka erilaiset ovat seuraukset!

— Minä en arvostele intohimon suuruutta seurauksien mukaan niin paljon kuin sen mukaan, missä määrin ne pitävät ihmistä orjanaan . . .

— Jaa, jaa, niin . . . kyllä minä nuo mielihiteet tiedän, tiedän aivan hyvin . . . ne on niitä uudenaikaisia, niitä Björnsonien ja Ibse-
nien mielipiteitä . . . heh, heh! Vaan sen minä sanon . . . minä tiedän, eli en minä tiedä, mutta minä luulen, että ne herrat norjalaiset ja muut Strindbergit, että ne polttavat yhtäkaikki ja yhtä paljon kuin me täällä Suomessa . . . heh! heh!

Maisteri oli ihan tosissaan ja hänen suunsa oli vääntynyt happamen katkeraan hymyyn.

Vieras purskahti nauramaan ja nauroi pitkän, raikkaan naurun, vaan siitä suuttui maisteri niin, että nousi ylös ja alkoi kiivaasti kävellä edestakaisin lattialla.

— Elähän nyt suutu, velikulta, että minua näin naurattaa . . . tupakoikaa te vaan . . . eikähän todella taitaisi ollakaan ihmiskunnalle hyödyksi, jos yht'äkkiä herettäisiin juomasta ja tupakoimasta . . . mistäs varat saataisiin, niinkuin Toppo sanoo . . . jaa, niin, oletko käynyt »Työmiehen vaimoa» katsomassa?

— En minä semmoisia roskakappaleita!

— No, no, terve nyt sitten! käy talossa! Ja elä suinkaan anna viekoitella itseäsi heittämään pois tupakanpolttoa, jos sitä joku sinulle ehdottelisi.

— Poltathan sinä itsekin?

— Poltan, poltan, ja juon kanssa, kun haluttaa!

— Mitäs sitten siitä puhut? Miks'et itse heitä ensin?

— Siksi, ett'ei minusta kukaan ottaisi esimerkkiä, kun en ole pappi enkä mikään.

— Pappi? Jos tuo oli pistokseksi aijottu, niin oli se huonosti osattu . . . heh!

Maisteri antoi toverinsa mennä ja oli vihainen. Muuten ei tämä ollut ensi kerta. Hyvin usein tapahtui, että hän tällä tapaa suuttui entiseen koulukumppaniinsa.

Joka kerta käveli hän sen jälkeen aina pitkän aikaa lattialla, ennenkun lauhtui. Tavallista kiivaammin käveli hän nyt.

— Vaan minä näytän! sanoi hän yht'äkkiä päättäväisesti, minä näytän, että herkeän polttamasta, ennenkun hän itse. Sinä luulet, ett'en minä voi . . . vaan koetetaan, näytetään niille todellakin! . . . heh! — Paha, ett'et ole enää täällä, hyvä veli, niin saisit kuulla, että minä tällä hetkellä . . . kello viittä vailla puoli yhdentoista . . . pannaan se mieleen . . . heitän pois tupakan polton kuinka pitkäksi aikaa tahdon! Tuonne nakkaan paperossini ja piiput saavat seista koskematta hyllyllään . . . minä en liikuta niitä! Nyt on 30 päivä tammi-kuuta.

Voiton riemu loisti maisterin silmissä ja hän pani vielä kerran tarkasti mieleensä, mikä päivä oli ja mikä tunti. Sen muistiinpanon kautta päätös sai ikäänkuin sinetin päälleen. Ja muutenkin olisi hauska milloin tahansa vaan puheeksi tultua sanoa, että silloin ja silloin jätin minä pois tupakanpolton enkä ole sen ko'ommin sitä nauttinut.

Vaan muutaman hetken kuluttua tuntui kuitenkin omituisen turvattomalta. Tuli mieleen semmoinen salainen ja vähän vastenmie-

linen nykähdyks, että ehkä oli päätös sentään ollut vähän liian hätäinen . . . eihän oltu raitiusseuraankaan menty, ennenkun oli asiata tarkemmin mietitty. Vaan sama se, tehty mikä tehty! Tämähän onkin sitäpaitse pieni, vähäpätöinen asia!

Papin kansliaan tuli aamun kuluessa ihmisiä toinen toisensa perästä. Maisteri toimiteli kaikenlaisia asioita, puhutteli kävijöitä, neuvoi toisia ja tuntui mielessään niin varmalta ja voimakkaalta. Eikä tehnyt tupakkaa mieli ollenkaan . . . Luulikohan tuo todellakin, ett'ei tuommoista kuin tupakanpoltoa voi jättää milloin vaan haluttaa! Ihmiset niin mielellään luulevat toisista samaa kuin itsestään.

Ja melkein uhkamielisesti lävähytti maisteri kirkon kirjat auki ja heitti ne yhtä rennosti taas takaisin kiinni, ollen kaikin puolin ravakka toimissaan.

Pari kertaa sattui kuitenkin niin, että hän yhytti kätensä paperossipuntin suulta, tuosta, jossa se seisoj musteastian vieressä pöydällä . . . Menee vielä vanhan tavan mukaan, naurahti hän . . . On sentään omituista, kun ihminen johonkin tottuu. —

*

*

*

Kaksi tuntia on kulunut siitä kuin päätös on tehty. Ihmiset ovat asiansa suorittaneet ja maisteri on taas yksin kansliassaan. On ruvennut tuntumaan vähän tyhjältä. Tähän aikaan hän tavallisesti sytytti pitkän piippunsa ja istui sen kanssa keinutuoliin ajatuksiaan lepuuttamaan ja katsomaan ulos ikkunasta Bulevardin kadulle. Sieltä näkyi silloin aina vanhan kirkon torni taivasta vasten ja sitä hän ihaili ja huomautteli siitä vierailleen.

Sen sijaan hän tällä kertaa lähti kävelemään edestakaisin kammarinsa lattialla. Kulki siinä pöytänsä luota keinutuolin taitse oven suuhun, ja palasi sieltä takaisin pöydän seu-duille uunin sivutse ja ohi piippuhyllyn, joka oli uunin kupeella.

Yht'äkkiä tulla kolisteli kansliaan jotenkin huonosti puettu mies, nähtävästi joku hampuusi.

— Mitä asiaa? — se kysyttiin vähän äreästi ja kärsimättömästi. — Nyt on jo vastaanoton aika ohitse.

— Herr pastor . . . antakaa anteeksi . . . ei ole minulla kelloa . . . köyhä, kovin köyhä, he — herr pa — hastor! Ja minä pyytäisin nöyrimmästi, jos olisitte hyvä ja antaisitte . . .

— Mitä? Tehän olette juovuksissa?

— Mi — hinäkö? Minä, herr pastor . . .
e — e — en minä ole juov — vu — vu —
vuovuksissa, vaan minua niin ni — hikottaa . . .

— Kuuleehan sen teidän puheestannekin
ja henkenne haisee viinalle tänne saakka!

— Niin, minä olen langennut, ja minä
olen suuri syntinen — mies oli itkevinään —
vaan jos saisin edes markankaan eli puolen-
kaan, että voisin ostaa leipää ja syödä, niin
en minä enää joisi . . . en maistaisi tippaa-
kaan . . . pastori uskoo sen, ett'en tippaakaan,
vaikka pastori itse ta — harjoisi.

— Sillä ehdolla minä voin teille apua
antaa, että lakkaatte juomasta ja menette rait-
tiuden seuraan.

— Herr pastor, minä olen jo kuulunut
raittiuden seuraan Turun kaupungissa, vaan
minä olen uudelleen langennut . . . takaisin
tähän suureen syntiin.

Sill'aikaa kun maisteri ankara muoto pääl-
lään käveli edestakaisin lattialla, siirtyi miehen
nauru silmistä suupieliin, mutta katosi aina
hetikohta, kun maisteri kääntyi päin.

— Ihmisellä täytyy olla voimaa himojaan

vastaan taistelemaan . . . hänen täytyy osata pitää, minkä on kerran luvannut.

— Vaan ei minulla silloin ollut, vaikka olisin kuinka koettanut . . . mutta kyllä minulla nyt olisi enemmän.

— Minä kuulun myöskin raittiusseuraan, mutta en ole kertaakaan vielä ajatuksissani-kaan lupaustani rikkonut.

— Herra pastori onkin jalo mies ja herra pastori saarnaa niin ihanasti.

— Ihmisen täytyy voida pitää lupauksensa, minkä hän kerran on antanut, ja jos häneltä omat voimat näyttävät puuttuvan, tulee hänen Jumalalta lujuuutta rukoilla . . . joka aamu ja joka ilta. Sitä te ette varmaankaan ole tehnyt.

— Minä olin viime sunnuntaina kuulemassa, kun herra pastori saarnasi . . . saarnaako herra pastori huomennakin?

— Saarnaan. — Mutta tässä on teille nyt pari markkaa ja muistakaa se, ett'ette niitä viinaan kuluta . . . ainoastaan sillä ehdolla minä nämä teille annan, että menette hetikohta ja ostate niillä itsellenne leipää ja syötte.

— Minä syön, minä syön, herr pastor . . . kiitoksia . . . Jumala teitä!

Mies meni kadulle, katseli vähän aikaa rahojaan ja laskeutui kiireesti alas kapakkaan, joka oli kivijalassa.

Maisteri jatkoi kävelyään ja ajatteli itseksensä: »kuinka minä olisin voinut vaatia häneltä lujuuatta, jos en voisi häntä siitä vakuuttaa, että itse sitä noudatan?»

— Ohoh! Jahah! niin!

Hän oli muuta ajatellessaan mennyt piippuhyllyn luo ja aivan erehdyksestä puhaltanut siihen piippuun, jolla hän tavallisesti poltti. Nopeasti pisti hän sen paikoilleen eikä ollut huomaavinaan koko tapausta.

Olisi ollut vielä saarnan kirjoittamista huomiseksi jatkettava, mutta ei nyt tällä kertaa tuntunut olevan oikealla kirjoitustuulella. Sydänalassa oli omituinen tyhjiys . . . ehkä se oli nälkä. Mutta kello oli vasta yksi ja päivälliseen saakka oli kokonainen tunti.

Vähän aikaa käveli maisteri vielä ja seisattui milloin minkin ikkunan ääreen kadulla kulkijoita katsomaan. Muuankin siellä maalainen ajoi, reessään seisten ja hampaissa höyryävä käyrävirtinen piippu. Ei ollut maisteri sitä ennen niin selvään huomannut kuin nyt, että nähdessä toisen polttavan ihan tuntuu savun maku omassa suussa.

Mutta ajava maalainen katosi kulman ta'a ja maisteri pani mansetit käteensä lähteäkseen ulos kävelyille.

Oli hän vähän hermostunut, kun katu oli hänen mielestään niin luvattoman liukasta. Kuinka ei poliisi sen paremmin . . . siitä sie-täisi melkein tehdä muistutus.

Tuossa kulki tämänaamuinen vieras ja jostain selittämättömästä vastenmielisyydestä ei maisteri olisi siitä niin erittäin välittänyt, jos vanha koulutoveri olisi kulkenut sivu toisella puolen katuä häntä huomaamatta. Vaan huomasihan se ja tuli suoraan kohti, paperossi huolettomasti suupielessä. Kotelon veti hän vielä palttoonsa pikkutaskusta ja tarjosi siitä tupakan ystävälleenkin.

— Ei kiitoksia.

— Mitä, etkö polta?

— En minä nyt.

— Mitä? oletko jättänyt — ?

— Luuletko sinä, ett'en minä voisi, jos tahtoisin?

— Voisit kai . . .

Se sanottiin vähän ivansekaisesti ääntä venyttämällä eikä maisteri puhunut siihen mitään. Niin kulkivat he vähän aikaa ääneti.

— Minun täytyy mennä tänne vähäsen, sanoi maisteri ja aikoi kääntyä toiselle kadulle.

— Mitä sinä sinne? Tule nyt, tehdään kierros esplanaadissa.

— Ei, ei minulla ole tällä kertaa aikaa.

— No, terve sitten.

Ystävä jatkoi matkaansa esplanaatiin, mutta maisteri kiersi toista tietä kotiinsa . . . Ei, ei hän välistä mitenkään viihtynyt tuon miehen seurassa . . . hänessä oli joskus jotain niin kovasti epämiellyttävää.

Ei tahtonut kotona saarnan kirjoitus sujuu. Ei löytänyt sopivia sanoja eivätkä ajatukset pysyneet ko'ossa. Ja kuinkapa sitä nälissään voikaan? Se oli hullua, ett'ei saanut päivällistä aikaisemmin! Mikä olikaan kummallinen kurina sisuksissa? Ihan niitä veti nurin kuin hihaa, aina vatsan pohjasta alkaen.

Vihdoin tuli päivällinen ja hyvä lauvantai-päivällinen se olikin. Matami oli parastaan pannut ja sitä syödessä haihtui tuo kummallinen kurina ja unohtui mielestä nurinveto.

Syötyään heitti maisteri virkatakkin päältään, pukeutui kotiviittaansa ja istahti keinu-tuoliin. Katseli milloin mitäkin huoneessaan ja hiveli kädellään leukaansa ja nenänsä vartta.

Katseli kaappia, kattoa, seiniä ja pitkän aikaa pellin nyöriä, jonka oli saanut joululahjaksi matamilta. Vaan ei niissä ollut juuri mitään erinomaista katsomista.

Siinä oli piippuhyllykin nyörin tupsujen alapuolella . . . piippuhylly piippuineen . . . siinäpähän oli . . .

Laskeva iltapäivä paistoi heleästi sisään ja loi ikkunan kuvan uunin kylkeen lähelle piippuhyllyä. Piiput nojasivat rauhallisesti reikiinsä ja tupakkalaatikko oli puoleksi auki.

Miten lie niin käynyt, mutta istuessa siinä ja leukaa ja nenän vartta sivellessä rupesi jotenkuten siltä näyttämään, että laatikossa oli kartuusi suurimmaksi osaksi murennettuna, vaan että vähän oli jäänyt murentamattakin . . . yhteen palliin. Ei muistanut sitä kuitenkaan oikein, eikä kuontunut sitä täältä asti näkemään ilman nousematta. Ja niin se pani ilman aikojaan nousemaan ja katsomaan . . . Niinpähän oli, ei ollut se yksi muhkura murennettuna, sikseenpähän oli eilen jäänyt. Vaikka joutihan tuon nytkin murentamaan.

Sen tehtyään työnsi maisteri laatikon kiinni ja alkoi jatkaa päivällistä kävelyään edestakaisin lattialla. Hän käveli hiukan epätasaisesti ja levottomasti, ryyppäsi pari kertaa vettä

ja maisteli suutaan tyytymättömän ja epäluuloisen näköisenä.

Tuntui niin . . . sanalla sanoen, jotain oli varmaankin epäkunnossa. Ei hän ollut ollenkaan normaalitilassaan . . . ehkä hän oli jotenkuten vilustunut. Tai oli vatsassa vika, kun suu maistoi niin pahalle. Vaan ei se sittenkään aivan tavallista ollut, koska ruumiissa silloin tällöin pisteli kuin olisi neulan kärellä koskettanut. Saattaa vielä tapahtua, että tässä tulee sairaaksi . . . ehkä niinkin sairaaksi, ett'ei kykene huomenna saarnaamaankaan.

Maisteri kulki peilin luo ja katsahti siihen. Sieltä näkyi mies, jolla oli otsa aivan rypyssä ja silmien alla kärsivä piirre.

Aurinko oli siirtynyt niin, että toinen puoli ikkunan kuvasta vielä valasi uunia, toinen oli jo särkeytynyt piippuhyllyn päälle.

Hävytöntä, kuinka paljon pölyä on laskeutunut piippuhyllylle! . . . Puh, puh! . . . Ja piipunvarsiinkin on pöly tunkeutunut pienintekin koristuksien sisään! Kuinka sen sieltä hienoimpien silauksien pohjasta saaneekaan kokonaan lähtemään?

Vaan koetteli maisteri sitä kuitenkin. Alkoi nenäliinallaan siivota kaikkia koloja ja kun

oli saanut ne mieleisikseen, irtautti kopat ja tyhjensi ne poroastiaan. Puhui sitten kuhunkin varteen, pani kopat niihin taas paikoilleen ja puhui vielä kerran kaikkiin . . . koetteeksi, jos henki kulkisi ulospäin. Vetä myöskin . . . koetteeksi, jos henki kulkisi sisäänpäin . . . Ja kulkihan tuo jotenkin.

Vaan kylläpä tuoksui tuo tupakkakin . . . aivan laatikosta saakka ylös nenään, vaikka olisi seisonut ihan suorana. Ei ollut maisteri ennen niin huomannut tuota tupakan kovaa tuoksumista. Kuinkahan olisi oikeastaan sen haju, jos aivan likeltä nenäänsä hengittäisi? Tai jos kerran kujeillessaan sitä nuuskaisi?

Siinä virkineessä viihtyi mieli vähän aikaa, mutta illan hämärtäessä eneni kaipuu ja tyhjyyden tunne. Vielä oli pari tuntia raittiusseuran illanviettoon, joka alkoi vasta kello 7. Saarna olisi kyllä ollut huomiseksi kirjoitettava, mutta ei tuntunut olevan inspirationsia, ei minkäänlaista. Maisteri katseli tekstiä, luki evankeljumien ja rupesi miettimään. Mutta aatosten eteen oli laskeutunut harmajan hämärä, yhtä tasainen esirippu, jota ei saanut mitenkään nousemaan.

Ei osannut ryhtyä mihinkään ja kaikki vaivasi ympärillä. Huonekin oli aivan kylmä . . .

ainakaan ei se ollut tarpeeksi lämmin! Se oli hävytöntä matamilta! Miks'ei hän lämmitä, niin ett'ei tarvitse paleltua!

— Miks'ei matami lämmitä minun huoneessani, vaikka minä olen käskenyt? sanoi hän ankarasti kyökin ovelta.

— Voi, kulta pastori, kyllä minä lämmitän . . . Vaan kun pastori ei ennen ole vaatinut näin aikaiseen . . .

— Täällä on niin kylmä, että hampaat suussa kalisee.

— Herra varjelkoon . . . pastori ei varmaankaan ole oikein terve . . . pastori on niin bleeki, että . . .

— Niin, en luultavasti oikein terve olekaan. — Ja sen sanoi maisteri niin synkällä äänellä, että tuli siitä itsekin vakuutetuksi, ett'ei hän voinut aivan hyvin.

Matami ehdotti lääkäriä, mutta ei maisteri tahtonut.

— Ei se ole mitään vaarallista . . . Muuten niin minä olen heittänyt pois tupakanpolton ja matami taitaa saada kantaa piippuhyllyn vinnille.

— Minkätähden on pastori niin tehnyt? huudahti matami milt'ei kauhistuen. — Niin

no, siitähän se sitten onkin kuin pastori on sairas . . . minkätähden on pastori niin tehnyt, että on heittänyt . . . ?

— Sentähden, että se oikeastaan on tarpeeton nautinto.

— Voi, voi . . . (ja matami nyökäytteli nyt säälivästi päätään) . . . voi, voi, kuinka ne nykyajan ihmiset laittelevat itsensä kanssa . . . vasta herkesi pastori mitään maistamasta . . . ei pastori ota edes ruokaryyppyäkään, joka kuitenkin on niin terveellinen ottaa, niinkuin minun miesvainajani sanoi . . . ja nyt pastori ei enää poltakkaan . . . ja mihinkä sitten kaikki piiput joutuvat!

— Matami on hyvä ja viepi ne vinnille.

— Herra Jesta! Vinnillekö? Pastorin farfaarin vanhat, kauniit piiput? Minun mieheni antoi minulle kanssa kerran piippunsa ja sanoi, että minä panisin sen piiloon . . . ja samalla kertaa herkesi hän ruokaryyppyäkin ottamasta, kun tohtori oli ordineerannut. Mutta häntä rupesi vilustamaan, niinkuin nyt maisteria eikä ollut matsmältningiä . . . vaan kun alkoi taas uudelleen polttaa ja ottaa ruokaryyppyjä, niin tuli aivan terveeksi. Tahtooko pastori, ihanko totta, että minun pitää viedä piiput vinnille?

— Jaa, no . . . ehkä ne nyt kuitenkin saavat siinä olla . . . vieraita varten. Ja hyväähän tekee ihmiselle olla kiusauksen alaisena.

— Ei pastorin pidä mennä sellaisiin ytterliteeteihin . . . ei pidä mennä . . . ja pastorin pitää muistaa, että pastorilla on vanha mamma, varoitti matami vielä mennessään.

Uunin lämmitessä alkoi tulla kaikenlaiset epäilykset.

Raittiutta pitää ehdottomasti ja järkähtämättä harrastaa, esimerkin vuoksi ja heikoille kehoitukseksi, se on välttämätöntä! Mutta tupakan polton itseltään kieltämisessä, kelle siinä voi esimerkkinä olla? Ei kellekään! Ei kukaan sitä edes huomaakaan. Ja tuskin innokkaimmat absolutistitkaan sitä vaativat. Olisikohan sitäpaitsä raittiusasialle hyödyksikään, jos sen jäseniltä liiaksi vaadittaisiin? Menisi nyt ja esimerkiksi vasta parantuneelta juopolta hänen piippunsa tai sikarinsa tai paperossinsa riistäisi, niin silloin varmaankin useimmat vaipuisivat takaisin entiseen paheeseensa. Se olisi juuri sitä, josta sanotaan, että »kiinnittää jousi liian tiukalle, kunnes katkeaa». Hulluutta se olisi, suurinta hulluutta . . .

Vaan kello läheni vähitellen seitsentä ja aika oli lähteä illanviettoon. Sinne oli aina

hauska mennä istumaan teekupin ääreen . . . ja poltella hienoja paperossia. Eikä kukaan sanonut, että siinä istuttiin viiftaamassa. Ja sen todistuksen olivat monet vanhat juopotkin antaneet, että siellä istuessa ja puheita ja laulua kuunnellessa kului aika paljoa hauskemmin kuin kapakassa ennen.

Joku asia sen kuitenkin teki, ett'ei lähtö siihen seuraan tällä kertaa tuntunut aivan yhtä hauskalta kuin muina lauantai-iltoina. Mutta päätti hän kuitenkin sinne mennä.

— Jahah, arveli hän mennessään vähän katkerasti, nyt sitä siis on päättänyt olla polttamatta . . . saas nähdä, mitä muut siitä asiasta arvelevat. Somapa olisi tiedustella, mitä mielihiteitä seurassa yleensä on tupakanpoltosta.

— Mutta todellakin! huudahti hän mielessään ja katkeruus katosi kokonaan. Sopiihan ottaa illan kuluessa keskustelun aineeksi tämä asia! Tehdä esimerkiksi semmoinen teesi: »Onko tupakanpolton poistaminen ja jos on, niin missä määrässä se on välittömässä yhteydessä raittiusseurojen tehtävän kanssa?» Mitään varsinaista päätöstä ei tietysti voitaisi vielä tehdä, sillä asia oli kovin valmista-maton. Esitelmän tapaisen saattaisi hän siitä kuitenkin jo tällä kertaa pitää. Esipuheen so-

pisi alkaa esimerkiksi näin: »Yksi nykyajan enin juurtuneita heikkouksia tai, jos niin tahtoo sanoa, pahoja totutuita tapoja, hyvät herrat ja naiset, on tupakoiminen». Sitten kävisi leikillä viittaaminen siihen, että »vaikka tämä oikeastaan ehkä koskee meitä miehiä, niin pyydän kuitenkin arvoisien naistenkin huomiota muutamaksi hetkeksi», jonka jälkeen olisi tilaisuus siirtyä tarkastelemaan tupakanpolton historiaa, kuinka ja mistä se on tullut Eurooppaan j. n. e. Sen tehtyä saattaisi puhua niistä aineista, joista tupakka on kemiallisesti kokoonpantu, ja vihdoinkin alkaa varsinainen esitelmä tupakan turmiollisista vaikutuksista.

Maisteria miellytti alussa hyvin tuo tuuma tupakan johdosta pidettävästä esitelmästä. Mutta katua kulkiessa kokouspaikkaan rupesi siltä näyttämään, että ehkä kuitenkin on parasta antaa asian tällä kertaa raueta. Ehk'ei ole tarpeellista vielä sitä julkisesti puheeksi ottaa, ennenkun on kuulustellut yksityisten mielipiteitä asiasta. Kenties on suurikin osa seuran jäsenistä tätä kysymystä vastaan . . . ei se ole varma, mutta hyvin on kuitenkin luultava. Voipi olla montakin, jotka eivät tahdo yhdistää tärkeitä raittiusasiata muihin sivuseikkoihin, jotka saattaisivat siihen häiritsevästi vaikuttaa

ja hajoittaa seuran vielä verrattain vähäisiä voimia . . .

Tämä viimeinen aatos varsinkin puhui pontevasti entisiä mietteitä vastaan. Ja yksi lisäsyö niitä vastaan oli vielä sekin (ei maisteri näitä syitä suinkaan etsinyt, mutta itsestään ne tulivat!), ett'ei maisterin mielestä hänen sopisi tuoda esille tätä ihka uutta kysymystä. Niitä olisi aina ihmisiä, jotka selittäisivät sen siksi, että tuo nyt tahtoo olla muita etevämpi, tahtoo loistaa uusilla ehdotuksilla. Ja pappismiehen pitäisi semmoista välttää.

Eikä hän, kun oikein ajatteli, katsonut tarpeelliseksi puhua kellekään omasta päätöksestäänkään. Kun muutoksen tarve tulisi useimmissa omatakeiseksi vakuutukseksi, niin olihan siitä sittenkin aika tehdä yhteinen asia.

Vaan niissä mietteissä ollessaan oli maisteri jo ehtinyt päästä Eroittajatorille ja punainen lyhty tupakkapuodin oven päältä Mikonkadun kulmassa oli alkanut tuikkaa. Ei hän sitä oikeastaan katsonut, mutta siinä se vaan seisoi ja hänen silmiinsä näkyi, niinkuin esi-neet välistä väkisinkin näkyvät, vaikk'ei niihin juuri huomiotaankaan kiinnitä.

Koko ajan, kun maisteri sitä kykeni näkemään, se sillä tavalla hänen silmäänsä ehdot-

tomasti näkyi. Mutta kuta likemmä hän tuli, sitä enemmän hän sitä tietäenkin tarkasteli. Ja sitä mukaa rupesi se tuomaan muistojakin mieleen . . . ei mitään kaukaisia, eilisen-päiväisiä, toisen-päiväisiä niin pitkälle kuin muisti. Miellyttävä myyjätär tuli, tulivat viehättävään järjestykseen ladotut paperossilaatikot ja hienon sikarin tuoksu. Illan viettoon mennessään hän aina tuohon puotiin poikkesi, kysyi milloin mitäkin uutta hienoa tupakkalajia ja valitsi ja maisteli neiden milloin mitäkin ehdotellessa.

— Richmond? Bostanjoglo? Med eller utan munstycken? kysyi neiti.

— Kanske jag får med munstycken en låda bostanjoglo.

— Jaha . . . en låda . . . 75 penni . . . var så god!

Sitten se neiti avasi saksin kärellä laatikon, maisteri otti yhden paperossin, sovitti sen ruusupuisen karan sisään, pisti hitaasti suuhunsa ja veti vielä hitaammin kaasuputkesta tulen. Sen tehtyä lähti ulos pitkin esplanadia verkalleen astumaan, hienohajuista paperossia poltellen.

Tavallista tietään maisteri nytkin kulki, mutta ei hän poikennutkaan tupakkapuotiin.

Katsohtihan vaan sinne sivukulkiessaan toiselta puolen katua. Herroja siellä näkyi olevan ja miellyttävän neiden vaalea tukka väikkyi niiden välissä ja puoleksi paljas käsivarsi ojentui vähä väliä ylös hyllylle laatikoita ottamaan ja panemaan.

Sen maisteri näki, mutta ei häntä huvittanut sinne mennä. Eikä muutenkaan huvittanut koko esplanaati, ei valoisat ikkunat eikä ohi häärivät ihmiset.

Ylipäänsä tuntui hänestä, ett'ei hän välittänyt mistään. Kaikki harmitti . . . ei erityisesti juuri mikään, mutta kuitenkin kaikki yhteensä.

Ja kaikkein äreimmällä äänellään huusi maisteri issikan ja käski ajaa raittiusravintolaan.

* * *

Muutaman tunnin kuluttua palasi maisteri kävellen samaa tietä takaisin illanvietostaan eikä ollut ollenkaan paremmalla päällä kuin sinne mennessäänkään.

Ei hän illanvietossa viihtynyt ja siksi hän sieltä kesken lähtikin.

Kaikki muut tuttavat olivat jo siellä, kun hän sinne tuli. Pöytänsä ääressä ne istuivat,

mikä suklaatia, mikä teetä juoden . . . ja kaikki ne polttelivat.

Maisteri istui eri pöytään vähän matkaa syrjemmäksi muista ja tilasi hänkin teelasin. Mutta ei höyryävän teen tullessa tuntunut hetikään sitä samaa nautintoa kuin ennen, jolloin jo paperossi oli pöydälle asetettu heti juotua sytytettäväksi.

— Mikäs meidän maisterilla on, kun on niin onnettoman näköinen? kysyi muuan tuttavista, tuli luo ja löi häntä kädellään olkapäälle. — Onko maansa myönyt ja rahansa juonut? Mikä on? mikä on? Aijai, ehkäpä on rakastunut?

— Ei mikään, vastasi maisteri kuivasti. — Tuo nyt muka oli sukkela mielestään, ajatteli hän, kun tuttava oli mennyt, ja tuhkasi pilkallisesti sieramiinsa.

Siirtyi hän siitä kuitenkin kohta muiden pöytään, kuunnellakseen mitä siellä keskusteltiin.

Siinähan keskusteltiinkin juuri parhaallaan tupakanpoltosta. Joku oli lukenut muutamasta ulkomaan sanomalehdestä, että tupakanpolto on terveydelle vahingollista.

Sen kaikki myönsivät, että tupakka jos-

sakin määrin sisälsi epäterveellisiä aineksia ja että sen nauttiminen oikeastaan on tarpeetonta, mutta kun siihen kerran oli tottunut, niin . . .

— Sillä lailla juuri sanottiin ennen, kun ehdotonta raittiutta vastustettiin . . . kun kerran on tottunut . . . sanoi maisteri muiden sekaan ja hymähti ivallisesti.

— Tupakanpoltto on kuitenkin aivan eri asia! huudahtivat hetikohta yhteen ääneen useat muut.

— Tupakanpoltto on aivan eri asia, lisäsi esimieskin karistaen tuhkaa paperossinsa päästä ja pitäen otsaa viisaissa rypyissä. — Ei sitä voi juoppouteen verratakkaan, vaikka kyllä saattaa totta olla, ett'ei se muutamien organismille voi terveellinenkään olla. Vaan mitään moraalista turmiota ei tupakka kuitenkaan tuota, niinkuin väkevät juomat, joiden vaikutuksen me kyllä tunnemme. Vasta juuri luin erään kotimaisen lääkärin lausunnon tästä asiasta, jossa hän sanoo siihen suuntaan, että tuohon suureen huviin nähden, jonka piippu työmiehelle tuottaa, olisi väärin sitä häneltä sen vähäisen epäterveellisyyden takia riistää. Kohutuullisesti nautittuna en luule siis tupakan mitään erittäin vaarallista olevan, vaikka ryypp-

pääminen sitä kyllä on. Mutta niinkuin sanoin jo, nämä ovat kaksi aivan eri asiaa.

— Tietysti, tietysti!

— Muuten olen myöskin jossain luke-
nut, että jos ankara tupakkamies äkkiä jättää
polttamisen, saattaa hän sairastuakin siitä.

Maisteri ei voinut siihen olla laimeasti
sanomatta:

— Niinkuin juopot ja morfinistitkin.

— Aivan niin, niinkuin juopot ja morfi-
nistit, mutta erotus on kuitenkin suuri, sillä
tietysti ei voi tupakanpolttoa näihin paheisiin
verratakaan.

— Niin, en minä sitä sanokkaan, myönsi
maisterikin.

Siihen loppui keskustelu, sillä salista alkoi
kuulua laulua ja kaikki menivät sinne.

Maisteri ei mennyt, vaan jäi istumaan
paikoilleen. Hänestä hämärästi tuntui, että
esimiehen puheet eivät olleet oikein johdon-
mukaisia, mutta hän ikäänkuin ei viitsinyt
vaivata itseään ajattelemalla, missä kohden ne
eivät olleet. Eikähän tuo oikeastaan niin tär-
keätä ollutkaan. Ja siinä ainakin oli esimies
oikeassa, kun sanoi, niinkuin hän itsekin oli

sanonut, että ero oli suuri juopon ja tupakkamiehen himojen välillä.

Laulu ja soitto sitäpäitse haihduttivat hänen mielensä muuanne. Kaunis kööri siellä lauloi ja kaikki olivat innostuneet. Maisterikin muuttautui salin ovelle ja koetti varpailleen nousten nähdä laulajoina. Laulun loputtua taputti sivuhuoneihin palauva yleisö käsiään joka haaralla.

Sammuneet paperossit sytytettiin suurella nautinnolla uudelleen ja eräs tuttava tarjosi maisterillekin avattua kotelotaan, jossa hienoja Venäjän paperossia limikkäin loikoi.

Maisteri otti huomaamatta niistä muuttaman, mutta muisti samassa aamullisen päätöksensä. Aikoi antaa paperossin takaisin, vaan tuttava oli jo kotelonsa sulkenut, niin että maisterin täytyi pitää paperossia kädessään.

— No, ja tulta kanssa, sanoi tuttava ja otti kynttilän pöydältä tarjoten sitä maisterille samalla kun itse siitä sytytti.

— Minä herätän tarpeetonta huomiota, jos en sytytä, ajatteli maisteri ja sytytti.

Vaan pari savua vedettyään heitti hän paperossin tuhka-astiaan ja siirtyi toiselle puolen huonetta.

Siellä hän istui vähälle aikaa useammalla tuolilla eikä ollut hänellä halua liittyä kenenkään seuraan.

Ja paperossi tuolla tuhka-astiassa savusi suotta ilmaan. Monta kertaa tapasi hän itsensä sinnepäin katsomasta ja lopulta hän suorastaan vihastui. Meni kenellekään hyvästiä sanomatta eteiseen, polki vihaisesti kalossit jalkaansa, heitti palttoon hartioilleen ja lähti kotiinsa.

Hän oli niin harmissaan, että milt'ei hammasta puri. Ei siitä, että oli päätöksensä rikkonut. Olihan hän ollut suorastaan pakotettu ja se ei suinkaan ollut päätöksen rikkomista . . . Minkä päätöksen? Tuo tämänaamuinen hetken puuskaus, ei se ollut mikään päätös. Sitäpäitse harmitti häntä kaikki päätökset! . . . Päätös, päätös, matki hän ja venytti sitä leveää sanaa vieläkin leveämmäksi . . .

Ja sen hän sanoo — niin kulki kiivakat ajatukset yhtä tahtia kiivaan kävelyn mukana — sen hän sanoo, että hän voi, jos tahtoo lakata polttamasta. Mutta hän ei tahdo, sillä se on luonnon lakia vastaan. Se on sokea fanaatikko, joka ei ota huomioon oman fysiikkansa vaatimuksia! Yht'äkkiä? Ilman mitään syytä? Herkiäisi syömästä samalla . . . ja eiköhän

tosiaankin kerran sitäkin vaadittane . . . heh!
»Kaikki tai ei mitään!» heh! heh! -- Hah,
hah, hah! . . . Ja maisteri yltyi kaikelle tuolle
ihmisten hulluudelle niin nauramaan, että ohi-
kulkevat pysähtyivät katsomaan . . . Sehän olisi
mainio pala »Matti Meikäläiseen» tuo, että
eiköhän ne Ibsenit ja Björnssonit vielä vaadi
syömisenkin lakkauttamista! Siinähan juuri oli
»kaikki tai ei mitään!» . . . Hah! hah! hah!

Mutta teeveden raatelema jälki oli kielellä
ja suulaessa ja kulkkutorvessa vielä silittämättä
ja parin savun makuun päästyään huusi se
huutamalla lisäviihdykettä suureen tuskaansa
ja kiljui kiljumalla kiireistä apua. Se toi toti-
set mietteet ja ilo katosi.

Huh! — Niin puistatti kuin olisi ollut
horkka tulossa. Oli miten oli, mutta se oli
ainakin varma, ett'ei organismi ollut normaali-
tilassaan. Sanotaan, että jos organismilta jotain
yht'äkkiä kieltää, johon se on tottunut, niin
usein tapahtuu, että joku piiloutunut taudin
siemen irtautuu ja tekee kummia. Niin jos-
sain kirjassa sanotaan . . . Kuinka kauvan hän
oli ollutkaan polttamatta? Likemmä kaksitoista
tuntia . . . Kuka ties? . . . Vaan ehk'ei se nyt
kuitenkaan niin pian . . . Mutta ainakaan ei
ollut syytä kauvemmin . . .

Ja sattui niin, että hän nyt juuri tuli tupakkapuodin oven eteen punasen lyhdyn alle . . . ja sattui niin, että joku herra juuri meni puotiin ja jätti oven auki . . . ja silloin sattui vielä niin, että maisterikin pistäytyi jälestä.

Vaan ei hän ottanut lakkiakaan päästään ja synkän ja tyytymättömän näköinen oli hänen muotonsa, kun hän pyysi saadakseen jotain tupakkaa.

— Hva' får de' lof att vara?

— Mitä tahansa, sanoi maisteri kolkosti.

— Kanske får de' lof att vara richmond . . . eller rettig . . . eller . . . ?

— Antakaa sitten vaikka rettigä.

— Jaha! Var så god! Kanske får jag öppna lådan?

— Kyllä minä saan sen itsekin auki.

Neiti katseli vähän kummastellen. Verkalleen avasi maisteri laatikon, niinkuin olisi avannut pillerilaatikon . . . naama happamena ja otsa rypyssä. Hän tunsi sen itsekin hatun alta, että se oli rypyssä, otti vastenmielisen näköisesti paperossin sormiinsa, pyöritteli sitä hetken ja pisti viimein huuliensa väliin . . . Tulihan oli myöskin otettava, kun oli kerran

tupakankin ottanut. Tuli oli tässä sama kuin vesi ja sokeri pahanmakuisia pillerejä niellessä. Eikä hän siis ollut sen lauhemman näköinen päätä kaasuliekkiin lähentäessään. Hän oli tuntevinaan, että tämä tupakoimisen alottaminen oli hänelle hyvin vastenmielistä . . . kun keran oli aikonut sen jättää . . . Mutta minkä sille taisi, kun jättäminen nähtävästi oli epäterveellistä. Vaan luultavasti tämä paperossi kuitenkin oli viimeinen . . .

— Hyvästi, murahti maisteri lähtiessään, painoi hattunsa vieläkin syvemmälle ja nosti kauluksen pystyyn.

Mutta ensimmäisiä askelia kadulla ottaessa olivat jo alkusavut pyhkineet synkän mielen syvimmät rypyt hänen kasvoiltaan. Raukeata ja välinpitämätöntä oli vielä kävely kadun poikki esplanaadin puoleiselle käytävälle. Mutta sydän tykytti jo kuitenkin niin kiivaasti, että piti välistä hengittää liika hengähdys lisää.

Ripeämmäksi keveni sentään käynti askel askeleelta ja hänen kääntyessään Edlundin nurkalta takaisin oli mieliala yhtä hilpeä kuin aina ennenkin näin esplanaatia kävellessä . . .

Ilta oli kirkas, tummansininen taivas välkyvässä tähdessä. Kas todellakin! Ja kuinka

ei hän sitä äsken huomannut eikä iltaseuraan mennessään! — Hän veti pitkän savun keuhkoihinsa ja antoi silmänsä liukua katuvartta pitkin lyhdystä lyhtyyn. Siellä täällä hohti tavallisten joukossa joku punanenkin tupakka-putien oven päältä . . . ja tuolla aivan perällä heloitti pyöreä sähkölamppu synkkänä kohoavan Kiseleffin kivimuurin seinästä. Ruotsalainen teatteri kanssa siinä, ja valolla täytetyt lämpiön ikkunat . . . Se oli sentään hävytöntä, että tuo rakennus oli kansan vihamiesten hallussa . . . noin korkea ja noin kaunis. Jos hän olisi rikas, hän sen heti kohta lunastaisi ja antaisi suomalaisen teatterin haltuun. Jos vain olisi rahoja . . . mutta sepä se oli, ett'ei niitä ollut . . . Mutta jos olisi, niin laskisi hän ne kaikki isänmaan alttarille. Sillä Suomi on köyhä ja sitä pitää auttaa, tehdä työtä sen parhaaksi, minkä voi. Vaan niitä on paljo, joille isänmaa ei ole mistään arvosta . . . ne sen kieltä vainoavat, halveksivat sen varsinaista kansaa . . .

Niin vaelsivat maisterin isänmaalliset mietteet, mutta repaleinen pikku poika oli hänet keksinyt ja juoksi hänen jälestään . . .

— Snälla herrn, ge' mej en liten slant . . .
snälla herrn ge' mej en liten slant . . .

— Etkö sinä osaa suomea, poika . . .
pyydä suomeksi, niin saat.

— Ja' förstår int' finska.

— Enkä minä ymmärrä ruotsia.

— Snälla herrn, var så go' . . .

Maisteri lähti menemään eikä ollut enää poikaa kuulevinaan, joka vähän aikaa kärttäen jäljestä juoksi. Veti viimeiset savut vanhasta paperossista ja otti siitä tulen uuteen, ennenkun nakkasi pois.

Veres savu hiveli mielen yhä hilpeämmäksi, sydän melkein teiskasi tyytyväisyydestä, huulet yhä hymyilivät ja silmä hyppeli virkeästi paikasta paikkaan . . . ylös Grönqvistin kivikartanon ylimmille koristeille, jotka tummaa taivasta vasten vieläkin tummempina varjostivat . . . sieltä alas nurkkia pitkin valoisiin puoti-ikkunoihin, joissa vakaasti ja kylmästi lemottivat sähkölamput, mutta levottomasti ja kiihkeästi paloivat kaasuliekit. Ja ikkunoiden ohitse suikkelehti ihmisten päitä.

Vielä yhden retken teki maisteri esplanadin päähän ja poltti vielä yhden paperossin yksillä tulilla. Mutta sitten lähti hän verkalleen nousemaan Eroittajalle ja Bulevardin kadulle päin.

Kotiin tullessa näkyi portin pieleen vel-
tosti nojaavan joku olento.

— Hyv' — il — il — iltaa, herr pas-
tor . . . heh, heh, heh! Pastor ei pidä panna
pahaks, että minä . . . minä menin suoraan
kapakkaan . . . vaan ei minulla enää ole ei
yhtä slanttia . . . aivan juov — vuv — vuo-
vuksissa . . . heh, heh, heh! — Pastor antais
yks viis penniä, että minä . . . eli pastor antais
edes tuo paperossi-stumppi . . .

Tuo tuli niin odottamatta häiritsemään
hyviä sopusoinnun tunteita, ett'ei maisteri en-
sin saanut sopivia sanoja suuhunsa.

— Sinä olet siis juonut, vaikka . . . sanoi
hän sitten, mutta ei tullut jatkaneeksi.

— Vaikka jo lupasin . . . lupasin . . . heh,
heh! Mitä ihmisen lupauksista . . . ei se osaa
pitää, mitä lupaa . . .

— Minä annoin sinulle kaksi markkaa
sillä ehdolla, että ostaisit leipää . . .

— Sillä ehdolla . . . jaa, sillä ehdolla . . .
katsokaas, herr pastor, tuota . . . sillä ehdolla
. . . niin, että ei se ole niin, herr pastor, että
tuota ihminen . . . immeinen . . . ihminen . . .
että elää yksistään leivästä . . .

Mies viittiloï sormet harrallaan alas ka-
tuun ja ylös lyhtyä kohti, ja tuli sitä tehdes-
sään aivan likelle maisteria, koettaen tavoittaa
häntä palttoon napista. Maisteri vetäytyi sitä
mukaa ta'apäin . . .

— Niin, sillä ehdolla . . . ja tilaisuudella
. . . mutta liha on heikko, vaikka henki on . . .
henki on . . . kuinka se on se paikka, herr
pastor?

— Mene tiehesi sinä!

— Että tuota . . . ei pastor saa mennä . . .
yksi paperossi-stumppi . . .

— Jos et sinä nyt hetikohta korjaa luit-
tasi tästä, niin minä huudan poliisia, sanoï
maisteri vihaisesti porstuansa ovelta, jonne mies
oli seurannut häntä.

— Huudan poliisia . . . huudan poliisia
. . . minä huudan itse poliisia, ett'ei pastorin
tarvitse . . . poliis, poliis!

— Lurjus! mutisi maisteri ja sulki ovensa.
— Tuommoinen renttu, uskaltaa tulla kosket-
tamaan.

Maisteri oli vihainen, mutta sytytettyään
kynttilän ja alkaessaan laittautua koti-asuunsa
hän pian kuitenkin lauhtui . . . Pitäähän sääliä

tuollaisia onnettomia olennoita, jotka uudelleen ja aina uudelleen lankeavat . . . eihän ole oikein heitä liian ankarasti tuomita . . . Hohhoi!

Maisteri oli riisunut sortuukkinsa, pukeutunut kotiviittaansa ja pistänyt tohvelit jalkoihinsa. Sitten oli hän sytyttänyt piippunsa ja istuutunut keinutuoliinsa, sivuttain pöytään . . .

Hm! — Se oli siinä tupakoidessa ja kiikkuessa maisterin ainoa ajatus, eikä hän siitä tahtonut sen pitemmälle päästä.

Vähän ajan päästä kuului matami tulevan sisään ruokatarjottimen kanssa. Maisteri antoi hänen tulla eikä puhunut mitään. Mutta jo ovesta huudahti matami:

— Sissoh! — No, nyt pastori taas polttaa piippuaan . . . se on parasta . . . no, nyt minä taas tykkään pastorista!

Matami tuli aivan maisterin eteen ja loisti niin vilpittömästä riemusta, että maisterinkin piti hymyillä . . .

— Eikä pastori turhaan kiusaa itseään . . . se veisi kaiken aptiitin ja humöörin . . .

— Niinkö matami luulee?

— Niin se on, minun miesvainajanikin . . .

— Kyllä minä aijon kuitenkin vähitellen totuttaa itseäni pois.

— Jaa, vähitellen . . . se on toista, että vähitellen . . . niin pastori voi tehdä, jos tahtoo . . . mutta ei äkkipikaa . . . se ei ole terveellistä . . . Hyvää yötä pastori! Jumala pastoria varjelkoon!

— Hyvää yötä, matami.

Vähän haukattuaan käänsi maisteri keinu-
tuolinsa pöytään päin ja alkoi kirjoittaa saar-
naansa. Se sujui kuin vettä valaen. Tunnissa
sivalsi hän sen valmiiksi. Vaan kun hän lo-
petti työnsä, könötti poroastian laita täynnä
puoleksi poltettuita paperossia kuin ilmaan ojen-
netuita kanuunia.

Sänkyyn mennessään sytytti hän vielä
piippunsa, poltteli sitä ja antoi kynttilän olla
sammuttamatta niin kauvan kun piippu paloi.

Vilahti siinä savupilviä nieleksiessä sivu-
mennen mieleen muuan ajatus omantunnon
moitteesta. Mutta kohta se kuitenkin katosi
muiden ajatusten ta'a. Ja maisteri oli vakuu-
tettu olevansa tottunut omantunnon ääntä kuu-
lemaan. Silloinkun se ei sen kovemmin nuh-
dellut, silloin ei siinä tietysti ollut mitään pa-

haakaan, että tupakoi. Sitäpaitse oli tuo niin kovin vähäpätöinen asia.

Sitten asetti maisteri piippunsa lattialle tuolin varaan seisomaan, puhalsi huoneensa pimeäksi ja kääntyi seinään päin maata.

HELLMANNIN HERRA.

I.

Koko talo oli ylös-alaisin, sillä herra oli kylään lähdössä. Hän oli taas kauhean pahalla tuulella, huusi sinne, huusi tänne, kiukuili ja pauhasi rouvalle, rengille ja piioille, ja nämä sitä mukaa hädissään riensivät minne milloinkin käskettiin, yhä sattuen toistensa tielle.

— Minkätähden on partavesi niin tulisen kuumaa, että pitää jäähdyttää monta tuntia, ennenkun kärsii siinä leukaansa liottaa? Minkätähden? Kuka sen on lämmittänyt? Hoi? Missä ne kaikki? . . . huusi hän niin että ikkunat tärisivät joka seinällä.

Herra ajoi partaansa kammarissaan ja luuli, että rouva oli viereisessä huoneessa, mutta kun sieltä ei vastausta kuulunut, ryntäsi hän julkimistuen sisähuoneista etsimään. Ei ennättänyt kuin kynnykselle, niin rouva jo juoksi kyökistä hätään.

— Miksi on tämä vesi niin kuumaa? Tahdotaanko minua sillä kuin sikaa karvattomaksi kollata? Hva' ä' meningen? — nyt se ei tullut kova-äänisesti, vaan pidätetyllä kiukulla.

— Se Annihan se . . . vaan kyllä minä hetipaikalla . . . sopersi rouva ja kiiruhti kyökkiin kylmempää vettä hakemaan.

— Minkätähden Anni on tehnyt herran partaveden liian tuliseksi? Onhan sinulle monta kertaa sanottu . . .

— Ei kai se ollut sen tulisempaa kuin ennenkään.

— Jospa ei ollutkaan, hätäili rouva, vaan annahan nyt sukkelaan kylmää . . . ja käy kiireelle noutamaan herran turkki tampoaurista pirtin uunin eteen lämpiämään.

Ja itse riensi rouva kylmän veden kanssa herran kammariin, ruveten kaatamaan sitä pesuvatiin.

— Mit . . . mitä sinä siinä?

— Minä panen tähän kylmempää sekaan.

— Niin, ja sitten teet sen niin kylmäksi, että iho siinä jäätyy! Eikä tässä kuuna päänä pääse asioilleen! Semmoista se on aina, jos mihinkä aikoo! Silloin ne on kaikki ihan

kuin hulluja! Pane tähän komuudille vesikannu! Mitä sinä siitä kädessäsi koko päivän kantelet? Ja etkö sinä olisi saattanut sitä jo aluksi itse tuoda?

— Minä olin kahverissa ja sanoin Annille . . .

— Vaikka minä olen jo satoja kertoja sen sanonut, että se ei osaa tehdä partavettä ja että sinä et saa sen antaa!

— En minä olisi muuten antanutkaan, mutta kun minä kuulin, että sinä lähdet kirkonkylään, niin ajoin minä laittaa suntion matamille sukankutomapalkasta vähän evästä pyhiksi.

— En minä jouda vetämään teidän eväitä . . . tulkoon itse hakemaan!

— Sillä kun ei ole itsellään hevosta . . .

— Niin noutakoon kelkalla! — Ka, kaada nyt sitten sitä vettä siihen! — Soh! — Ja missä on hantuukki?

— Tässähän se on minun kädessäni . . .

— Anna se tänne! — Onko käsketty valjastamaan?

— En minä vielä . . . vaan kyllä minä ihan paikalla . . . Ja rouva kiiruhti käskemään.

Sai mennä talliin asti, ennenkun löysi rengin. Oli jo hätä raukalla, että ehk'ei löydäkkään. Hartiat olivat kierot ja kumarat ja juoksu viinoa, kun hän läähättäen ehätti pihan yli talliin ja tallista takaisin.

— Semmoinen vanha, ruma kohmura, murahti herra, tuon ikkunasta nähdessään.

Hän oli asettunut partaansa ajamaan ja oli yhä äissään. Puri hammasta ja kuohui. Tässä vielä partaansa ajamaan! Semmoisille herroille! Parasta olisi heittää ajamatta ja mennä niine karvoineen! Kotitakuissaan! Hah! — Istuvat ja arvostelevat siellä toisten ihmisten omaisuutta! Köyhiä rottia jokainen! Vaan ne ne osaakin toisia nylkeä. Mutta kyllä tässä vielä nähdään, kuka tässä . . .!

Seikka oli se, että pitäjäntuvalla istui parhaallaan takseerauslautakunta, istui ja määräsi suostuntaveroa ihmisten maksettavaksi. Sinne oli herrakin nyt lähdössä omaa kohtaansa valvomaan, kun oli kuullut —

— Hoi! huusi hän yht'äkkiä niin, että valkoliimausta tipahti katosta iso levy. Jo kohosi istuiltaan, kun rouva taas juoksi hätään.

— Eikö teill' o'o korvia kellään? — Käske Pulkkisen tulla tänne . . . eikö se istu pirtissä?

— Siellä kai se . . . kyllä minä käsken . . .

Vähän päästä tulikin Pulkkinen ulko-oven kautta huoneeseen.

— Kuule sinä! Mitä ne sanoivat? Et sinä vain valhetelle?

— No, minä en valehtele . . . se on vossi tosi, kun minä omin korvini kuulin niiden itsensä siitä puhuvan. Porstuassa olin ja varsin panin mieleeni, mitä ne kammarissa puhuivat.

— No, no, ja mitenkä ne sanoivat? Sano ihan niinkuin niiden kuulit sanovan!

— Sitä minä en ihan sanalleen muista enkä kaikkea kuullutkaan, mutta niin ne vaan tuntuivat arvelevan, että —

— Kuka niistä sanoi?

— Sanoi ne jokainen.

— Sanoiko vallesmannikin?

— Taisi se sekin sanoa, en minä häntä niin tarkkaan kuullut.

— Kuulit sinä . . . kyllä sinä kuulit, vaikka sinä et tunnusta . . . sinä o'ot suuri hunsvotti.

— No, sen saapi herra uskoa . . .

— Ja sitäkö sanoivat, että pitää hovin Hellmannia oikein takseerattaman?

— Sitä sanoivat.

— Entäs mitä muuta? Ettäkö on rikas ja sitä pitää oikein nahkattaman.

— Niin, että kuuden tuhannen tuloista vähintäinkin otetaan vero . . . sitä uhkasivat.

Herran silmäpohjassa välähti kiilto peiliä vasten kuin vihaisen koiran.

— Kuudesta tuh . . .! kyllä minä niille rosvoille vielä . . .! Ja sen minä näytän, että vaikka talo menköön ja kaikki maata myöten . . .! Hoi! — Hoi!

Piika syöksähti salin yli niinkuin olisi häntä potkaissut joku.

— Tule sinä sukkelammin, kun sinua huudetaan! Vie pois partavesi ja tuo silmi-vettä sijaan! — Minkätähden ei rouva itse tullut?

— Ei se ollut siellä?

— Missäs se on?

— Tuvan uunin edessä pitelee herran turkkia lämpiämässä.

— Kuudesta tuhannesta! Se on hävitöntä, sikamaista, se on juutalaisten peliä sillä lailla!

Minunko tässä pitää yksinäni kaikki pitäjän verot maksaa? Häh?

— Muuan tuntui siellä vielä sitäkin arvelevan, että sietäisi se kymmenestäkin tuhannesta markasta.

— Hä — häh?

— Niin, että kun on saanut suuria voittoja tukkikaupoissa . . . kaikista ne tiedon hankkivatkin . . . mitä niitä kenenkään kaupat liikuttaa . . .

Pulkkinen luuli jo, että kun hän tämän sanoo, niin saattaa herra karata hänen kurkkuunsa ja kuristaa hänet vaikka kuoliaaksi. Siksi hän otti rukkanensa, ennenkun mainitsi kymmenestä tuhannesta, ja tarttui avaimeen.

Vaan ei herra edes kironnutkaan. Vaalenihan vaan vähäsen, otsasuoni pullistui siniseksi, sieramet levisivät kuin lentoon lähteäkseen ja suuta väänti pahasti pari kolme kertaa.

Piika toi samassa silmiveden.

— Joko on hevonen valjaissa?

— Eikö tuo alkane olla . . . Olli käski kysyä, että pitääkö tulla kuskiksi?

— Milloinka minä ennen olen kuskia . . . ? Eli ann' tulla? Ja sano, että panee kellon

aisaan ja pislaisuitset ja setolkan! Ajetaan komeasti pihaan! Ei tässä armoille ruveta! Tule sinäkin, Pulkkinen, mukaan!

— Saatanhan tuota tulla . . .

Rouva toi turkkia. Selin otti herra sen hartioilleen ja kiittämättä karjasi hän vyötä. Rouvalla oli se saapuvilla.

— Kierrätkö minä sen selän taaksi?

— Menehän matkaas!

Ja hyvästiä sanomatta lähti herra pihalle, piiska kädessä, joka aina oli varuilla tampuurin naulassa. Rouvan henkeä oikein helpotti, kun ovi paukahti kiinni. Ei ollut viha onneksi päässyt tällä kertaa hänen päälleen puhkeamaan, mutta siksi luuli rouva tuntevansa miehensä, ett'ei se kauvan pysyisi puhkeamatta. Vaikka pelotti, niin meni hän kuitenkin ikkunan pielestä katsomaan, verhon takaa, varkain.

Hevonen seiso i rappujen edessä, nahkaset oli käännetty, niinkuin herra ne tahtoi, ja suitsia piteli renki, antaakseen ne herralleen, niinpiankun tämä istuutuisi. Ennenkun ryhtyi lähtemään, tarkasteli herra kuitenkin valjaat, koetti, oliko aisakello lujassa ja tunnusteli, mitenkä kireelle setolkkaremmi oli sidottu. Kaikki oli niin laitettu, ett'ei käynyt mihin-

kään tarttuminen. Rouva jo toivoi, että ehkä se pääsee pihasta lähtemään niin, ett'ei suutu.

— Kunhan ei vaan varsa mitään . . . Herra Jeesus siunatkoon . . . no, niinpähän kävikin!

Herran istuessa rekeen oli varsa vähän liian aikaiseen riuhtaissut ja kun ohjaksia tiukotettiin, alkanut peruuttaa. Siitä kun sai piiskalla pari huimausta, heittäytyi eteenpäin. Mutta kun suitset yhä kiskoivat ja kun piiska yhä huimahteli, hyppäsi se ensin muutamia kertoja pystyyn ja kiidätti sitten täydessä nelissä rekensä portin pieleen.

Siihen se riisuttiin ja vietiin talliin.

— Voi hyvänen aika, nyt se taas saa selkäänsä, voivotteli rouva ja kiiruhti kyökin porstuaan. Piiatkin sieltä jo kurkistelivat ja hätäilivät, mutta kuitenkin teki mieli joka kerta kuunnella, miten herra hevosiään kuritti.

Renki seisoi peloissaan ovella eikä osannut mitään. Vaan kun herra toi varsan ulos tallista, oli renkikin vähällä saada osansa.

— Mitä sinä siinä noljotat, häntä koipien välissä? Vedä reki tänne eli saat samasta varresta! ärjäsi hänelle herra.

Rouva ja piiat olivat samassa pujahtaneet porstuan ovelta näkymättömiin.

Jäsentäkään liikauttamatta antoi varsa nyt valjastaa itsensä.

— Hyppää kannoille, Pulkkinen! huusi herra portin kohdalla Pulkkiselle, jossa tämä oli koko ajan seisonut ja odottanut, pannen piippuunsa. — Ja koeta nyt ajaa, jos osaat, murahti hän kuistin suussa kuskilla pysyttelevälle rengille ja antoi hälle ohjakset.

2.

Takseerauslautakunta istui pitäjätuvan porstuanpohja-kammarissa ja arvosteli ihmisten omaisuutta. Pöytä oli siellä perä-ikkunan edessä, josta näkyi pappilan laajat pellot ja peltojen perältä kirkko. Pöydän toisessa päässä istui luetteloita tarkastellen puheenjohtaja, entinen ruotuväen kapteeni ja nykyinen maanviljelijä, lasisilmät nenällä ja kynä suussa. Vastapäätä häntä oli vallesmannin paikka. Siinä hän istui, ruunun puolesta läsnäollen, selkä seinään nojaten, oikea kyynäspää pöytää vasten ja samassa kädessä piippu; sillä näin tuttujien miesten kesken ei ollut tupakanpoltto virkapaikassakaan kielletty. Lautamiehet, tätä tointa varten erit-

täin valitut, istuivat seinävierillä siellä täällä ympäri huonetta. Muutamat heistä polttelivat, toiset istuivat joutilaina siltaan päin kumarissa ja vähä väliä polviensa väliin sylkäisten. Jotkut eivät tehneet sitäkään, istuivathan vaan ja katastivat silloin tällöin ulos ikkunasta kartanolle, jossa väkeä liikkui alituista porinaa pitäen. Yksi oli mukavuuttaan hakien kiivennyt istumaan korkeaksi petatulle suntion sängylle, joka hänen alas soluessaan vetäytyi aina kierommaksi ja alkoivat peiton alta yhä enemmän ammottaa matrassi ja likaiset tyynyt.

— Sitten on Hukkanen, sanoi esimies, lehteä kääntäen. — 250:stä oli viime vuonna . . . pannaanko samasta nytkin?

— Pannaan vaan, sanoi muuan lautamies, päätään nostamatta ja polviensa väliin sylkäisten.

— Kaarnajärven ontermanni tulee sitten . . . n:o 5 . . . onko itse saapuvilla?

— Tokko lie.

— 500⁷/₄ oli mennä vuonna . . .

— Sama välttää nytkin.

— Hyvin välttääkin.

— Mökinmies Pehkonen samalta tilalta . . .

— Se on itse täällä . . . äsken näkyi ajavan, ilmoitti eräs ikkunasta katsoja.

— Eikö se ole sen tamma tuolla aidassa kiinni, kurkotti tuo, joka sängyllä istui.

— Käske hänet sisään, siltavouti.

— Siltavouti taisi pistäytyä ulos, sanoi vallesmanni, käykää joku muu käskemässä Pehkonen sisään.

Muuan lautamies otti tämän tehdäkseen.

— Paljoksiko Pehkonen arvaa veroitettavat tulonsa tänä vuonna? kysyi esimies, kun Pehkonen oli tullut ja kätellyt jokaista. — 100 oli viime vuonna . . .

— Liekö noista niin paljon mihinkään arvattavata . . . eikö tuota annettane anteeksi tällä kertaa kaikkia, arveli mökinmies koskettaen takaraivoaan.

Vaan siihen panivat vallesmanni ja useat lautamiehet heti vastaan.

— Vai anteeksi? Ketäs sitten, jos ei sinua, jolla on rahoja lainanakin?

— Mistäpähän lie hyvin lainanakaan.

— Mitä se Pehkonen tyhjää . . . onhan se tietty asia, sanoi muuan lautamies.

— Ei olisi liikaa, vaikka pantaisiin 300:sta markasta, tahtoi vallesmanni.

— Vai 300:sta! Ei hyvät miehet!

— Paljon taitaa olla 300, vaan pannaan 200, niin se ehkä passaa parahiksi, arveli esimies. — Eivätkö kaikki ole sitä mieltä?

— On kaikki . . . kaikki on.

— Kyllä sitä nyt tuli liaksi, jupisi Pehkonen mennessään.

— Ja nyt tulee, sanoi esimies hiukan naurahtaen ja siirtäen lasisilmät otsalleen, nyt tulee Hellmannin herra.

— Joko tulee?

— No, paljonko sille pannaan? kysyi hän sitten mahdin painolla äänessään. — Niinkuin jo oli tän' aamuna puhe, niin ei taida kukaan sen miehen rikkautta tarkoilleen tietää.

— Tiedetään ne niin hyvin ainakin, sanoi vallesmanni ja meni kopistamaan periä piipustaan uunin eteen, ett'ei liikoja panna, vaikka pantaisiin enemmän kuin kenellekään muulle.

— Pitäisi kuitenkin tarkoilleen punnita, ett'ei tule erehdystä, arveli piippuaan sytyttäisään esimies.

Siinä tuli sitten vähäinen seisaus toimituksessa ja jouduttiin hetkeksi pois asiasta. Tai siinähan sitä oikeastaan kuitenkin pysyttiin. Syntyi yleinen haastelu Hellmannin herran varoista ja siitä varsinkin, mitenkä hän niitä oli ko'onnut. Tiettiin niitä jo aluksi silloinkin olleen, kun herra Pohjanmaalta näille tienoille ilmaantui ja osti rappiolla olleen Hovinmaan. Nouti kohta sen tehtyään kotipuolestaan rouvan ja sen mukana kuului saaneen lisärahoja, joilla rupesi maataan rakentamaan. Vaan rouva kuoli jo muutaman vuoden kulluttua rintatautiin . . . kuoleehan sitä semmoisen karilaan käsiin, mustaverisen, ison ja äkäisen . . .

— Niin, no, ehkä ne puheet saavat olla sinänsä, sanoi esimies miedolla huomautuksella sille lautamiehelle, joka näitä kertoi.

— Olkootpa vaan . . . en minä heitä, vaan kun tuli muutenkin puheeksi . . .

— Eikö se ole etenkin hevoiskaupoissa voittanut? tiedusteli esimies, ikäänkuin pois pyyhkiäkseen muistutustaan.

— Niissähan se on, vaan parhaat voittonsa se on kuitenkin elokaupalla saanut. Hyvinä vuosina ostaa huokeasta ja huonoina myöpi moninkertaiseen hintaan.

— Entäs kun tässä tuonnottain oli näppiään lyöden sitä kehunut. Voitin, että pätkähti! oli sanonut. Ja toista kymmentä markkaa oli tynnyriltä voittanut.

— Kiskoo, missä saa, minkä mökkiläisiltäänkin. Eikä sen maalla kestä kukaan. Parissa vuodessa meni Aapoltakin arennista ja päivätoista hevoset ja lehmät ja kaikki . . .

— Sekö se on, jota ei päästänyt leikkupelloltaan omaa ruistaan leikkaamaan, vaikka mies pyysi, kun näki pakkasen tulevan?

— Sehän se on, Aappo Huttunen. Nyt on mies kasakkana ja joukko kiertää mieroa.

— Sillä laillahan sitä rikastuu . . .

— Niin, ja sitten niin nihki tarkka . . . lukemalla kuulutaan muikkujakin joukolle eteen annettavan, happamia nekin, eikä voin mausta puhettakaan . . .

Samassa kalahti porokello tiukasti ulkona ja ikkunan ohitse näkyi ajaa karahuttavan joku kipakkata vauhtia.

— Siinä se nyt on itse parahiksi! huu-dahti muuan ikkunan ääressä istuvista ja kaikki kiiruhtivat katsomaan. Esimieskin vähän kurkotti päätään nähdäkseen, mutta ei kuitenkaan lähtenyt paikoiltaan, niinkuin teki sängyllä

olija, joka veti alas tullessaan puolet makuuvaatteista lattiaan. Eikä ollut aikaa korjata niitä, ennenkun oli katsonut tarpeekseen.

— Siihenpähän joutui!

— Aivan on likomäräksi varsansa ajanut...

— Kuskikin sill' on mukana...

— Jos lautamiehet istuvat paikoilleen, niin jatketaan toimitusta, huomautti yht'äkkiä kuitenkin kapteeni viranomaisella äänellä. — Koska asianomainen itse on tullut ja kun ollaan epä-tietoiset hänen verotusta varten lukuun otettava omaisuudestaan, niin lienee parasta kutsua hänet itsensä sisään ja saa hän, jos tahtoo, antaa lautakunnan hyväksyttäväksi ilmoituksen varoistaan. Siltavouti menee ja kutsuu herra Hellmannin sisään.

Vaan Hellmanni tuli jo kutsumatta. Au-kasi oven repäisemällä ja astui turkki päällä sen täydeltä kammariin.

— Hyvä päivä! sanoi hän lyhyesti ja uh-kaavasti.

Esimies kumarsi kankeasti pöytänsä päästä ja selaili papereitaan. Muut eivät liikahtaneetkaan. Herra mulkoili turkkinsa vyötä pääs-tellen miehestä mieheen.

— Istutaan, vaikk'ei käsketäkään, murahti hän puoli ääneen ja istuutui uunin eteen tyhjälle tuolille. Kukaan ei virkkanut mitään eikä muuta kuulunut kuin esimiehen paperien ratina. Aikansa niitä käänneltyään, sanoi tämä viimein:

— Se oli mökinmies Pehkonen Kaarnajärven kylästä, veroitettiin 200 markasta.

— Niin on.

— Kaksisataa on liika vähän, sanoi Hellmanni. — Se mies sietää enemmänkin. Minä tiedän, että sen miehen varat puhtaassa rahassakin nousevat neljään sataan!

— Minä pyytäisin saada huomauttaa, että asia jo on päätetty ja että ainoastaan lautakunnan jäsenillä tässä on puhevalta.

— Ahah! Jahah!

Herra joutui vähän hämilleen, mutta koeteli peittää sitä rohkeasti katselemalla ympärilleen. Suupieliään koetti hän pitää pilkallisesti väännyksissä ja pikanelli kierteli uhkaavasti poskesta poskeen. Tuon tuostakin siveli hän tuuheata mustaa leukapartaansa.

Taas toimi esimies äänetönnä paperiensa kanssa niin pitkän aikaa, että Hellmannilta viimein loppui maltti.

— Ei siitä selailemisesta taida loppua tullaakaan? kysäsi hän.

Esimies kohotti vihdoinkin rauhallisesti kulmiaan:

— Kaarnajärven tilan n:o 6 omistaa herra A. Hellman.

— Jahah! Joo! Joko löytyi?

— Oli viime takseerauksessa arvattu omistavan oman ilmiantonsa mukaan 1,000 markkaa veroitettavaa omaisuutta.

— Niin oli!

— Koska asianomainen nytkin on saapuvilla . . .

— Joo, saapuvilla on!

— . . . niin pyytäisin saada lautakunnan puolesta kysyä, kuinka korkealle herra Hellman on tulonsa laskenut tänä vuonna.

— Olkoon samasta, vaikk'ei se sitäkään sietäisi!

Lautamiesten ja vallesmannin puolesta kuului yhteinen kiusoittava halveksimisen pihaus.

— Häh? kivahti herra ja veri täytti jo nähtävästi päätä kohti.

— Herra esimies, sanoi vallesmanni, minulla olisi tätä ilmoitusta vastaan tehtävä se muistutus, että summa on aivan liian pieni.

— Mitä? Pieni? — Ja herra tyhjensi kiivaasti suunsa pikanellista, jonka sylkäsi kauvaksi luotaan.

— Sen tietää jokainen, että pieni se on. Joka lautamies sen saattaa sanoa.

— Pieni on, todistettiin yksimielisesti.

— Mistä hiidestä te . . .? Kuule, sinä, Ruutper, mistä helvetistä sinä tiedät minun tavarani? Sinäkö ne o'ot lukenut minun rahani?

— Jos en o'o lukenutkaan, niin tiedän kuitenkin . . . vaikk'ei ehkä niin pennin päälle, niin tiedetään ne kuitenkin! Kyllä sinun tukki-kauppasi tunnetaan ja perintösi ja elokauppasi . . . jokainen tietää ilman sinun rahojasi lukematta, joilta olet metsiä ostanut ja toisille myönyt! Niistä olet kaikille kehunut . . . minulle ja monelle muulle, mutta minulle viimeksi!

— Milloinka minä olen sinulle kehunut? Elä sinä valehtele, minä en ole kehunut kellekään!

— Olet kehunut ja jos et olisikaan, niin näkisihän sen sinun rakennuksistasikin ja kaikista laitoksistasi!

— Siitäkö minua veroitetaan, että minä rakennan ja laittelen? Siitäkö minua veroitetaan? Häh?

— Siitä ne sinun varasi näkee! Ja on sinulla perintöjä ja prosentteja kanssa!

— Sano sinä, että siitäkö minua veroitetaan, jos rakennan peltojeni ja panen rahani maahan? Häh?

— 10,000 markkaa sait mennäkin talvena Honkakankaan metsillä ja ei kai ne ole miten vielä maahan menneet?

— Jos eivät maahan . . .

— Elä viisastele, Juntunen . . . se on minun oma asiani! — Etkä sinä ole sen kummempi viisas kuin muutkaan, vaikk' olet lautamies?

— Tässä ei saa mennä persoonallisuuksiin, huomautti esimies lujasti. Herra Hellmannilta ei pyydetä muita selityksiä kuin se lyhyt ilmianto, kuinka suureksi hän arvaa tämänvuotiset tulonsa.

— Se on sillä sanalla kuin minä sen jo sanoin!

— Ehkä olette hyvä ja vähäksi aikaa astutte ulos. Jos tahdotte kuulla lautakunnan

päätöksen, niin saatte hetken kuluttua jälleen tulla sisään.

— Vaan sen minä sanon, että jos minulta liikaa veroa otetaan . . .

— Ei liikaa otetakaan, naurahti lautakunta ja Hellmanni kuuli ulos mennessään samaa ärsyttävää naurahtamista kuin äskenkin.

Vastaukseksi paukahutti hän oven jälkeensä kiinni sillä vauhdilla, että ikkunat helähtivät seinillä.

Kiukku oli yhä ylennyt kammarissa.

— Mitä miehiä ne on nuo tuolla kammarissa? kipakoitsi herra porstuassa oleville. Kuka niille on antanut oikeuden siellä istua ja räknätä ihmisten rahoja? Kuka? Tietääkö teistä kukaan: kuka?

— Eikö nuita lie se kuntakokkous valinna?

— Kissa ne on valinnut! Ja ne on suuria roistoja jok'ikinen, köyhiä ruunun rottia! Semmoisia niitä pannaan siihen kometiaan! Joilla ei ole pennin pätkääkään omasta puolestaan panna!

— Minkääntähen nuo ei o' o herroo valinna?

— Häh? Pidä suus' kiinni siinä! Mikä sinä o'ot tässä puhuja?

— O'ompahan voan.

— Min' en ole sinulle mitään puhunut!
Niin että elä sinä tule minullekaan puhumaan!
Ja pidä suus' kiinni! Muista se!

— Pittää pittee . . .

— Liiastako ne tahtoo herroo verottoo?
kysyy muuan toinen joukosta.

— Mitä se sinua liikuttaa?

— Mitäpä tuo kyllä liikuttannookaan.

— Sido, Olli, lyhemmälle tuo marhaminta, ärjäsi herra rappusilta rengilleen. — Etkö sinä vielä ole oppinut hevosta kiinni sitomaan? — Tprusoh! mitä sinä siinä hypit? Luuletko sinä? Tprusoh! sanon minä.

Varsa ei liikahtanutkaan muuta kuin sen minkä ehdottomasti vavahteli isäntänsä siihen palavin silmin tuijottaessa ja sitä katseillaan hillitessä. Kaulansa se oli työntänyt seinää vasten koukkuun ja seurasi pelon kelme silmissä herransa pienimpiäkin liikkeitä.

— Sisoh! Sinäkö tässä et aijo — sanoi hän. Mutta sitten pyörähti hän kantapäillään väkijoukkoon päin: — Mitä te, moukat, siinä tollotatte? Etekö te ole ennen nähneet hevosta koulattavan?

Väki väistyi vähän ja samassa kutsui silta-vouti herran takaisin kammariin.

Herran kiukku ei ollut päässyt vielä puoleksikaan purkautumaan. Suupielet olivat pahasti väännyksissä, silmien päällä välkähteli vihan verho ja niskakarvat pörhistyivät hatun alla pystyyn.

— No, mitä niillä herroilla on sanomista? ja hän jäi hajasäärin seisomaan keskelle lattiaa.

Esimies ilmoitti rauhallisesti sanottavansa:

— Lautakunta kun on varmalta taholta saanut tietoonsa, että Kaarnajärven tilan n:o 6 omistaja herra A. Hellman on viime kulu-neena vuotena kaupoilla ja kaikenlaisilla hankkimisilla, joista hän itse tietää yhtä hyvin kuin lautakuntakin, lisännyt omaisuuttaan siinä määrässä, että hänen kunnanveron maksunsa koh-tuuden mukaan vaativat melkoista koroitusta, niin on lautakunta katsonut velvollisuudekseen arvata hänen veroitettavan omaisuutensa seitsemään tuhanteen markkaan.

— Se on saatanan . . . !

— Joka asianomaiselle täten . . .

— Se on saatanan vale, sanon minä ja te olette jokainen suuria roistoja, metsärosvoja,

kaiken maailman suurimpia ryövärejä! Ja sen minä sanon, että . . . Ja jos te edes olisitte oikeita ihmisiä . . . vaan teillä on jok'ikisellä minua kohtaan vihaa ja kateutta! Teillä on vanhaa vihaa ja se on sinun työtäsi, Ruutperi, sinun työtäsi se on, sinä kostat, kun et saanut lainaksi rahaa! Vaan sano sinä, mikä sinä olet, vai sanonko minä? Sinä olet juomari, huorintekijä . . .

— Herra esimies, minä pyydän . . .

— Tuoko on esimies? Mikä esimies se on enemmän kuin muutkaan? Se paperejaan tuossa selailee, mutta tuskin se tietää itsekään, mitä niissä seisoo. Et sinä ole muita kummempi! Lehmäsikin kuolevat joka talvi punatautiin, vaan eipähän minun lehmäni kuole! Mitä sinulle siitä meijeristäsikään on? Mikä sinä olet sen kummempi kuin muutkaan? Et ole muuta kuin ruunun puustellin arentaattori, lampuoti, loinen ja vanha kersantti, rahjus . . .!

— Om int' bror slutar och aflägsnar sig på fläcken härifrån, så låter jag nämnden ta' dej i nacken och kasta ut dej! *)

*) — Jos et herkeä ja mene kohta paikalla tiehesi, niin annan lautakunnan tarttua sinua niskaan ja heittää ulos.

— Puhu suomea, jos osaat, eläkä mongerra! Anna kuulla muidenkin, anna kuulla moukkainkin puhettasi? Minutko ulos? Tulkaapas! E-ohoh! Aina minä yhden tuommoisen lautakunnan nujerran! Liikkukaahan siitä, niin ikkunasta lennätte hevoistenne eteen joka mies! — Mitä te olette miehiänne? Sanoteko sen itse vai sanonko minä? — Ovi auki, että muutkin kuulee! — Te olette jokainen niitä pitäjän suurimpia rahjuksia, tuppeliineja, herrain hännän kannattajia, köyhiä rottia, luunpurijoita, toisen tavarän tonkijoita — sikoja! — Ette te ole tavarata nähneetkään ettekä kuulleet, että sitä onkaan, ennenkun kuulitte, että sitä minulla on. Ja minulla sitä on! Minulla on enemmän kuin tiedättekkään! Seitsemänkö tuhatta vaan! Se on vähäinen raha... en ilkiäisi sen vertaisesta veroittaa, kun on kerran sitä varten tuohon istuutunut... en totta maar ilkiäisi! Pankaa kymmenentuhatta kerrassaan! Eli satatuhatta eli kaksi! Kirjoita kirjaasi sinä, esimies, jos osaat! Istu paikoillesi ja kirjoita se kirjaasi tuon seitsemän tuhannen lisäksi! Tuoss' on vielä rukkaset kaupantekijäisiksi... ota pantiksi rukkaset... heh!

— Pankaa ovi kiinni, komsarjus!

— Anna vaan olla oven auki! Ei tässä

lukittujen ovien takana keskustella! Kohta lähden, jahka saan turkin päälleni! Pikanellipuru vielä jäi! Tuoss' on sekin! Pthyi! Siin' on seinässä, korvasi juuressa, vallesmanni! Irtauta se siitä ja pistä suuhusi! Pistä, pistä, se on hyvin makea! Ja lautamiehet saavat tulla kotiin piipunperiä hakemaan! Niin, pankaa sekin paperillenne, että minulla on veroitettavaa omaisuutta kaksi tötteröllistä piipunperiä ja toista yhä tulee! Häh?

— Heittäkää ulos hänet!

— E-ohoh! Ei minua väkisin heitetä, jos en hyvällä lähde! Vaan jo minä lähdenkin! Ei ole tällä kertaa tämän enemmän sanomista! Toissa kertana lisää! Hyvästi!

Ryöhkäisten töytäsi hän ulos aukinaisesta ovesta ja hajotti mennessään porstuaan kokoon-tuneen väkijoukon kahtia.

— Hevonen tänne! huusi hän kädet puuskassa porstuan rappusilta rengilleen. — Aja tänne rappujen eteen! Täss' ei ole köyhä lähtemässä, joka maksaa seitsemästä tuhannesta veroakin!

Rentonaan nakkautui hän rekeen, niin että perälauta rasahti . . .

— Hyppää kannoille, Pulkkinen! Ja ann' mennä, Olli!

Varsa puhalti seisovilta jaloiltaan täyteen laukkaan.

— Mjukaste tjenare!*) huusi herra mennessään lautamiehille, jotka uteliaisuudesta seisovat kaikki kammarin ikkunassa. — Mjukaste tjenare! Mjukaste tjenare! huusi hän, riipasi lakin päästään ja huitoi sillä taakseen kaaren toisensa perästä, nosti ja laski, ylös ja alas, niin että se toisen vuoron korkealle kohosi, toisen vuoron tien viertä hipasi.

Vasta kun oli pitäjäntupa näkymättömissä, herkesi hän, paiskasi lakin syvälle päähänsä ja kääntyi reessään oikeinpäin istumaan.

Hän loisti äärettömästä tyytyväisyydestä ja suu reuhotti koko matkan leveässä hymyssä, silloinkun se ei ääneensä nauranut.

— Ähäh, ähäh! hoki hän. — Saivatpas, saivatpas! Häh, Pulkkinen, kuulitko sinä, mitenkä minä niille annoin?

Pulkkinen keikkui kapeilla kannoilla, vuoron kummallakin, eikä hän tahtonut siellä varsan kiitäessä mitenkään pysyä.

— Mitäh? Kuulitko sinä? Tule tänne reen laidalle istumaan! — Totta kai kuulit, kun minä niille annoin?

*) Nöyrin palvelijanne!

— No, jo minä toki sen kuulin . . . oikein olan takaa annoitte!

— Häh? Niin! Eikö niin? Mitä?

— Jo minä olisin vallesmannin sijassa vähemmästäkin hävennyt.

— Näitkö sinä, minkä näköisiä ne oli? Mitäh?

— Niin oli vallesmannikin happamen näköinen kuin kauvan käynyt sinukka on makuinen.

— Silloinko kun minä rätkäytin pikanellipurun sen korvan juureen?

— Silloinpa silloin.

Hellmanni muisti sen ja paljon muutakin, mitä oli sanonut. Ja uudelleen ja aina uudelleen hän nauroi niille ja kyseli niitä.

— Häh-häh-häh! — Saivatpas kerran! — Häh-häh-häh! — No jo minä niille annoin! Saivatpa ne maineensa kuulla! Vaan kyllä ne sen sietikin! Ottivatko ne ne minun rukkaseni lattialta? Näitkö sinä, ottivatko?

— En nähnyt minä.

— Ottivat ne, saat uskoa, että ottivat!
— Vaan näitkö sen, paniko vallesmanni minun

pikanellipurun suuhunsa? Paniko se? Näitkö sinä?

— Liekö tuo tuota toki pannut?

— Sekö? Pani se! Se pani! Saat olla varma, että pani! Nyt se sitä siellä parhaallaan pureksii!

Koko matkan kotiin saakka kesti puhetta tästä samasta asiasta, uudelleen ja aina uudelleen. Ja naurun lähteet näyttivät olevan loppumattomat.

Pihaan tultuaan ei herra mennyt suoraan huoneeseen, vaan jäi hevosta riisuttaissa sitä taputtelemaan ja silittelemään.

— Anna kauroja varsalle, Olli! Anna sen syödä, minkä syödä saattaa, käski hän vielä mennessään; ja porstuan ovelta huusi hän Pulkkiselle, joka veti rekeä liiteriin:

— Tule ryypyille, Pulkkinen! Otetaan pieni naukku sen seikan päälle. Käy pois vaan!

— Jahka minä tämän re'en vedän liiteriin.

— Ei sillä kiirettä . . . ann' olla siinä vaan . . . joutaa sen Ollikin vetämään.

Veti Pulkkinen kuitenkin re'en liiteriin ja sen tehtyään meni hän vielä tallissa käymään.

— Meneeköhän tuo tuommainen meno käräjittä? arveli renki.

— Ei mene käräjittä . . . hulluja olisivat herrat, jos heittäisivät . . .

— Vaan eihän koira koiran hännälle polje . . .

— Vaikka kohta . . .

— Käypiköhän pahastikin?

— Siitä on satain markkain sakot, saattaa olla tuhansienkin istuvan oikeuden haukkumisesta . . . hyvässä lykyssä västinkiäkin . . .

— Hyhhy! vihelti renki.

3.

Lautamies oli ajanut pihaan eikä näkynyt pitävän erikoista kiirettä sisään tulollaan. Sitoi viivytellen hevosen portin pieleen, kaivoi heinätukon seviltä ja heitti sen eteen, levitti loimen selkään ja lähti sitten verkalleen tulemaan pihan yli. Se oli herättänyt herrassa epäilystä ja levoton oli hän kävellyt lattiata edestakaisin, aina vähä väliä seisottuen ikkunasta katsomaan.

Hän oli pitkänlainen, soikeanaamainen ja rauhallisesti katseleva mies. Herra koetti arvata hänen asiansa, mutta ei sitä päältäpäin vähääkään näkynyt.

— Käykää istumaan, pakotti herra itsensä sanomaan, kun ei lautamies puhunut asiaansa, vaan jäi oven suuhun seisomaan.

— On tuota saanut istuakin, sanoi lautamies, mutta istuutui kuitenkin.

Tupakkaakin piti herran tarjota, vaikka paha aavistus alkoi yhä karkeammin kierrellä rinnassa. Pulkkinen, herran ainainen puhe-
toveri ja nytkin saapuvilla, sen näki, mikä herran mielessä kangerteli, hän kyllä tiesi lautamiehen asian ja seurasi viekkaalla syrjäsilmillä kummankin käytöstä.

— Hyvänlainen on ilma . . . ei ole suvi-
kaan, vaan eipä niin nihki-pakkanenkaan, alotti lautamies puheen, kun oli piipun sytyttänyt ja sitä siististi poltteli. Hän veteli lyhyviä, laihoja savuja ja tarkasteli piippuaan, viputellen koko ajan kenkensä kärellä.

— Semmoinen on nätti talvinen ilma, arveli Pulkkinen.

— Kotoapäinkö lautamies ajelee? kysyi herra.

— Kotoahan minä alkujani lähdin tän'aamuna ajelemaan.

— Onko ollut manuita paljon? tiedusteli Pulkkinen.

— Ainahan niitä on ollut manuitakin väliin.

Piika toi kahvia kahdella kupilla, toisella Pulkkiselle, toisella herralle.

— Tarjoo lautamiehelle.

Lautamiehen juodessa ei herra voinut olla kysymättä:

— Onko lautamiehellä minulle mitä erikoista asiata?

— Herrallehan sitä olisi.

— Käy, Pulkkinen, pois, niin saa lautamies . . .

— Eikä tarvitse mennä . . . saa sen asian kuulla vierasmieskin.

Nyt oli Hellmanni varma siitä, että se oli manuu.

— Manatako meinaat? äsähti hän.

Lautamies kallisti viimeisen kerran teevadilta kahvia, asetti sen päälle paikoilleen kupin ja muutti polveltaan lusikan teevadille.

Sitten pani pöydälle kaikki, otti piipun lattialta, jossa se oli ollut asetettuna tuolia vasten, ja sytytti. Vasta kun oli muutamia savuja vetänyt, sanoi hän:

— Manata.

— Mistä hyvästä? Häh? Kenenkä asiasta? Velastako? Olenko minä velkaa kellenkään?

— Ei toki velasta vähääkään.

Lautamies nousi seisoalleen, pani piipun sijoilleen hyllyyn ja sanoi varmalla, virallisella äänellä:

— Vaan kunnianloukkauksesta, joka on tapahtunut viime viikon tiistaina pitäjän tuvalla, kutsun teitä oikeuden eteen siitä asiasta vastaamaan ensi maanantaina takseerauslautakunnan puolesta kapteeni Stålhammar.

— Vai niin! Vai niin! Ohoh! Vai siitä! Hm!

Herra oli joutunut aivan hämilleen. Tuota oli hän heti lautamiehen nähtyään alkanut pelätä, mutta ei hän tahtonut aavistuksiaan uskoa. Nyt se tuli niinkuin leimaus pilvettömältä taivaalta. Ja lautamiehen varmuus ja arvokkaisuus esti hänet haukkumisiin härähtämästä.

— Kunnian loukkauksesta? Vai niin! Missä minä häntä olen loukannut?

— Tottapahan sen tietänevät ne, jotka minua käskivät teitä kärkeihin kutsumaan.

— Vaan tulenkos minä heidän kutsuilleen?

— Omassa vallassannepahan se lienee . . .

— Kuka se käski manaamaan?

— Kapteeni minulle manuuun antoi.

— Sano sille, että minä en tule . . . ei tarvitse luullakaan! Käske pyyhkiä pois kanne tuomarin kirjasta . . . Turha vaiva se on! I-ihan turha vaiva!

Herra käveli epävakaisesti ja levottomasti edestakaisin lattialla ja vakuutti yhä, ett'ei hän tule ja että on turha vaiva.

— Pitää tästä lähteä ajamaan, sanoi lautamies ja heitti kätellen hyvästinsä.

Kun lautamies oli painanut oven kiinni, teki herra liikkeen lähteäkseen hänen jälkeensä. Mutta sitten kääntyi hän kuitenkin Pulkkinen puoleen.

— Kuule, Pulkkinen, luuletko sinä siitä mitään olevan?

— En tunne minä lakia. Mahtaiskohan mitä olla . . .

— Käy kysymässä lautamieheltä, mitä se arvelee . . . Mene nyt pian, ennenkun se ennättää

lähteä ajamaan. Se jo päästelee hevostaan irti. Vaan elä kysy niin, että minä muka olisin lähettänyt. Ole tiedustelevinasi niinkuin omasta puolestasi.

Sill'aikaa kun Pulkkinen näkyi puhelevan lautamiehen kanssa, tämän seistessa loimi kädessä, jonka oli hevosen selästä ottanut rekeen pannakseen, äkkäsi Hellmanni tyhjät kahvikupit pöydällä. Julmistuen siitä hyökkäsi hän salin yli ruokasalin ovelle ja karjasi sieltä kyökkiin piialle:

— Mitä hiiden hävyttömyyttä se on, ett'ei kuppia haeta pois? Siinäkö sinä meinaat antaa niiden seistakin? Siinäkö? Etkö sinä vastaa, lunttu? Häh?

— Herra Jeesus siunatkoon! Eihän tässä vielä tullut —

— Vieläkö sinä vastustat? Jos suusi avaat, ajan sinut hetipaikalla —! Mars hakemaan!

Herra seisoi ovella ja osotti hänet ojennettulla kädellä ohitsensa menemään. Piika kiiruhti itku kurkussa kuppia hakemaan ja herra astui hänen kintereillään. Koko ajan oli tytöllä se pelko mielessä, että pöydän ääressä se hänen kuppia ottaissaan . . . silloin se tukkaan tarttuu . . .

Mutta samassa tuli siihen Pulkkinen, ja piika pääsi pujottautumaan pakoon.

— No, mitä se sanoi?

— Sanoi olevan satain markkain sakot ja hyvässä lykyssä västinkiä.

— E-ohoh! Ei oo! Elä valehtele! Ei se tiedä . . . se valehtelee . . . pelottelee . . .

— Eiköhän mahtaisi lautamies tietää?

— Ei se tiedä paremmin kuin muutkaan . . . Enintään jos on, niin on viisikymmentä markkaa! Vai västinkiä! En minä usko, en ollenkaan minä sitä usko!

Mutta uskoi sen herra kuitenkin ja yhä enemmän alkoivat silmänsä pelosta pälyä.

Pulkkinen teki lähtöä.

— Kuules, Pulkkinen, elähän mene . . . kuinka suuren sakon sanoi se olevan?

— Sanoi istuvan oikeuden haukkumisesta olevan satain markkain sakon, vaan kuului se saattavan tuhansiinkin nousta. Eikä aina tunnu rahallaankaan pääsevän.

Herran tukka oli aivan epäjärjestyksessä ja suun ympäritys revähteli kuin itkua alotellessa.

— Satain . . . tuhansien markkain sakko . . . tuhansien markkain sakko, ja ehkä vielä

västinkiä . . . Vaan ehkä ne vaan pelottelevat tällä manuulla? Luuletko sinä, että niillä on tosi mielessä? Mitä?

— Kysyin minä sitäkin lautamieheltä ja toden sanoi olevan.

— Tosi niillä on! Se niillä on . . . ei ne heitä! On ne semmoisia susia . . . kyllä ne on koko roistoja!

— Sitä arveli lautamies, että eikö nuo ehkä mahtaisi sovintoon ruveta, jos maksaisi.

— Josko maksaisi?

— Ei kai ne ilmankaan . . .

— Eihän ne ilman . . . tietäähän sen . . . vai ilman? Ei ne vähään heittäisikään . . . kyllä ne ottaa osaavat, kun kerrankin saavat . . . on ne semmoisia susia!

— Vaan pääsisihän tuosta sillä lailla edes rahallaan.

— Jottako muuten västinkiä?

— Miksipähän oikeus sen katsoisi . . . sitä ei tiedä edeltäpäin kukaan.

— Kyllä se sen siksi katsoo . . . ei ne armahda . . . niillä on kaikilla vanhaa vihaa . . . on ne semmoisia advokaateja! — Voi tätä

onnettomuuden kohtausta, voi tätä onnettomuuden kohtausta!

Tukkaansa repien ja vaikeroiden käveli Hellmanni sinne tänne kaikissa huoneissa. Pulkkinen teki lähtöä moneen kertaan, mutta herra ei häntä päästänyt.

— Minnekkä sinulla on semmoinen kiire . . . ei sinulla ole minnekään kiirettä . . . odotahan nyt, elähän mene! Istu siihen tuolille!

— Eiköhän teidän sittenkin olisi parasta mennä sovinnoille.

— Kyllä se on se parasta, se se on parasta! Mene, Pulkkinen, ja käske valjastamaan! Sano, että heti valjastavat! Voi tätä onnettomuuden kohtausta!

Kaikki talonväki kummasteli herran siivoa lähtöä, piika kaikista ensin. Ei minkäänlaista komentelua, ei huutoa eikä haukkumisia, niinkuin aina ennen. Niin liikkui ja köpästeli herra kuin vanha ukko ja reen perään istuessaan hän yhkäsi kuin sairas.

— Annahan ohjokset tänne, sanoi hän surkealla, milt'ei nöyrällä äänellä rengilleen, ja käski hitaasti hevostaan.

— Niinpä se nyt oli kuin uitettu koira,

tuumasi renki Pulkkiselle, katsellessaan isäntänsä lähtöä.

Mutta herra ajoi tietä myöten ja oli mielestään onnettomin ihminen maailmassa. Hän oli vihattu ja vainottu. Kaikki olivat liitossa häntä vastaan. Kun yhdet alkaa hänen kanssaan käräjätä käydä, niin muut perästä. Saa niitä aina sytä miehen päälle, kun niitä vaan hakemaan rupeaa. Ei niin hyvää miestä, jota ei syyhyn saa, kun käyttää juonia ja advokaatteja . . .

Hän oli laskeutunut jälle, jossa alkoi käydä kipakka tuuli samalla kun piiskasi jäiden sekaista lumiräntää alas taivaalta vasten kasvoja ja korvan lehtiä. Sivulta päin kävi tuuli ja jäähdytti ensin oikean olkapään ja koko kyljen, siitä tunki läpi vasempaan puoleen ja vähitellen koko ruumiiseen.

Räntä kasteli kauluksen ja valoi siitä märkyyttä alas kaulalle ja poveen. Värisytti ja puistatti niinkuin olisi tahtonut karistaa nivelet erilleen toisistaan.

Paha omatunto käytti hyväkseen turvattoman makuista mielialaa ja alkoi kumeasti kolkutella sieltä täältä niinkuin olisi sillan alta

pyrkinyt ylös tulemaan. Vähitellen sai se siinä longistetuksi elämän muutamista pahoista paikoista suurille ra'oilte. Niistä irvisti hampaitaan moni teko, joka oli kauvan aikaa ollut piiloon painettuna ja viimein kokonaan mielestä unohduttu. Tuskastuen yritti hän väkisin kiristämään ra'ot kiinni, mutta kuta enemmän hän sitä koetti, sitä enemmän repesivät ne toisistaan hajalleen. Silloin koetti hän olla huomaamatta eikä ollut mitään näkevinään. Kyllä hän tiesi, että häntä joku tahtoi pelotella. Vaan ei se hänestä sillä lailla liiaksi hyötyisi!

Uhka ei kuitenkaan auttanut eikä pahat paikat ottaneet sulkeutuakseen. Silloin sai arkuus vallan ja pani sielun vapisemaan sitä mukaa kuin vilu tuli tuntuvammaksi ja kuta kipeämmin jäärakeet kasvoja ruoskivat. Ihan tuntuvin kourin kiristi mieltä se aatos, että kostaja oli kimppuun käynyt ja että se oli kaikki näin laittanut. Se eikä muu mikään oli hänen silmänsä so'aissut ja hänet haukkumaan pannut siellä pitäjän tuvalla, antaakseen siten vihamiehille vallan. Se oli viekas ja taitava, kamppasi jalallaan ja kaatoi silloin juuri, kun ei vähääkään varoa arvannut.

Vaistomaisesti alkoi hänen mielensä siinä haparoida jotain asetta, jolla voisi torjua kos-

tajata luotaan ja jonka avulla saattaisi itseään puolustella. Kauvan etsitti ennenkun löytyi, mutta viimein johtui mieleen kuitenkin semmoinen hyvä teko, joka aseeksi kelpasi. Ja pitämällä piti hän edessään ja käänteli joka taholle ja riiputteli ja heilutteli kuin linnun pelättiä sitä, minkä oli saanut käsiinsä. Vanha kerjäläisvaimo se oli, jonka hän oli kerran tällä samalla selällä ajaessaan tavannut ja ottanut paleltumasta rekeensä. Lapsensa kanssa oli vaimo umpea tietä paarustellut ja paleltunut olisi siihen kuoliaaksi kohta, ell'ei hän olisi häntä auttanut, rekensä perään pannut ja nahkasilla peittänyt. Itse oli vielä kuskille istunut, vaikk' oli kova pakkanen ja kipakka viima. Sillä lailla oli kotiinsa ajanut ja siellä oli vaimo saanut syödä ja sairastaa toista viikkoa ja lapselle oli välistä annettu vehnästäkin niinkuin myöskin vaimolle itselleen kahvia. Eikä vaimo lapsineen ollut edes oman pitäjän kerjäläisiä; jostakin oli kaukaa Pohjanmaalta ja tiesi hän kertoa kaikenlaista herran kotipuolesta. Hyvä oli hän ollut hierojakin ja hieronut olikin herraa ja koko talonväkeä. Mutta hyvä työ pysyi hyvänä työnä kuitenkin, sillä olisi niitä hieroja ollut omassakin aluskunnassa.

Tätä muistellessa kohentui mieli ja irvalaan olevat ra'ot näyttivät vetäytyvän kiinnem-

mäksi. Samassa oli jäämatkakin loppunut. Hevonen, joka oli tähän asti hiljaa umpiteitä kulkea kituuttanut, kiskasi yht'äkkiä re'en nelissä rantatörmälle, kello kilahti kiihkeästi aisassa ja painavat aatokset haihtuivat seurasta.

— Hevonen! huusi hän ja sujahdutti sitä suitsillaan parempaan vauhtiin. Mitä hulluja hän tässä syntejään hautoo! Ei hän ole sen pahempi kuin muutkaan!

Ja kun herra läheni kapteenin taloa ja ajaa karahutti pihaan, olivat kaikki äskeiset ra'ot painuneet visusti toisiinsa, niin että oman tunnon päällys oli kuin hyvästi kiinni juotettu silta. Ei rakoja näkynyt eikä rakojen juotoksiakaan. Kaikki oli yhtä sileää levyä.

4.

Kapteenin luo oli tullut vallesmanni vieraaksi vähää ennen kun Hellmanni ajoi pihaan.

— Siinä susi, jossa . . . tuossa hän nyt on! huudahtivat molemmat, kun näkivät Hellmannin kartanolle ajavan.

— Hän tulee sovinnoille . . . me siis teemme, niinkuin tässä puhuttiin . . . Siitä tulee hyvä juttu!

Se mahtoi olla jotain hauskaa, koska kumpanenkin salaperäisesti nauroi sisäänpäin.

— Tst! Hän on jo porstuassa! Pidä hyvä miini . . . minä kuuntelen täältä koko ajan . . .

Parahiksi ehti vallesmanni pujahtaa toiseen huoneeseen, kun Hellmanni astui sisään.

Jotenkin rehevästi tuli hän ovesta ja heitti hattunsa ja rukkasensa tuolille.

— Hyvä päivä! sanoi hän yhtä leveästi kuin hänen tapansa oli.

Kapteeni oli kiireesti istunut pöytänsä ääreen, sukaissut silmälasit nenälleen ja oli nyt jotain lukevinaan. Hän näkyi kyllä vieraan tulon kuulevan, mutta vasta jonkun aikaa viivytyttyään nosti hän päänsä katsellen tulijata lasien yli.

— Päivää, vastasi hän kylmästi ja hitaasti, samalla vähän kummastellen, ja liikkumatta paikaltaan.

Herra oli aikonut asettautua niinkuin kaikki olisi ollut entisellään, mutta vastaanotto vei heti häneltä sen varmuuden, jonka oli ollut saamaisillaan. Koetti hän kuitenkin sitä ylläpitää mennessä kättä antamaan. Vaikka isännän kädenpuristus oli laimea, niin teki hän sentään

vielä sen, että istuutui käskemättä sohvaan. Arasti alkoivat hänen silmänsä kuitenkin pälyä ympäri huonetta, kattoon ja seinille, kun ei kapteeni alottanut puhelua. Tämä vaan istui paikoillaan, pää pois päin käännettynä peittääkseen nauruaan, jota oli vaikea pidättää.

— Onko mitään, jolla voin veljeä palvellella? kysyi hän vihdoinkin hyvin totisesti.

— Se nyt on se ikävä juttu . . . Älä ole milläskään . . . annetaan sen olla . . . mitäs me tyhjistä käräjöimään yhden pitäjän miehet!

Ja hän koetti hymyillä ja teki kädellään halveksivan liikkeen koko asialle.

— Se on hyvä, että veli myöntää sen ikäväksi asiaksi. Ikävä se todella onkin . . . varsinkin meille.

— Niin on, elkää huoliko siitä sen enempää . . . mitäs joutavata . . . sovitaan pois!

— Vai niin, vai olisi veli taipuvainen sovintoon? Hm! — Vai olisi veli taipuvainen sovintoon! Hm! Jahah! jahah! Se ilahuttaa minua.

— Niinpä niin, mitäs siitä käräjätä käymään semmoisesta . . . se on niin kovin pieni asia . . . eikä siitä muuta hyötyä ole kuin että

se vaan herättää tarpeetonta juorua . . . Saahan se olla? — olkoon puhuttu!

Kapteeni seiso i yhä pää pois päin käännettynä, mutta vilkasi kuitenkin tuontuostakin oven rakoon, jossa kiiluili vallesmannin toinen silmä.

— Hm! rykäsi hän taas epämääräisesti. Tietääkö veli, millainen edesvastaus tuollaisesta menosta on meidän laissamme määrätty?

— En minä tiedä, vaan ei suinkaan se . . . ei kai se suurikaan . . . En bagatell!

— Se on sen mukaan, minkä nimen kukaan millekin asialle antaa. Ehkä minä saan luvan näyttää asiata koskevan lainpykälän . . . ole hyvä ja tule lukemaan.

Kapteenilla oli jo lakikirja auki määrättyltä kohdalta ja hän asetti sen pöydän nurkalle. Hellmanni tuli pöydän ääreen seisomaan, mutta pyysi kapteenia lukemaan . . .

— Minulla kun ei ole lasisilmiiä, sano i hän syyksi.

— »Keisarillinen asetus väärästä ilmiannosta ja muusta kunnianloukkauksesta, annettu marraskuun tjuguseks päivänä adertonhundra sekstiseks», luki kapteeni seuraten tekstiiä sormellaan.

— »Sjette paragrafen: kukin, joka tarkoittaa alentaa toista hänen kansallisessa arvossaan taikka vähentää luottamusta häneen siinä toimituksessa tai elinkeinossa, jota hän harjoittaa» . . . sen sinä olet juuri tehnyt . . .

— Niin, niin, no entä sitten . . .

— »joko puheella tai merkeillä tai kirjallisella esityksellä, jota hän levittää tahi leviyttää, väärästi syyttää häntä vissistä rikoksen lajista tai semmoisesta teosta, joka voi hälle saattaa toisen ylenkatseen, rangaistakoon herjauksesta kuritushuoneella kahdesta kuukaudesta kahteen vuoteen taikka vankeudella yhdestä kuukaudesta yhteen vuoteen taikka sakoilla viidestäkymmenestä tuhanteen markkaan saakka.»

— Jahah! Hm! Vai niin. Vaan onko tämä tämän aikuinen laki . . .?

— Se on vasta vahvistettu. Katso itse.

— Niin, niin . . . niinpä näkyy olevan . . .

— Se on ankara pykälä.

— Vaan eikös siinä ole alin määrä viisikymmentä markkaa sakkoa?

— Se ei tässä tapauksessa voi tulla kysymykseenkään. Istuvan oikeuden herjaaminen

on päinvastoin katsottava ankarimman määräyksen mukaan . . .

— En minä usko sitä.

— Päättäköön oikeus sen, jos et usko.

— On siinä »förmildrande omständigheter» . . . Minä en ollut oikein selvä . . .

— Olit sinä selvä, sen huomasi jokainen, ennenkun aloit haukkua.

— En minä ollut selvä . . . minä kävin ulkona sillä välillä . . .

— Omituista tosiaankin, ja minulle kun on kerrottu, ett'et siellä muuta tehnyt kuin ärjyit hevosellesi . . .

Hellmanni ei osannut mitään siihen. Hän oli ääneti ja pureskeli partaansa.

— Niin no, sovitaan se nyt sitten . . . minkätähden te ette saata sopia . . .

— Kyllähän minä puolestani . . . en pidä niin suurta väliä koko asialla . . . saatan sen minä sopia, vaan en tiedä, kuinka . . .

Hyvän mielen hyrähdyksensä pääsi herran kulkutorvesta ja kiitellen kapteenia tarttui hän hänen käteensä . . .

— Tack bror! Tack bror!

— Ei kiittämistä! Minä puolestani, sanoin minä, vaan en tiedä, kuinka muitten laita on. Vallesmannin on pahempikin. Häntä sinä loukkasit enemmän kuin ketään muuta.

Herra luuli jo pihdistä päässeensä ja nyt se kiristi häntä entistä kovemmin.

— Parasta on sentähden, jatkoi kapteeni, että ajat nyt hetikohta hänen puheelleen ja koetat pyytää häntä sovintoon . . .

— Minä lähden, minä lähden hetipaikalla ajamaan . . . ehkä hän suostuu . . . mitä luulet? Etkö luule, että hän suostuu?

— Saattaapa suostua . . .

— Eikö hän ole mitään sanonut?

— En minä ole häntä tavannut sitten viimeisen . . .

— No, mitä hän silloin? Oliko hän vihainen?

— Kyllä hän silloin oli julman vihainen . . .

— Vihainen se on . . . se on vihainen ja sydämikkö. Vaan eiköhän tuo kuitenkin rupeisi sopimaan? Etkö luule, että hän rupeisi?

— Sitä ei voi tietää.

— Minä ehkä lähden hänen luokseen ajamaan . . . mitä arvelet, menenköhän?

— En tiedä, kuinkahan olisi parasta.

— Kyllä minä lähden sinne hetipaikalla. En käy kotonanikaan . . . ajan ohitse sinne suoraan. Sinä olet, veli, hyvä mies. En minä toista semmoista miestä tunne . . . en totta tosiaan minä tunne. — Hyvästi nyt! Käy, hyvä veli, minunkin talossani . . . Sinä niin harvoin meillä käyt, vaikka me ollaan yhden pitäjän miehiä . . . Vaan hyvästi nyt!

— Minnekkä sinulla on semmoinen kiire . . . istu nyt ja polttele!

— Ei, ei, kyllä minä polttaisin . . . kiitoksia paljon . . . mutta en minä nyt tällä kertaa . . . minun pitää joutua sen vallesmannin luo . . .

— Eihän tuo nyt niin jäniksen selässä liene . . .

— Jos ennättää lähteä pitäjälle eli niin pois päin . . . niin että kyllä minun täytyy . . . anna nyt anteeksi . . .

— No, hyvästi sitten . . .

— Hyvästi, veli, sano vaimollesi terveisiä ja käy talossa . . .

Notkeana ja hätiköiden lähti herra ulos ja samassa tuli vallesmanni piilostaan. Yhdessä

katsoivat he kapteenin kanssa ikkunasta, kuinka Hellmanni päästi hevosensa irti tikapuista ja lähti kiireelle räntäsateeseen ajamaan.

Tuskin oli tulta viritetty, kun Hellmanni iltahämärissä ajaa uudelleen kapteenin pihaan...

Kapteeni ja vallesmanni istuivat totilasien ääressä, kun kompuroimista ja lukon haparoimista kuului porstuasta. Viimein työntäytyi sieltä kulmakarvojaan myöten lumeen tahrattu mies.

— Hyv' iltaa, sanoi Hellmanni arasti.

— Hyvää iltaa, hyvää iltaa, vastasivat toiset ystävällisesti. Veli on hyvä ja käypi istumaan.

Epäileväisesti mulkoillen vuoron kumpaa-kin ja märkää partaansa sormillaan kampaillen istui Hellmanni tuolille sohvan viereen. Isäntä tarjosi tupakkaa ja totia, mutta hän ei kumpakaan ottanut. Sitten jatkoivat kapteeni ja hänen vieraansa verkkaista keskusteluaan hyvistä ja huonoista säistä, lumipyryistä ja pakka-
sista, koettaen Hellmanniakin siihen vetää. Hänen täytyi siihen silloin tällöin osaa ottaa, saamatta omaa asiaansa esille. Vihdoin meni kapteeni pois huoneesta totivettä noutamaan ja silloin kääntyi Hellmanni vallesmannin puoleen.

— Minä kävin siellä teillä sen asian tähden . . . kyllä kai se on kapteeni puhunut?

— Ei, mikä asia se on?

— Se on tuo, joka tapahtui siellä pitäjätuvalla . . . silloin . . . kyllähän sinä sen muistat . . .

Vallesmanni polttaa tupsutteli piippuaan koko ajan.

— Sekö? — Vai niin . . . mitäs siitä?

— Minä kun olen saanut manuun sentähden . . . vaan ei anneta sen mennä oikeuden eteen . . .

— Mitä varten ei? Siellähän se ehkä parhaiten riita ratkiaa . . .

— Ei, ei anneta mennä . . . sovitaan pois hyvinä miehinä . . .

Yhä polttaa tuhutteli vallesmanni piippuaan, eikä puhunut siihen mitään, niin että Hellmanni oli pakotettu vielä lisäämään:

— Ja kyllä minä maksan sopiaisiakin, jos niitä . . .

— Hm! — Ei se ole sillä hyvä . . . sinä haukuit minua pahasti, sinä sanoit minua roistoksi, juomariksi, huorintekijäksi . . .

— En minä huorintekijäksi sanonut . . .

— Etkö sanonut? vihastui jo vallesmanni, teetkö tyhjäksi, ett'et sanonut? Kaikeksi siksi sinä haukuit ja vielä paljoa pahemmaksikin . . . sinä syljit silmillenikin minua, ruunun virkamiestä, istuvan oikeuden edessä . . .

— Enhän minä muuta kuin pudotin pikanellin lattialle . . . näinikään . . .

— Vai pudotit? Noin väänsit poskestasi etusormella ja lähätit minua kohti . . . onneksi meni se kuitenkin seinään eikä sattunut, mutta sitä ei oteta lukuun, ett'ei se sattunut, kunhan kerran tarkoitit. Yrityskin rangaistaan rikoslain mukaan — murhanyritys. Se sinun pitäisi tietää, ett'en minä siedä, ett'en minä siedä julkista pilkkaa tehtävän järjestyksen ja yleisen turvallisuuden ylläpitäjästä ja valvojasta! Tiedätkö sinä, mikä edesvastaus on semmoisesta?

— Kyllä minä sen tiedän . . . suuri siitä on edesvastaus . . . mutta kun se tapahtui minulta kiivaudessa enkä minä tiedä, mitä minä kiivaudessaani teen . . .

— Se ei minua liikuta! Ratkaisoon oikeus asian . . . Vallesmanni oli todellakin kiivastunut tapausta muistellessaan, ja vihaisesti käveli hän kaha-käteän lattiata pitkin. Hell-

manni käveli hänen perässään ja puhui aina kääntein kohdalla.

— Elä, hyvä veli, anna mennä sen oikeuteen . . . peruuta pois, velikulta, manuu . . . minä maksan sopiaiset . . . peruuta, hyvä veli . . . johan lupasi kapteenikin sopia . . . eikös luvannut?

— Lupasinhan minä, sanoi kapteeni asettaessaan vesikannua pöydälle.

— Minkätähden sinä et sitten saata . . . anna, hyvä veli, se anteeksi . . . elä saata minua onnettomuuteen . . . kyllä minä maksan, minkä tahdot . . .

— Maksatko niin paljon kuin minä tahdon?

— Niin, niin, kohtuuden mukaan . . .

— Kyllä sinun kohtuutesi tiedetään . . . et sinä ilman käräjiä maksa penniäkään!

— Minä maksan . . . minä maksan hetipaikalla! Paljonko tahdot?

— Mutta muuten niin ei makso ole suinkaan pää-asia, sanoi kapteeni. — Pää-asia on anteeksi pyyntö . . .

— Johan minä olen teiltä pyytännyt ja pyydän minä vielä uudelleen . . .

— Meiltä? Mitä se auttaa, jos sinä meiltä pyytäisit vaikka ikäsi anteeksi, kun siinä on kuitenkin koko lautakunta sovitettavana?

— Lautakunta?

— Niin juuri, lautakunta! Kaikkiahan sinun haukkumisesi koski ja jokainen heistä on pyytänyt minua asianajajakseen . . .

— Voipa sitten sentään! Voipa, voipa sitten sentään! Kyllähän minä nyt hukassa olen, ikuisessa hukassa ja onnettomuudessa . . . voipa, voipa sentään!

Kun vallesmanni oli aikansa nauttinut toisen valituksista ja voivotuksista, sanoi hän:

— No, jos minä hyvässä tahdossani koettaisin auttaa sinua. Mutta muista, että hyvässä tahdossani, sillä et sinä sitä ole ansainnut.

— Voi, auta, hyvä veli . . . elä sorra . . .

— Etkö sinä ole ketään sortanut?

— En minä ole . . .

— Etkö nylje ja nahkaa esimerkiksi mökkiläisiäsi . . .

— Kuule, Rothberg, huomautti kapteeni väliin, mitä se meihin kuuluu, kuinka hän on mökkiläistensä kanssa . . . se on heidän oma asiansa . . .

— No, niin on, niin on . . . Mutta niinkuin sanoin, niin saatan minä koettaa, vaikk'en tiedä, kuinka käy. Vaan jos suinkin voin, niin koetan päästää sinua pulasta.

— Koeta, hyvä veli, koeta . . . puhu lautamiesten kanssa ja houkuttele ne sopimaan. — Eikös niistä ole muutamia sinulle velkaakin?

— Ei tässä pakkokeinoja käytetä!

— No ei, no ei, ei pakkokeinoja . . .

— Ainoa, jonka luulen auttavan, on julkinen anteeksi pyyntö.

— Niin, niin . . .

— Sitä ainakin minä vaadin omasta puolestani ja samaa luulen kapteeninkin vaativan . . .

— Vaadin, sanoi kapteeni nenä lasin sisässä, totia ryypätessään.

— Ja samaa vaatii jokainen lautamieskin.

— Niin, niin . . .

— Sanalla sanoen: sinun täytyy siis julkisen seuran läsnäollessa pyytää anteeksi kaikilta meiltä, joita olet törkeästi loukannut.

— Niin, niin, kyllä minä, kyllä minä sen teen . . . milloinka minä?

— Parasta on, jos jätät asian kokonaan minun huolekseni, muuten se ei . . .

— Sinun huoleksesi . . . toki kaiketikin . . .

— Tämä asia tulisi olemaan oikeuden edessä ensi maanantaina . . . sen edellisenä iltana voit sinä tulla kärjäkartanon saliin, jonne minä kutsun asianomaiset ynnä vieraiden miesten kanssa . . .

— Elä kutsu vieraita miehiä . . .

— Se on sinun hyödyksesi ja muuten asian laillisuus sen vaatii.

— Elä kutsu kuitenkaan kovin monta . . . pari kolme . . .

— Se on minun asiani!

— Niin, niin . . .

— Ja sen sijaan, että sinä kullekin maksat eri sopiaisrahat, koetan minä houkutella heitä tyytymään siihen, että vietetään tätä iltaa asianomaisen kustannuksella vähän hausvasti . . .

— Niin, mitenkä tuota —?

— Niin, että minä hankin jonkun, joka laittaa illallisen sopivilla ruokalajeilla ja sitäpaitse juomia tarpeen mukaan . . .

— Niin, niin . . .

— Suostutko siis siihen?

— Niin tuota . . . vai niin . . . Ei kai se?

... kuinka se ...? Minä en ole niissä semmoisissa ollut, vaan tulisiko ne niinkuin sanot kestít?

— Kestítkö? Se on sitä myöten, miten tahtoo nimittää ... no, jaa, kestít! Entä sitten?

— Ei mitään, ei mitään ... Ei sitä edeltäpäin taida tietää, kuinka kalliiksi ne ...?

— Sitä minä en tiedä, mutta jos säälit muutamia kymmeniä markkoja, niin ann' mennä kärejiin ... sama meille on!

— Ei, enhän minä siitä puhukaan, ett'en minä ... ilmanhan minä vaan ... kyllähän se sopii niin ... Joo ... Hm!

Asia oli siis päätetty ja vähän aikaa vaiti oltua alettiin puhua muusta. Hellmannilta se ei kuitenkaan sujunut. Hän oli kovin haja-mielinen ja sammutti vähä väliä piippunsa, jonka kapteeni oli pakoittanut hänen sytyttämään. Vähän aikaa istuttuaan hän nousikin, heitti hyvästinsä ja lähti ulos.

Mutta porstuassa kääntyi hän takaisin ja pyysi ovelta vallesmannia tulemaan, sillä hänellä olisi vielä vähän sanomista ...

— Tuota ... sitä minä ... niin että ... ett'ei niihin kesteihin, kun ne tulee, ett'ei menisi puhdasta rahaa liian paljon ... minulla

on ollut tiukka rahasta nykyään . . . niin saisi sanoa kievarin emännälle, että tulisi meiltä hakemaan lihaa ja kalaa ja maitoa ja saisi meiltä ruuanlaittajankin, joka on pitoja ennenkin laittanut . . . vaikk'ei kai nämä pidot tulekaan . . . niin, niin . . .

— Kuule, veli, sanoi vallesmanni, ehkä me heitämme ne asiat kievarin emännän huoleksi . . . eli jos et raski näin, niin mennään sitten käräjiin, niin sillähän näistä pääset . . .

— Ei, ei millään lailla . . . en minä . . . hyvästi vaan . . .

— Skål då på den saken! sanoi kapteeni, kun Hellmanni oli mennyt.

— Skål! vastasi vallesmanni.

Mutta epämääräisissä tuumissa ajoi herra yötä myöten kotiinsa päin. Tie oli ummessa ja kulku hidasta. Alkutaipaleesta kiirehti hän hevostaan ja kun se ei auttanut, kiivastui hän ja löi ruoskalla. Hevonen pukkasi muutaman laukan, mutta luhnahti kohta takaisin kävelyyn syvissä nietoksissa. Niin että herran täytyi tyytyä käymäkyytiin.

Kahdenlaiset ajatukset häntä vuorotellen kiusasivat kahdella asialla. Se ensiksikin puri

ja jäyti kauheasti mieltä, että hän oli ollut toisten pilkanteon alaisena ja että yhä vielä mahtoi tulla olemaan. Ja sitten huolestutti toiseksi se, että mitä kestit tulevat maksamaan. Nehän saattaa nousta niin korkealle kuin toiset tahtovat. Onhan niillä valta määrätä ruuat ja juomat ja kutsua vieraat. Hän koetti laskea yksikseen, ketä he voisivat kutsua, mutta ei hän tohtinut niin suurta summaa päähän asti ajatellakaan kuin siihen hänen mielestään tarvittiin. Yht'äkkiä iski hänen mieleensä Oulun kauppaneuvoksen kestit samppanjain ja jälkiruokain kanssa . . . Vaan ei nuo tuollaisia kuitenkaan? Ei nuo niin julki jumalattomia lie? Vaan mikä niiden tietää? Onhan niillä valta vaikka mihin . . . ja niillä on vanhaa vihaa . . .

Loppumatkan hän milt'ei vaikeroi itseksseen tuosta pelosta. Ja kun viimeinkin tuli kotiinsa, käyttäytyi hän kuin sairas. Yhki ja puhui surkealla äänellä, otsa rypyssä. Rouvan piti auttaa turkit ja muut vaatteet päältä pois ja vetää päällyskengät jalasta.

— Mikä sinulla on? Mihinkä kohtaan sinuun koskee? koetti rouva kysellä, mutta herra ei vastausta antanut. — Koskeeko päähän? Tai ehkä olet vilustunut? Jos minä käskisin keittää teetä?

— Ei tarvitse . . .

— Hierominen sinulle ehkä hyvää tekisi . . . se on varmaankin se sinun vanha kaulatautisi, annatko minä koetan . . .

— Mitä helvettiä sinä hommaat siinä . . . anna minun olla rauhassa . . .!

Vihoissaan repäsi herra turkin takaisin hartioilleen, ryntäsi paukkuen ulos ovesta ja riensi omaan kammariinsa. Äkäisesti sulki hän oven, kääriytyi turkkiinsa ja heittäytyi sohvalleen maata.

5.

Oli yleinen riemu pitäjän herroissa, kun tuli kuuluksi, että Hellmanni oli pakoitettu pitämään kestit, joihin vallesmanni sai kutsua vieraat. Jokaisella oli jotain äkää hovin herraa kohtaan, jos ei muusta niin siitä, että hän oli rikas, ja nyt nautittiin siitä herkusta, missä vaan kaksi miestä yhteen sattui. Ja joka talossa, mihin vallesmanni uutisensa kuletti, hykerrettiin käsiä hyvästä mielestä, ja sekä tullessaan että lähtiessään sanoi vallesmanni samat sanansa:

— De' . . . de' fröjdar mej ända intill lilltån, den här historien . . .

— Se on oikein sille! kävipäs kerran satimeen sekin kettu! lisäsivät aina toiset.

Vallesmanni oli kutsunut kaikki tuttavansa »vieraiksi miehiksi» pitoihin ja muut asianomaiset olivat tehneet samoin. Niin että kun käräjien oli alkaminen juuri samaan aikaan, kaikki kirjurit, asianajajat, tuomarin apulaiset, lautamiehet, siltavoudit ja muut siihen aikaan ko'ossa olevat henkilöt kieltään lipoen valmistuivat iloista iltaa viettämään Hellmannin herran kustannuksella. Paitse heitä oli tuomari, tohtori, apteekkari ja puolikymmentä maakauppiasta myöskin pyydetty samaan tilaisuuteen saapumaan.

Kirkonkylä oli kuin pieni kauppala, jossa löytyi muun muassa kestikievari ja sen yhteydessä ravintola. Tämän suuri sali, jota myöskin käräjähuoneena käytettiin, oli tätä iltaa varten muutettu kestituvaksi. Oikeuden pöytä oli siirretty seinämälle ja tuomarin istuin samaten. Raamattu ja lakikirja oli nostettu ylös pölyisen kirjakaapin korkeimmalle hyllylle. Sen sijaan oli kannettu keskelle lattiaa valkeilla liinoilla katettu tuvan suuri leipomapöytä, jonka ääressä piti ensin sopiaismaljat juotaman ja sitten illallinen syötämän. Pitkin seinä oli aseteltu pienempiä pöytiä, joiden

päälle totineuvot kannettiin ynnä paperossipuntit ja tuhka-astiat. Kaikki piti olla kuin kesteissä konsanaan ja vallesmanni ei ollutkaan käsenyt laittaa illallista, vaan tilannut »supeen».

Kestikievarin emäntä järjesteli piikansa avulla maljalaseja pitkin pöydän reunaa ja isäntä, samalla myöskin maakauppias, kanto puodistaan paperossia pienille pöydille ja kaateli pullosta konjakkia karahviineihin.

— Haetko illalliseksi hummeria kellarista? kysyi isäntä.

— Haenhan minä . . . ei siitä muuten kuitenkaan näy erilleen pääsevän . . . antaa Hellmannin kerran maksaa meillekin . . .

— Joutaa maksaa . . . Oulusta tuo aina tuopikin kaikki tavaransa, suolansakin . . . vaan jääpäs kerran jokunen rikkautta meidänkin puotiin.

-- Kyllä se on koko roisto se Hellmanni . . .

— Hyvä on sekin, puuttui piika puheeseen, hyvä on, mutt'ei ole parempia muutenkaan . . .

— Mitkä?

— Nuopa herratkaan, vallesmannit ja ne, kun suotta tällöiset maksatetaan.

— Olikos sen pakko haukkua?

— Ei haukku haavaa te'e. Ja hyvin ne sen ansaitsee. Jos minä olin haukkumassa, niin haukuin vielä enemmän.

— Panenko monta punttia näille pöydille kullekin . . . kaksiko?

Pane kolme-neljä . . . kuta enemmän panee, sitä enemmän menee . . . jos on vara ottaa, niin ottavat aina uuden ja heittävät entisen puoleksi poltettuna pois . . .

— No, johan minä olen monta kertaa sanonut, että sinä olet välistä viisaampi kuin minä . . . ei ole monella niin viisasta eukkoa kuin minulla.

Lihava emäntä nykäsi kylkeen piikaansa, iski hänelle silmää ja suhahti pilkallisesti:

— Puhuu niinkuin hän se muka tässä kuitenkin . . . pyh!

Emännänhän olikin puoti ja kaikki ja hänellä oli valta talossaan. Puotipojan oli hän toiseksi miehekseen ottanut ja yhä hän itse hallitsi ja vallitsi.

Mutta noin seitsemättä käydessä illalla alkoi ajaa vieraita pihaan. Vallesmanni tuli ensiksi niinkuin isäntä ainakin ja vastaanotti

toiset. Tultuaan komensi hän lyhdyn pors-
tuaan, käski asettaa lisää kynttilöitä pöydille
ja ikkunoille, jotta osaisivat vieraat kohti tulla
ja että näkyisi maantiellekin, että täällä oli pidot
niinkuin häät mitkäkin. Mitäs tyhjästä säästä-
misestä! Ei ollut köyhä maksamassa!

— Käykää vieraat peremmä . . . astukaa
vaan sisään . . . ja heti pieni konjakkari kyl-
mästä tultua . . . tuokaa sokeria ja kylmää vettä!
. . . Kippis! — Tääll'on tupakkaa, sikaria ja
paperossia, kumpaa vaan haluttaa . . . olkaa
hyvät! kehoitteli vallesmanni tulevia ja vei
vieraansa perälle.

Tohtori tuli, toi suuren mahan mukanaan.
Tuli tuomari ja pani nenänsä torvena soimaan.
Apteekkari hiipimällä niinikään saapui, hatu-
taan huolissaan, minnekkä sen panisi, ja kun
sai sille sijan ikkunalla kukkien takana, ryhtyi
heti partaansa ja kauvan sitä kampaili liivin
taskussa säilytettävällä kammallaan . . . sen teh-
tyään vasta paperossin sytytti ja yhtyi muiden
seuraan. Kapteeni löydyttyäytyi hänkin suu-
ressa sudennahka-turkissa, josta selvittyään astui
peremmälle huonetta siistissä takissa, parta
huolellisesti ajettuna, jälellä vaan säännölliset
viikset, ja kädessä oma piippu. Sitä mukaa
sitten muut kaikki, niin lautamiehet kuin kir-

jurit, asianajajat, tuomarin sihteerit ja muutamia pitäjän rikkaimpia isäntiä.

Vallesmanni kehoitteli yhä istumaan ja polttamaan.

— Istukaa ja polttakaa ja olkaa niinkuin kotonanne! sanoi hän sanomistaan ja lisäsi erikseen kuiskaamalla jokaisen korvaan, viekkaasti hymyillen:

— Ei ole kunniavieras vielä tullut, mutta ei se mitään . . . saatetaan tässä siltä alkaa.

— Kunniavieras! purskahtivat kaikki nauramaan, nauroivat ensin vallesmannin kanssa ja sitten keskenään, menivät hiukan kumariinsa, oikasiivat siitä vähän ajan päästä suoriaksi jälleen ja housunkaulustaan kohottivat.

Kapteeni kulki vallesmannin jälestä ja pisti päänsä jokaiseen piiriin, joka oli »kunniavierasta» syntynyt:

— Se oli saakelin hyvä keksintö . . . eikö totta?

— Tämä olis yks mainio stoffi yhteen komediaan, sanoi tohtori, joka tunsu näyttelmätaidetta. — Se olis mainio effekti, jos kuka olis, joka osais sitä kompponeerata.

— Voi sun peeveli, kun se olis hyvä!

No kerrassa mainio! Mutta kuinka hän tähän suostui?

— Täytyi, täytyi . . . tämä on oikeastaan minun keksintöni, heh, heh, heh! Meillä oli ennen minun luutnanttina ollessani samanlainen juttu erään toverin kanssa, joka oli ollut näinikään tyhmä . . . (ja sitten hän sen tarinan laveasti kertoi) . . . ja eikö totta, eikö tämä ollut paras keino rangaista?

— Se oli kerrassa paras . . . ja näin tähän iloon päästiin osallisiksi syrjäisetkin . . .

— Ettekö ole kuulleet, kuinka me häntä karkuuteltiin edestakaisin . . .?

— Lumisateessa ja pyryssä . . . niin! Rothberg siitä jo puhui . . . Mutta ei sitä olisi uskottu, että Hellmanni niin antaisi itseään . . .

— Täytyi, täytyi . . . heh, heh, heh! Ei auttanut, kun västinki peloitti . . . heh, heh, heh!

— Mitä hiiden västinkiä siitä semmoisesta . . .?

— Tst! Juu, juu! niin on laki, mutta siitä asiasta ei saa puhua ennenkun huomenna . . . suu kiinni tänä iltana . . . heh, heh, heh!

Kaikki nauroivat, sillä asia oli nyt kaikkien mielestä kahta sukkelampi ja kapteenin

ja vallesmannin temppu oli yleisenä puheenaineena joka ryhmässä.

Vaan Hellmannin viipyminen alkoi käydä vallesmannille pitkäksi ja sentähden kävi hän kyökissä komentamassa totiveden sisään.

— Kosk'ei näy kunniavierasta tulevaksi . . . ja mehän tässä isäntiä . . . sanoi ja rupesi panemaan sokeria lasiin, mutta silloin tuli kievarin renki sisään ja ilmoitti hänelle, että hovin herra kutsui ulos puheilleen . . .

— Minkätähden se ei tule huoneeseen?

— Siellä se reessään istuu ja laittoi teitä hakemaan.

— Mitä hittoja se . . .? murahti vallesmanni, mutta meni kuitenkin ulos. Muutamia kirjureja hyppäsi heti hänen jälestään oven raosta katsomaan.

— Sielläkö se reessään vielä istuu? kysyivät heiltä toiset.

— Jo nousee ylös . . .

— Mitä varten se ei tule sisään?

— Ei tahdo tulla täältä kautta . . . sanoisi kernaammin menevänsä puotikammariin ensin . . . olkaapas hiljaa, kun ei kuule mitään . . . »Onko siellä paljo vieraita?» kysyy. Ei sano

vallesmanni olevan paljon . . . »Kenenkäs ne on nämä kaikki hevoset?» . . . Ähäh, älysipäs! — Tst! — Vallesmanni sanoi, että mitä sinä hevosista . . . Ai, saakeli!

Oven raosta katsojat hyppäsivät kiireesti syrjään, sillä samassa avasi vallesmanni sen ja työnti Hellmannin hartioista huoneeseen. Kaikki salissa olijat nousivat seisoalleen ja ne jotka kävelivät, seisottuivat ja kumarsivat tulijalle. Tämä itse vastasi tervehdykseen ensin hämilään olevan rykäisyllä ja sitten parilla katkonnaisella kumarruksella.

Vallesmanni kehoitti vastatullutta heittämään pois päältään ja muuan kirjureista tuli ottamaan turkkia vastaan. Sitten tuli kapteeni kättelemään ja vallesmannin kanssa veivät he vieraansa pöydän sivu kunniaa tekevän miesjoukon ohitse peremmälle huonetta. Sinne saapuivat kaikki muutkin kättelemään ja kuulumisia kyselemään ja haastattamaan. Hellmanni ei osannut muuta kuin änkyttää: »hyvä päivä . . . terve! päivä . . . hm . . . tuota . . . ei tuota . . . hm . . . hm!» ja kun oli päässyt enimmistä erilleen, pyysi hän vallesmannia kanssansa syrjähuoneeseen.

— Joko minun nyt kohta pitää . . . ?

— Kyllä, kunhan booli valmistuu . . .

— Tuleeko booli . . . ?

— Totta kai! kuinkas muuten?

— Niin, niin . . .

— Käy sinä saliin, niin minä menen kiirehtimään boolia . . .

— Kuule, elähän mene . . . niin, sitä minä, että etkö sinä ottaisi sitä tehdäksesi minun nimessäni . . .

— Niinkö anteeksi pyyntöä?

— Niin . . . samahan se olisi, jos sinäkin . . . minä en oikein . . .

— Miks'ei, voinhan sen tehdä, kun itse olet salissa läsnä . . . käy nyt sinne vaan ja pane tupakka ja prykää lasi itsellesi . . .

— Kyllä minä taidan täällä odottaa siksi kun . . .

— Tee tahtosi . . . vaan kun kuulet minun boolin laitaa kilistävän, niin tule silloin sisään.

— Joo, joo . . .

Vallesmanni jätti Hellmannin puotikamariin ja kiiruhti itse saliin ja sieltä viereiseen huoneeseen, jossa isäntä ja apteekkari valmistelivat boolia. Vähitellen kokoontui sinne

heidän ympärilleen joukko uteliaita lautamiehiä ja muita talonpoikia, jotka eivät olleet tätä kummaa ennen nähneet.

— Se on sitä keittoaan se, sanoi muuan.

— Eiköön ois yhtä hyvä syyvä sokerit sinnään ja juuvva viinit ja konjakit loatunaan!

— Näin tästä hyvä tulee.

— Sisoh! Jo riittää konjakki! Nyt pari pulloa viiniä vielä, neuvoi apteekkari.

— Pane kerrassa neljä ja yksi pullo konjakkia vielä! kehoitti vallesmanni.

— Tulee liian väkevätä . . .

— Ja kalliimpaa . . .

— Ei haittaa kumpikaan! Paremmiin tehoon ja kalleudesta ei puhuttakaan! Vai tässä sokerivettä juomaan . . . e-ohoh!

— Jokohan lie tuossa paljonii eestä tavaroo?

— Elä sinä sitä kysy, vaan maista!

— Antakeepas mullennii maistoo . . . kyläpä on hyvvee.

— Ei hyvää hetikään! Tuo pari pulloa samppanjaa!

— Elä hitossa!

— Mitä sinä . . . ainahan niin ruukataan paremmissa booleissa.

Kaikki nauroivat viekkaasti ja iskivät silmää toisilleen.

Boolia hämmennettiin ja yhä lisättiin siihen makua, kunnes vallesmanni ja apteekkari sopivat siitä, että kyllä se nyt vältti, vaikka ehkä olisi sentään vielä saanut panna jonkun pullon viiniä.

— Hyvä on! . . . Ja sitten kannettiin booli saliin ja mentiin kaikki perästä.

Sill'aikaa istui Hellmanni puotikammarissa ja kuuli seinän takaa hopeakapustan säännöllisen kalkkeen boolin laitaan, samalla kun toisen seinän läpi tunki kyökistä melu ja ruokain haju. Lukematon joukko kirouksia ja kiukkuisia sanoja myllerteli mielessä, mutta ei päästetty tulemaan.

Hän istuutui levottomasti tuolille, nousi ylös ja kulki puolilattiaan, seisottui, kuulosti ja palasi taas takaisin istumaan.

Yht'äkkiä kuului heleä kalina salista ja herra meni sisään.

Vallesmanni seisoi jo lasi kädessä ja isäntä täytteli maitokannusta viimeisiä alapäässä pöy-

tää. Kaikki muutkin olivat kohonneet istumasta ja loivat katseensa Hellmanniin, joka seisoi kammarin ovella pihtipuolta vasten.

Vallesmanni kalautti vielä kerran boolin laitaan ja alotti puheensa.

— Hyvät herrat! Hm! Niin, no, me nyt tiedämme kaikki, mitä varten tänne on tultu yhteen . . . niin, ett'ei niistä puhettakaan. Joka vanhoja muistelee, sitä tikulla silmään — vai mitä?

— Niin, niin! huudettiin joka taholta.

— Se on erehdyksestä tapahtunut ja kellekämpä ei erehdystä tapahtuisi. Ihminen on heikko! Vaan tämän asianomaisen puolesta tahdon minä vaan pyytää, että vanhat vihat unohdettaisiin ja oltaisiin ystäviä ja annetaan siis sen asian jäädä silleen . . . vai mitä?

— Annetaan, annetaan! Hellmanni on hyvä mies!

— Niinpä maljasi sitten . . . eläköön Hellman!

— Eläköön, eläköön!

Puhe ei ollut sen pitempi ja vielä huutaissaan hyökkäsivät kaikki kilvan lasien kimpuun. Joille ei niitä riittänyt, hakivat kahvi-

kuppeja kyökistä ja täyttivät ne boolilla. Vallesmanni antoi lasin Hellmannille, kilisti hänen kanssaan ja antoi kätensä ja kaikki muut, niin vieraatmiehet kuin asianomaisetkin, tekivät samoin: ensin tohtori, sitte apteekkari, tuomari j. n. e. arvon mukaisessa järjestyksessä. Kun kaikki olivat saaneet tehtävänsä tehdyksi, tulivat sitten vallesmanni ja kapteeni ja ottivat Hellmannin käsipuolesta ja veivät sohvaan istumaan. Sohvan edessä olevalle pöydälle kannettiin boolilla täytetty maitokannu ja kokoontuivat sen ympärille kehä herroja ja joitakuuta lautamiehiä, sill'aikaa kun toiset hoitivat itseään toisaalla salissa, juoden ja tupakoiden ahkerasti.

Hellmanni ei kuitenkaan oikein osannut tästä kunniaista välittää. Vallesmanni oli melkein panemalla pannut hänelle sikarin suuhun ja sitä Hellmanni siinä kömpelösti poltteli, istuen vähän hämillään, kovaksi kiillotettu kaulus kankeasti kaulassa ja partaveitsen jälkiä vasta ajetuissa poskissa. Käsi hiukan vapisi pidellessä ja sytytellessä sikaria, joka aina vähä väliä sammui.

— Täss' on tulta, puhui vallesmanni, ei sinun pidä, Hellmanni, olla milläskään koko asiasta enää . . . oltiin me silloin vähän vihaisia, mutta joka vanhoja muistelee, sitä tikulla silmään . . . ei niistä puhettakaan . . . terve!

— Niin, terve, veli, sanoi kapteenikin, istui tyytyväisenä silmät vähän sirrallaan, oma piippu hampaissa ja totilasi edessään, sillä hän ei välittänyt boolista. — Oletko sinä milloinkaa kotonasi, minä olen aikonut tulla sinun varsaasi katsomaan . . . se kuuluu olevan mainion komea . . .

— Onhan se näkö-hevonen . . .

— Tällä ne parhaat hevoset on koko pitäjässä!

— Näinhän tämä parhaiten saatiin reilutuksi paha asia, puhui taas vallesmanni, näin se sysäytyi syrjään ihan itsestään eikä ole kellekään sanomista sanaakaan . . . minulla ei ainakaan ole äkää ollenkaan . . .

— Eikä ole meillä muillakaan . . .

— Ja jos kuka sanoo, ett'ei Hellmanni ole hyvä mies, niin saa minun kanssani tekemistä! — Kuule, mitenkä se on sen Antin ryöstö . . . onko sillä kiire?

— Kiireenlainen sillä olisi . . .

— Hyvä, minä kuulutan sinne huutokauppan huomenna kirkossa jo ensi viikoksi ja hetikohta saat rahat käteesi. Ne on semmoisia junkkaria ne mökkiläiset.

— No, ne on pahimpia junkkareja, innostui puhumaan muuan isäntä, niiden kanssa pulassa on . . . ei ne maksa velkojaan, joita vuoden pitkään tekevät, eikä ne suorita arentiaan oikealla ajalla, ei ne hoida peltojaan eikä raivaa niittyjään . . .

— Vaan jos on syy siinä, että isännät liiaksi rasittaa . . .

— Se on helvetin vale . . . elä puhu, kun et tiedä . . .

— No, ei niistä riidellä, muistutti kapteeni, terve mieheen!

— Terve, Hellman, elä sinä ole pahalla tuulella! Juo sinä niin, että tiedät kerran kestissä olleesi . . . tuokaa lisää boolia!

— Ei ole enää . . .

— Joko se loppui?

— Hyvällä tavaralla on hyvä menekki, kun vielä kilvan otetaan!

— No, totia sitten! Ei se ollut meininkikään, että boolia koko illaksi riittäisi . . . pankaa totia miehet!

Hellmanni istui siinä kuin vieras omassa talossaan, jonka tavarasta toiset kauppaa käyvät.

Hän näki, kuinka paperossin pätkät pitkinä heitettiin lattialle ja vähä väliä uusi sytytettiin. Eikä kauppamies lakannut toisia puodistaan kantamasta. Oli kai niitä jo kymmenen mar-kan edestä kulutettuna niitakin, sikareista puhumattakaan . . . Jokainen näytti toisensa kilvalla juovan. Lasi lasin perästä tyhjennettiin ja moneen kertaan heilutti vallesmanni tyhjiä karahviineja ja huusi ne vähän päästä aina uudelleen täytettäväiksi.

Hän olikin jo melkoisesti juovuksissa ja samalla lailla monet muutkin.

— Elkää yhtään miehet . . . juokaa te vaan! Hellmanni on minulle antanut isännyyden, niin että kun minä käsken, että juokaa, niin silloin te juokaa! Juo sinä Hellmanni itsekin . . . eläkä murjota! Juo, kun pääsit niin hyvällä kaupalla . . . terve!

Sitten pyöritteli vallesmanni päätään oikeaan ja vasempaan ja ratkesi ankaraan nauruun:

— Saakeli kuin sinua oli silloin kiivasta miestä . . . häh, häh, häh! Ei sinua noljottajata enää tuntisi samaksi olennoksikaan . . . Sinä haukuit meitä kuin poika, niinkuin aika poika! Muistatko kuin minua pikanellilla heitit vasten naamaa? Onneksi se ei sattunut,

vaan meni seinään . . . Se oli onneksi sinulle, kiitä onneasi, ett'ei sattunut . . . Terve sinä siinä . . . eihän sull' ole lasiakaan? Anna kun minä prykään sulle oikein miehen totit!

— En minä huoli . . . minun pitää mennä kotiin.

— Etkö syö illallista?

— Tuleeko illallinenkin?

— Totta kai, etkö näe kuinka pöytää katetaan?

— Näenhän minä.

— Jää pois vaan . . . tulee hyvä illallinen . . . jää nyt!

— En minä . . . minä en ole oikein terve.

— No, eihän sille sitten mitä osaa . . . kuulkaa miehet!

— Mitä sinä . . . ?

— No, että sulle hyvästiä heittämään!

— Ei, elä puhu heille mitään.

— Totta kai! Kuulkaa miehet ja arvoisat vieraat . . .

Mutta melu oli jo niin suuri ja huone savua niin täynnä, ett'ei toinen toistaan kuullut eikä nähnyt. Vallesmannin ääni oli sitäpaitse

aivan käheä, niin ett'ei sitä kuulleet muut kuin aivan vieressä seisovat. Joku kiskasi häntä hihasta ja hän unohti Hellmannin ja jätti hänet seisomaan oven suuhun.

Päällensä pukiessaan näki Hellmanni, kuinka pöytää yhä katettiin, kannettiin ruokia ja juomia ja asetettiin olut- ja viinipulloja vieriviereensä kiinni toiseen päähän pöytää. Oluvia ennätti hän lukea jo tusinan ja viinejä puoli. Ja lisää tuli yhä puotikammarista.

Hänen silmänsä välähti, hänen sieramensa suurenivat, hänellä oli suurisolkinen leveä nahkavyö kädessään. Se pyrki tekemään kaaren ilmassa ja ainoastaan suurella ponnistuksella sai hän sen pakotetuksi kiristymään vyötäistensä ympäri.

— Käykää käsiksi jumalan viljaan — käykää käsiksi jumalan viljaan! kuuli hän vallesmannin kehoittelevan.

Hän seiso i reessään, oikasihe pitkin koko pituuttaan . . . sisällä naurettiin ja hohotettiin ja laulettiin kuorossa: »helan går! helan går! — sumfrati rati — rati rallaa! — helan går!» — hevonen kiskasi menemään ja retkahutti hänet pitkänään reen perään —

— Takaisin! huusi hän rengilleen. Py-sähytä!

Mutta ennenkun se ennätti tapahtua, hypäsi hän reestä, riipasi nahkavyön irti soles-taan, syöksi sisään ja vetäsi, turkki auki reuhot-taen, yhdellä tempaisulla alas pöydältä pullot ja pikarit, ja toisella paistit ja liemet ja lautaset. Sen tehtyään huusi hän, suu katkeran leveässä naurussa:

— Käykää pöytään, porsaat! Lakkikaa lätäköstä, kylän koirat! Se on Hellmanni, joka tarjoo! Mjukaste tjenare, mina herrar!

Ja ennenkun ehtivät tyrmetyksistään toin-tua, oli hän jo tiessään, reensä perässä retkal-laan, ja nauroi mennessään niin että ikkunat helisi.

SIPOLAN AAPON KOSIORETKI.

I.

On lauantai-ilta loppupuolilla elokuuta. Loppuneet ovat viikon kiireiset leikkuutyöt; vasta kylpemästä tullut väki istuksii hämärässä tuvassa ja somasti hohtaa kaikkien päällä puhtaata, valkoista paidat. Etuikkunain ääressä miehet päätänsä sukivat, mikä luukammalla, mikä liinaharjalla, mutta karsinassa istuu naisväki ja hiuksiansa palmikoille laittelee. Jutellaan siinä ja tarinoidaan eikä ennen heretä kuin höyryävä perunapata on liedeltä pöydälle siirtynyt. Paikallensa sitten kukin pöytään ehtii eikä kotvalle muuta kuulu kuin piimän särpimistä ja tuoppien kolahtelemista pöydän honkaiseen pintaan. Vaan vähitellen kuorikoko kunkin edessä suurenemistaan suurenee ja padan mustanpaistava pohja käskee syömämiehiä herkeämään. Kohta nouseekin väki pöydästä ravittuna, ja pian kumpuaa miesten piipuista sinertävä savu kohden tuvan nokisia orsia.

Uudistuu äskeinen puhekin ja hilpeästi hyppelevät aatokset sukkelain sanojen selässä, kun mieli on rauhainen ja tyyni ja lepopäivä vartoo.

Muut ovat jo aikoja äänessä olleet, mutta talon isäntä, harvapuheinen Aapo, ei suutaan avaa. Ei näytä muiden puheista huolivan eikä sekaudu niihin; istuu vaan ääneti pöydän päässä, piippunykä hampaissa, seinää vasten nojaten. Luulisi miehen melkein nukkuvan siinä, ell'ei rätisevä koppa ja pöllyävät savupilvet ilmoitaisi hänen henkensä työstä. Eipä kuitenkaan kukaan pidä lukua hänen äänettömyydestään, sillä tuommoinenhan on mies ollut jo melkein siitä pitäen, kun isävainaja isännyytensä hänelle heitti ja itse muutti tuvan turvekaton alle asumaan. Eipä siltä että Aapo ennenkään olisi ketään puheellaan pulaan pannut. Pienuudesta pitäen oli hän ollut harvasanainen ja aatoksiaan muille uskomaton mies — ja siksipä hänestä pitäjän mielipide useinkin arveli, että »jos hän ei juuri tuhmimpiakaan ollut, niin eipä järin teräväpäinenkään».

Pahat kielet, jotka aina syitä löytävät jos mihin ja kaikkien asioista puhuvat eivätkä jätä hiljaistakaan rauhaan, ne kuitenkin yhä juttelivat, että Aapon alakuloisuuteen on syynä yksistään se, ett'ei hän saa millään lailla emäntää

taloonsa. Rukkasia niitä oli vaan joka talosta satanut, vaikka Sipola oli rikas talo, vaikka äidit oli puolella olleet ja kanttori puhemiehenä.

Illan kuluessa alkoi Aapon piippu kuitenkin sammumistaan sammua, ja rupesipa mies tuosta vähitellen liikahtelemaan ja korvaansa miesten tarinoinhin kallistamaan. Ei ne häntä kuitenkaan tainneet erittäin huvittaa, koskapa han hän kohta muistutti miehiä, »ett'eiköhän maatamenon aika jo käsissä olisi, jos mieli huomenna kirkkoon nousta».

Eipä miehet nyt kuitenkaan maata joutaneet, sillä mökin Tuomas kertoeli parast'aikaa rosvotarinoita ja sanoipa yhden nähneensäkin monena iltana talonsa ympärillä vainuavan. »Eikä sitä Vahtikaan tahdo haukkua, mikä mies se sitten lieneekään.» Tuota kaikki pojat, jotka suummalla ovea istuivat, kovasti kummeksivat, renki Kalle kaikista ensin, mutta toisilleen ne siinä silmää iskivät ja ajattelivat: »taisipa se olla sen rosvo».

Ja jäipä kuin jäikin Aapokin hauskaa paki-noimista kuuntelemaan, ehdottelipa vielä itsekin tuo harvapuheinen mies, »että sietäisihän siitä vallesmannille tieto antaa, koska niitä niin läämältään liikkuu». »Niinpähän taitaisi tehtävä olla», arveli tuohon Tuomas, mutta pen-

kin päästä meinaili Kalle, että »eikö liene turhaa työtä — kyllä ne kinttunsa katsoo».

Siinä rupatellessa alkoi yö pimitä ja vihdoin alkoi väki levolle hankkiutua. Nuttunsa kukin naulasta otti, heitti sen hartioilleen ja siirtyi, mikä aittaan, mikä tallin ylisille, mikä minnekin. Maata eivät kuitenkaan kaikki menneet, sillä olisitpahan pirtin perälasista katsahtanut tummalle pihalle, olisit ehkä huomannut valkohousuisia olennoita hiipimässä siellä. Nuttu korvissa kulkiivat he seinämiä pitkin, kurkistellen nurkista jällelleen, mutta maantielle päästyään juoksivat he sen minkä jalat kannattivat lähimmäisen tien käänteeseen suojaan. Tämä tämmöinen varovaisuus oli välttämätön Sipolan rengeille ja kasakoille, sillä Aapo oli kovin vihainen ja sen hän heti kohta pani työstään pois, jonka tiesi yöjalassa kulkeneen.

Lopulta ei tupaan jäänyt muita kuin Aapo ja Tuomas, joka tämänkin, kopistettuaan »kahvit» piipustaan, alkoi haukotellen hakea nuttuaan naulasta. Mutta Aapo liikautti itseään lasin kohdalle ja kysäsi:

— Joko sitä aiotte levolle mennä?

— Jopahan se lie makuunkin aika — vanhaa enemmän nukuttaa kuin nuoria, ja

jopa näkyvät pojatkin täältä urjenneen. — No, enhän saa nutustani selvää, mihinhän sen pänninkaan.

— Olisi minulla vielä hiukan puhelemista kanssanne. — Muistattehan sitä äskeistä puhettamme pellolla?

— Muistan kaiketi! Kas, tuossahan on nuttu! — Ettäkö toden teolla aikoisit niinkuin naimapuuhiiin ruveta! — No, tarvitsehan kunnan talo emännänkin.

— Sepä se on, sepä se on — äitikin alkaa jo käydä vanhanpuoleiseksi, ja pitäisihän minunkin aikanani naida.

— Niin niin — nuorra naida pitää, vaatii se siihen vielä vanhanakin, niinkuin sananlasku sanoo — emäntäähän tässä tarvittaisiin, joka talon kunnossa pitäisi. Vaan mahtaisiko tuosta meidän Annusta olla?

— Annun laista minä aina olen ajatellut ja miettinyt, joka ei tyhjää koreile eikä kopeile — ettehän pane vastaan, jos hän itse suostuu?

— Josko itse suostuu — sitä väliä minä en tiedä, niinkuin jo päivällä pellolla sanoin, nimitäin sitä tytön omaa mieltä tässä asiassa — mutta mikäpähän pitäisi! Olethan poikamies ja kelpo

mies, niinkuin isäsikin ennen. Luulisipa tytön katsovan etuaan, kun pääsee taloon, mutta käskemään en mene enkä taas kieltämäänkään, sillä en tuota ole ennenkään tehnyt, ja ovat-han nuo tyttäreni muutkin miehelle päässeet, yhtä hyvin kuin rikkaimpienkin lapset. — Parasta on, että itse käyt puheillaan.

Näin tarinoi tyytyväisenä Tuomas-ukko, pisti piippunsa taskuun ja astua kyhnysteli verkalleen pirtistä porstuaan. Portaita myöten kohosi hän sitten porstuan yläsillalle, jonne hänellä oli vakituinen makuusija laitettu, kun hän Sipilassa päivätöitään teki. Ja nahkaset korvilleen vedettyään, vaipui vanhus pian uneen.

Vaan kauvan vielä ukon mentyä istui Aapo paikoillaan, äänetönnä katsellen ikkunasta tummaan ulko-ilmaan — eikä tuvassa kuulunut muuta kuin sirkan vapiseva sävel seinän raossa lähellä uunia. Hiljaa oli kaikki, hiljaa tuvassa, hiljaa ulkona — ja näyttipä yksinäinen mies jo käyvän hiukan levottomaksi. Syvän huokauksen hän rinnassansa huokasi, kohosi seisoalleen, otti nuttunsa naulasta ja istuutui taas. Mietti sitten taas, tempasi viimein kenkensä orrelta ja alkoi niitä jalkaansa vetää.

Oikeaan jalkaansa jo kengän veti, vieläpä varrenkin alaspäin kiersi, mutta vasempi kenkä

jäi jo puolitiehen jalkaan. Vaan päivän koittoon olisi hän siinä ehkä saattanut istua, ell'ei karsinapuolelta tupaa olisi alkanut kuulua hiljaista vikinää ja ripinää ja kaksi hiirtä juosta piipertänyt yht'äkkiä hänen eteensä.

Päivällä ei Aapo suinkaan olisi mokomia pahaisia säikähtänyt ja olisi hän silloin antanut hiirten niinkuin muittenkin pienten elukkain elämäänsä rauhassa elää, mutta nyt häntä vähäsen vavahdutti niiden pimeässä kiiltävät silmät, ja niinpä hän ihan kuin tietämättään potkasi vasemmalla jalallaan niin, että kenkä kolisten lennähti aina sopelle saakka ja hiiret sitä tietään pakenivat sinne, mistä tulleetkin olivat. Tuosta pikku pölähdyksestä tointui nyt Aapo ja kenkensä noudettuaan ovensuunurkasta, veti hän sen kiireesti jalkaansa. Kaikista miehen tempuista näkyi, että hänellä nyt mahtoi olla mielessä jotain tavallista arveluttavampaa ja entistään oudompaa, kosk'ei hän mielinytkään maata mennä, vaikka oli sitä muille tyrkyttänyt.

Muulloin uneliasta isäntää ei nyt näyttänytkään nukuttavan, mietityttihän vaan kovasti. Lopulta hän nyt kuitenkin kiiruusti veti harmaasarkaisen pyhätakin ylleen, pisti piipun kukkaroineen lasinpenkiltä taskuunsa ja hiipi

hiljaa ulos porstuaan. Täälläkään hän ei kuullut hiiskaustakaan, ainoastaan yläsillalla kuorsasi Tuomas-ukko. Porstuan lotisevia siltapalkkeja pitkin astui hän sitten varovasti ulko-ilmaan. Yön hiljaisuus oli kääriänyt talon ja pihan ja kuhilaspellon hämäräiseen peittoonsa. Hiipieli hän tuolla kuitenkin talon kissa kiiltelevin silmin märässä heinikossa ja silloin tällöin kahtelivat maantien takana yösyötössä kulkevan lehmikarjan rautaiset kellot. Mutta muuta vaarallisempaa ei Aapon kuunteleva korva tavannut, kun hän varovasti hiipi aittojen ja tuvan välisestä solasta veräjälle. Tässä seisattui hän vielä kerran kuuntelemaan, tähysti tarkasti taakseen, mutta kun ei mitään kuullut eikä ketäkään liikkeessä nähnyt, pistäytyi hän sulkupuiden välitse maantielle.

Puolen virstan paikoille kulettuaan juhallisen tummassa yössä, jossa ainoastaan joku iltaruskon häikäisemä tähtönen siellä täällä himmeästi tuikki, tuli hän paikkaan, jossa maantie tekee äkkipolvekkeen ja jyrkkänä sadeveden uurtelemana törmänä kohooa kulkijan eteen. Tämän mäen alle ehdittyään, seisattui hän yht'äkkiä ja säpsähti. Mäen päältä alkoi kuulua kummallinen töminä. Ensimmältä se kuului hiljempaa, ikäänkuin kaukana kulkeva

ukonilma, mutta läheni lähenemistään yhä kasvavalla vauhdilla ja kuminalla — ja ennenkun Aapon hitaat tuumat ennättivät päästä selville siitä, mitä tuo mahtoi olla, töytäsi mäen päältä kivihin tulta-iskevin kavioin korskuva hevoislauma. Ell’ei Aapo olisi nopeasti hypännyt ojaan, josta lika hänen ympärilleen roiskahti, olisi hänestä siinä paikassa tullut multasen maantien miehiä. Mutta kun hän noin kii-reesti sivulle siirtyi, niin peljästyivät vauhkot hevosetkin hänen valkeita housujaan, kaarsivat hekin vähän syrjään ja kiitivät sitten maha matalana näkymättömiin.

Noustuaan tielle ja toinnuttuaan vähäsen, tempasi Aapo ison kiven kouraansa ja karjaisen kiukkuisella äänellä: »ääh!», johon hiljaiset metsät vastasivat: »ääh!», lähetti hän sen vonkuen menemään jo kaukana kumisevan hevoislauman jälkeen.

— Likasin puhtaat housuni tuossa moko-man likarapakossa, mutisi Aapo kämppiessään törmää ylös ja puhdistellessaan savettuneita vaatteitaan. — Perkeleen kylänkonit! oli hän vähällä sanoa, mutta ei kuitenkaan sanonut, sillä kiroominen on jumalansanassa kielletty.

Äkämielin hän ensimmältä asteli, että kengät lotisi ja sora kantapäissä kohosi. Pian

talttui hän kuitenkin ennalleen, kun kääntyi valtatieltä syrjäpolulle, joka vei Tuomaalaan. — Sillä Tuomaan tyttären luo oli nyt Aapo matkalla, oli Annun luo menossa asiastaan puhumaan. Yöjalkareissulla oli nyt se Sipolan isäntä, joka aina ennen oli muita siitä kovasti kieltänyt. Syrjäistä metsäpolkua hän öiseen aikaan asteli; kulki kaitaista kinttutietä, joka alamäen rinteestä metsien poikki luikerteli tuuhean viidakkolehdon halki, jonne ruskokaan ei kuontunut valaisemaan. Arkana asteli mies ja kokoon oli kuristunut sydän hänen rinnassaan, sillä oudolta tuntui tämä salainen kulku ja usein kompastui jalka pimeässä milloin kiiven milloin kanton. Viettelipä mielensä silloin häntä takaisin kääntymään ja heittämään sillensä koko tuuman, mutta tukehduitti hän kuitenkin tämän halunsa ja kulki eteenpäin.

2.

Tuomaalan mökki on sievonen mökki, rakennettuna pienosen luhtarantaisen lampipyörylän rannalle. Häämöittää siinä nyt hämärän sisästä vähäinen vasta tehty tervanurkkainen pirttirakennus, sen kanssa nurkakkain ovat pihanpäähuoneet ja taampana seisoo

aittapari, joista toinen on vaatehuone, toinen eloaitta.

Hiljaistahan täällä on, hiljaista ja äänetöntä elokuun yön viileässä helmassa. Narahtaa kuitenkin tuolloin tällöin tuolta lamelta poikiaan kuletteleva sorsa ja väliin kalahtaa kujasta pikkuhärän kaulassa rautanen kello, kun lähelle työntäytynyt lehmävasikka siihen hännällensä huiskauttaa. Mutta eipä sitten kaukaan aikaan taas kuulu ei sorsan narahdusta eikä kellon kalahdusta.

Yht'äkkiä tuosta kuitenkin mörähtää yhteen ääneen koko pikkukarja, kello kalisee ja tutusti ynisten rientävät vasikat porstuan ovesta tulevaa naista vastaan. Ystävällisesti tämä heille huhuaa, lähestyy sankko kädessä ja panee sen piha-aidan toiselle puolelle. Kilvan vasikat astiansa tyhjentävät, keikauttavat sen sitten kumolleen ja vieläpä pohjankin puhtaaksi nuoleksivat. Mutta pian poistuu solakkavartaloinen tyttö, astuu helkytellen solasta aitalensa ja sinne katoaa. Hetken hän siellä vaateortensa ääressä viipyy, pukee päällensä puhtaan hameen ja punareunuksilla hihansuilla koristetun ostopalttinasta ompelemansa pyhäpaidan. Kaulaansa kiertää hän Kallelta saamansa pihkahelmet ja sormeensa sovittaa kultasormuksen, sillä hän

on Kallen salainen kihlattu, on ollut jo helluntai-pyhistä saakka. Istuu sitten aitan kynnykselle, leuka käteen nojaten, ja katselee, katselee metsän laitaan kesantopellon poikki, ja sitten aho-tietä pitkin.

Mutta sitä, jota hän odottaa, ei vielä näy — ei näy muuta kuin mustaa, pimeätä metsää ja ylempänä himmeästi rusottelevaa iltataivasta. Rapsahtaapa tuosta yht'äkkiä sitten kuitenkin hänen takanansa aita. Mutta se onkin vain Vahti, joka nyt päivällisiltä juoksuiltaan kotiutuu. Hiljaa vikisten ja tuuheata häntäänsä tuttavallisesti heilutellen se tytön luo juoksee ja laskee päänsä hänen polvilleen.

— Vahti-miestä, voipa sitä Vahti-miestä — mistäs nyt tulet ja miks'et miesten matkassa kulje? — Mutta nyt kohoavat koiran korvat pystyyn, pää luikahtaa tytön käsien alta ja muristen alkaa se juosta metsäpolulle päin. Sitten ärähtää se äkkiä äkäiseen haukuntaan, mutta vaikenee vähän ajan päästä ja tuntuu vikisevän, niinkuin koira tutulle miehelle vikisee.

Vaan pois päin kääntää tyttö päänsä, nojaa poskensa vasten vasempaa kättänsä ja katselee kohden hämärää iltatähteä, joka tuvanharjan takaa jo alkaa pilkutella. Ei hän ole mitään

näkevinään eikä kuulevinaankaan, vaikka Kalle lähenee ja koiran kanssa tullessaan telmii. Eikä hän päätänsä käännä sittenkään, vaikka Kalle aivan vieressä yhä Vahdin kanssa mellastelee. Vähän hän kuitenkin sitä kääntää, niin vähän, että vaan parahiksi saattaa sanoa hyvin kuivalla ja välinpitämättömällä äänellä: — Ka, hyvää päivää — sinäkö se oletkin, minä luulin, että kuka se oli. — Sitten hän kääntää taas päänsä pois ja alkaa taas hyräillä itseksensä. — Päivää, päivää! vastaa Kalle, mutta pelailee vaan sillä välin vielä koiran kanssa. — Vahti seh! anna vieraan olla rauhassa! Vahti hyppää Annun luo, nuolasee häntä poskelle ja laukata kaapasee siitä häntä suorana pihaan, jossa vasikat ensin hyppäävät mörähtäen askeleen syrjään, mutta seisattuvat siihen ja märehtivät sitten taas yhtä rauhallisesti kuin ennenkin.

— Mikätähden sinä niin kauvan viivyit?

— Mikä lie isäntään tänä iltana mennyt, kun se ei maata lähtenytkään. Sinne se vaan jäi istumaan ja isäsi jäi kanssa. Porstuasta kuulin, että ne siellä jotakin juttelivat. Meitä oli monta miestä, jotka olisimme odottaneet isännän maata menoa, mutta kun ei siitä valmista tullut, niin ajattelin minä, että kun nä-

kee, niin nähkään, ja sitten päästiin kuin päästiinkin hiipimällä pois. Maantiellä oli kaikki kylän hevoset, me hyppäsimme selkään ja ann' mennä vaan! Teidän tienhaarassa käännytettiin hevoset takaisin, lyötiin kämmeniä yhteen ja monen miehen parkaistiin — mutta sitähan minun piti, että meidän isäntä kuuluu lähtevän emäntäperiin. Se poika se kuuluu taas alkavan kosia, kuulema.

— Joko taas? — Ja kirkonmäelläkö, niin kuin aina ennenkin, lukkari puhemiehenä?

— Senpähän sitten näkee, mutta tosi sillä vaan mielessä kuuluu olevan. Meidän Tiina sanoi kuhilaan takana kuulleen, että hän oli isäsi kanssa sinusta puheita pitänyt.

— No, mitäs isä oli sanonut?

— Luvanneen kuului, jos itse tahdot.

— Mitäs, jos tahtoisin?

— Onhan meidän isäntä vielä poikamies —

— Ja vielä tuoreimmassa ijässään —

— Vaikka jo viideskymmen alulla —

— Mutta se on siivoluontoinen ja hyvä-lukuinen —

— Ja veisatakin osaa.

— Eikä käy yöjalassakaan, niinkuin sinä.

— Mutta huomenna se tulee sinun luoksesi ja kihlat tarjoo — mitäs sanot?

— Senpähän saat sitten kuulla.

Kotvan aikaa siinä vielä puhelivat tämmöistä ja muuta kanssa kesäyön tyvenessä hämärässä ja kiiruusti kulkivat hauskat hetket. Mutta ei Kalle kauvan tahtonut viipyä, sillä piti hän hänen olla kotona ennen kun päivä valkeaisi.

3.

Tummaa tietänsä käveli Kalle takaisin. Hiljainen yöllinen tuuli oli alkanut hengitellä ja työntänyt pilvilöitä kirkkaan taivaankannen eteen, eikä nyt enään yhtään tähtöistä näkynyt. Melkeinpä pilkkopimeässä kulki nyt Kalle, kulki ensin polkua myöten kesantopellon halki, sitten kolean kivikkoahon poikki ja viiletteli viimein tuota mukavampaa metsätietä myöten, joka maantielle saattoi.

Vähäsen aikaa kulettuaan, seisahtui hän ja kuulosti.

— Mikä peijakas siellä veisaa vai korvaniko tilliä soivat?

Eipä korvansa kuitenkaan tiliä soineet, sillä yhä selkeni lähenevä ääni ja pian erotti kuunteleva mies tutun virren nuotin, tunsi hetken päästä äänenkin, tunsi sen virsikkään isäntänsä, Sipolan Aapon, omaksi ääneksi.

Ensin hän hetkahti kuin pelästynyt varsa, mutta sitten muisti, että onhan nyt pimeä. — Mutta minnehän nyt isäntä yöllä kulkee — eihän vaan? — ja nyt oli kaikki selvillä.

Ja kun valkeat housut puiden välistä vilkahtivat, hyppäsi Kalle koppina polulta metsään ja parkasi julmalla äänellä.

Tulijasta oli matka metsätien hiljaisessa synkeydessä alkanut tuntua vähän oudolta, semminkin kun hän nyt tiesi tekevänsä sitä, mistä aina ennen oli väkeänsä kovasti kieltänyt. Senpä vuoksi ja ehkäpä vähän rosvojenkin pelosta oli hän alottanut virren. Mutta kurkkuunpa katkesi juuri lähtemäisillään oleva sävel ja yhtä katkonaisesti siihen metsän seurakunta tuolta kaukaa vaaran kyljestä vastasi. Kauhistuksen kamalalla äänellä kirkasi hirmuisesti säikähtynyt mies ja oli siihen paikkaansa istuilleen typeryää. Vaan sai hän kuitenkin siksi luontoaan lyödyksi, että osasi hänkin tien viereen hypätä. Kova läähätys kuului sieltä

kuitenkin nauruaan pidättelevän Kallen korvaan ja itse tunsi isäntä, että housunsa melkoisesti lepattivat vapisevia sääriä vastaan. Vastakkain seisoivat siinä nyt toinen toisella puolen tietä isäntä ja hänen renkinsä. — Kovasti pelotti Aapoa, sillä muisti hän tämän-iltaiset rosvotarinat ja arveli tuolla mustien puitten takana metsäläisten väijyvän. Ajatteli hän ensin jo pakoinkin lähteä, mutta uskallus petti, sydänala kovin pelosta temmelsi ja jalka ei ottanut totellaksensa. Ja sitten hän jäi paikalleen seisomaan ja tuumi, että ehkä olisikin parasta, jos ei liikkuisi. Puukkonsa hän kuitenkin tupestansa sujutti ja painoi sen petäjän kaarnaan, jotta se paremmin käsillä olisi, jos niiksi tulisi.

Mutta Kallesta alkoi tämä piilosilla olo jo tuntua ikävältä. Hän kohosi suoraksi ja kysyi kovin rosvon äänellä: »Onko siellä jänis vai mies siellä kuusen juurella?» — »Jäniskö siellä on vai mies?» mörisi Kalle uudelleen, kun ei vastausta kuulunut. Mutta ei Aapo nytkään saanut ääneen. Silloin Kalle kaivoi tulukset taskustaan ja iski. »Tottapa se on jänis — ja jänis on ammuttava», tuumasi hän ja iski uudelleen, että säkenet kauvaksi säihkyivät pimeässä. — Nyt Aapo jo lähti. Hän luuli, että häntä pii-

lukolla aiottiin ampua tuohon vaan noin kuin jänistä makuuseen.

— Mies minä olen — ei pidä ampua, mieshän minä olen, rukoili hän surkealla äänellä, mutta kun Kalle vaan yhä iski eikä helpottanut, niin sai kuoleman kauhistus hänen säärensä viimeinkin liikkeelle. »Ehkä se ei laukeakaan», ennätti hän ajatella ja kursasi viidakosta polkua kohti. Sille kerran päästyään kirmasi hän eteenpäin kuin hullautunut hevonen. Kalle jäi paikoilleen polviaan pidellen nauramaan, sytytti sitten piippunsa ja kuuli vielä kaukaa, kuinka maa jymisi ja oksat katkeilivat pakenevan miehen jalkojen alla.

Kerran vauhtiinsa päästyään kiiti tuo vakainen mies vihurina eteenpäin ja tuntui hänestä kuin pyssy joka hetkellä hänen peräänsä laukeaisi. — Vihdoin seisautti hän kuitenkin menoaan, kun metsätie loppui ja hän joutui sille aukealle aholle, jonka toisesta laidasta pellon takaa kuumotti hänen matkansa määrä, Tuomaalan mökki.

Ankarasti läähättäen pysähtyi hän nyt ja katsoi taakseen. Mutta ei sieltä ketään näkynyt, ei muuta kuin tuo musta tiensuu, josta hän vasta oli itse hyökännyt. Eikä hiiskaustakaan, ei muuta kuin hänen omain keuhko-

jensa valtava lietsonta — ja vähitellen siinä kivelle istuutuen rauhoittui mies.

Mutta panipa hän nyt paitansa napin kiinni, joka juoksun temmellyksessä oli auennut, asetti hattunsa oikealle kantilleen ja lähti mökkiä läheneeseen. Pellolla hyökkäsi häntä vastaan Vahti ärhentelevällä haukunnalla ja pauhasi sitten hänen kintereillään aitoille asti. Mutta Aapon rinnassa sykähti nyt rohkeus ja päättäväisyys eikä hän koiria pelännyt. Annu oli ärvannut Vahdin haukunnasta vieraan tulon ja istuutunut eloaitan kynnykselle. Aapo oli tullessaan miettinyt hyvinkin koreita pyrkijäispuheita, mutta kun hän nyt Annun ulkona näki, eikä niitä puheita tarvittukaan, joutui hän kokonaan hämmennyksiin ja osasi tuskin tervehdystään toivottaa.

— Hyvää iltaa, isäntä — minnekäs se on isännällä matka näin öiseen aikaan? sanoi Annu.

— Eipähän juuri — eipähän tuota — tännehän minä — tuota — vaan läksin vähän —

— Taloon ei sattunut nyt ketään muita kotiin kuin minä ja Vahti — lähtivät tästä muut väet kirkkoon ja eikö tuo isä liene teillä — vaan isäntä on hyvä ja käypi huoneeseen.

— Kyllä minä saatan tässäkin — eikä minulla olekaan mitään erinäistä isällesi eikä muille — läksin vaan huvikseni vähän kävelemään — se on tuo poikamiehen elämä niin yksinäistä ja ikävää.

Kun Annu huomasi, minne päin Aapo tahtoi puhetta kääntää, käänsi hän sen tahallaan toisaalle.

— Onkos teillä vielä paljon leikkuuta tähdennä? —

— Leikkuutako — eihän sitä hyvin, vaan onhan sitä vielä — mutta tänä päivänä minä isäsi kanssa leikkuupellolla puhuin, että —

— Mutta eihän se isäntä nyt tässä pimeässä saata seista — eikö isäntä nyt lähtisi pihan-päähän?

— Kyllä minä tässäkin saatan — eikä tuo täällä olekaan niin pimeä kuin tuolla tullessa metsässä — minä istun tähän kynnykselle — ei, istuu vaan Annukin paikoillaan, eihän minua pidä pelätä —

— Kukas sitä nyt isäntää pelkääkään, joka aina on niin hyväluontoinen, mutta enhän minä nyt toki viitsi isännän vieressä istua.

Annu aukasi sen aitan oven, jonka kynnyksellä Aapo istui ja meni sisään. Aapo

meni jälestä. Hän oli kummallisesti hurmaantunut ja tunsi, kuinka poskensa paloivat.

— Miksi Annu ei viitsi minun vieressäni istua — voi, kyllähän se viitsii, vaikka se vaan — viitsiihän se sylissäkin — ja Aapo oli niin kuumeutunut, että tavoitti tyttöä syliinsä. Mutta silloin Annu sysäsi hänet luotaan aitan perälle. — »Pysy poissa minusta, sen vanha kontti!» — ja samalla paukahti ovi kiinni ja rasahti kahdesti lukkoon.

Aapo kuuli ulkoa helakan naurun ja tunsi nenässään uudiselon tuoreen tuoksun. Katkerasti kiroten ryntäsi hän ovea vastaan, mutta se ei liikahtanutkaan. Kumahtihan vaan kuin tynnörin pohja ja ponnisti miehen takaisin. »Ei siitä pääse — se on meidän vanhan eloaitan ovi — ei se säry, kun sen isävainaja keran on raudoittanut — mutta päästä minun pitää, pitää vaikka perkele valaisi rautapadan pääni päälle — minä menen katosta kuin ukkonen, minä sären seinät — missä minun puukkoni? — sehän jäi sinne puun kylkeen — mutta pääsen minä siltä — pääsen minä siltä. — Ja hän kiipesi hinkalon laidalle ja tavoitti kattoa. Mutta katto olikin siksi korkealla, että hän sinne kättä ojentaessaan menetti tasapainonsa ja horjahti, horjahti ensin

toisaanne päin, mutta kamposi sitten ruumiillaan niin, että horjahti vielä pahemmin toisaanne päin ja pütosi pitkäkseen jauhohinkaloon.

Tähän loppui nyt tuo Sipolan Aapon kossissa-käynti, josta hän oli viimeistä hyvää itselleen toivonut. Kun Tuomas-ukko huomisaamuna verkalleen aamiaisensa syötyä lähti isäntätalostaan kotiaan katsomaan, niin hämmästyipä hän kovin, kun kuuli eloaitastaan rykimistä, vaikka ovi oli kiinni ja avain suulta poissa. Kummia arvelten nouti hän pihanpääkammarin naulasta avaimen ja meni aittaansa. Mutta kovinpa hänen silmänsä repesivät, kun näki siellä isäntänsä, jonka kaikki olivat luulleet kirkkoon menneen, aivan silmäripsiä myöten jauhoisena nojautuen hinkaloa vasten ja tuijottaen eteensä maahan. Eikä hän näyttänyt näkevän eikä kuulevan, että kukaan oli aittaan tullutkaan. Tuijotti vaan ja rykäsi silloin tällöin kuivan yskän. Ja sitten hän lähti ulos aitasta kotiinsa päin astumaan eikä totellut, vaikka Tuomas kielsi häntä tupakalle jäämään. Pois hän vaan urkeni mökistä ja otti mennessään puukkonsa petäjän kylestä. Siinä muisti hän, että kun olisi sitä ensimmäistä

varoitusta totellut, joka hänelle sillä paikalla oli annettu, ja kiertänyt kotiinsa, niin ei olisi tätäkään tapahtunut. Mutta sitten hän myöskin muisti, että olihan hän monta kertaa kironnutkin, pari kertaa varmaankin, ja sitä syntiä ei hän ennen vielä milloinkaan ollut tehnyt.

Sen termän alla, missä hän oli hevosten tieltä raviin hypännyt, yhtyi häneen Sipolan pikkukarja. Ne siinä ensin suurin silmin katselivat valkeaa jauhoista miestä, mutta kun tunsivat hänet isännäkseen, alkoivat kävellä lekerrellä jälestä ja hänen nuttunsa liepeistä maittavaa suurusta nuoleksia. Eikä Aapo heitä pois häsinytkään, eikä lie huomannut, vai muutenko lie ajatellut, että »nuoleksikoot, siitäpähän saavat». Aina kotiveräjille seurasivat häntä vasikat ja surullisesti siihen ynisemään jäivät, kun Aapo sulkupuiden välitse pihaan pistihe. Siitä astui hän pirttiin, riisui nuttunsa naulaan ja meni sitten lähteelle peseytymään. Sen tehtyään pukihe hän puhtaihin ja veisasi ja luki sitten koko päivän, aivan niinkuin ennenkin.

Siitä päivästä pitäen tuli Aapo entistään yhä jurommaksi ja vähäpuheisemmaksi ja samalla jumalisemmaksikin.

Yhtenä ainoana päivänä oli hän kuitenkin

kin nähty erittäin iloisena ja hupaisena. Se päivä oli silloin kun Annu ja Kalle häitään pitivät. Annua oli isänsä ankarasti torunut, ja oli Annun täytynyt pyytää Aapolta anteeksi. Aapo oli siitä »sydämmen nöyryydestä» niin hyvästynyt, että oli vietättänyt nuorelle paris-kunnalle häät Sipolan isossa pirtissä ja vihkimä-tilassa oli hän itse toimittanut lukkarin ammat-tia. Olipa sitten huomantuoppia juotaessa kym-meniä pöytään heittänyt ja sitä mukaa ma-keita maistellut ja siitäkö lie niin puheliaaksi tullut, että oli kertonut alusta loppuun koko kosimaretkensä ja puhunut kaikesta, mitä hä-nelle sillä tiellä oli tapahtunut, niinkuin hii-ristä, hevosista ja muista seikoista. (Sieltä kautta ne olen minäkin kuullut ja tähän pa-perille pannut.) Sitä hän vaan kaikista enimmän kuului ihmetelleen, että mikähän se mahtoi olla se mies, joka häntä oli ampua aikonut, mutta että hän kuitenkin oli pelastunut, »kun ei Jumala ollut antanut ruudin syttyä, vaikka pyssy oli jo ihan kohti ojennettuna ollut ja jo säkenetkin piistä sähköyneet».

1881.

Hinta 2: 75, sid. koruk. 3: 75.

m